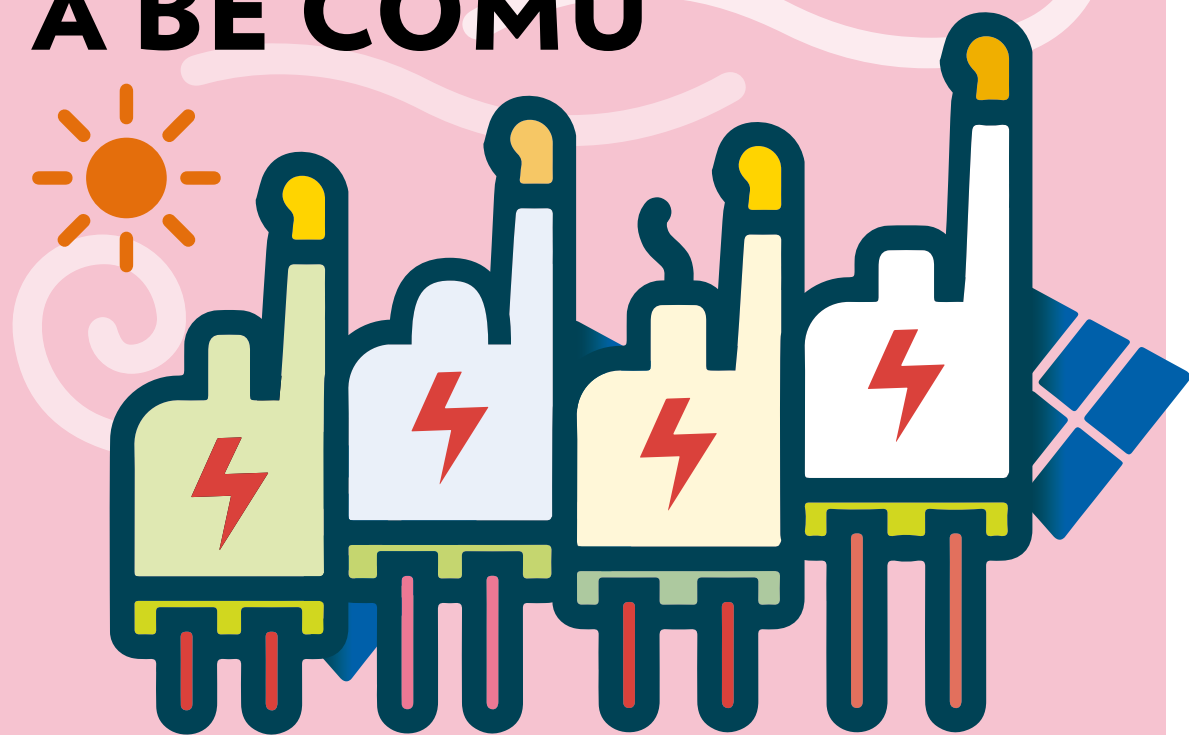

OPCIONS

L'ENERGIA COM A BÉ COMÚ

Entrevista a **Lourdes Berdié**

“Estem fent la transició, sí, però una transició a mida de l'oligopoli i del capital”

...

Panorama

Avançar cap a una producció i consum locals i comunitaris de l'energia

Entrevista a **Gares Energía**

“Tornar als orígens i recuperar formes de vida, models organitzatius i espais públics”

...

Reportatge

Cada vegada hi ha més persones que s'enxarxen per crear comunitats energètiques

SOBIRANIA ENERGÈTICA PER ACABAR AMB L'OLIGOPOLI

Poc ens podíem imaginar, quan vam fer el procés participatiu per triar els temes a tractar en els quaderns del 2022, que de les dues propostes guanyadores una seria un dels temes més rellevants de l'economia, del consum, de les relacions internacionals, de la sobirania i, en darrera instància, de les causes d'una guerra al cor d'Europa: l'energia.

Aquest és, doncs, un quadern premonitori, de plena actualitat i que vol donar algunes claus per a entendre un dels àmbits del consum de més complexitat, però també un dels més transcendents en el marc de l'economia i la geoestratègia política del segle XXI. Un tema tècnicament difícil que mirarem de fer comprensible però, sobretot, un tema polític que demana anàlisi i posicionament des de l'economia social i solidària. Un posicionament que vol posar en evidència el poder dels oligopolis, que obtenen beneficis astronòmics amb la gestió d'un bé essencial i que visibilitza el drama de la pobresa energètica com una de les xacres d'aquesta falsa societat del benestar. Sobretot, però, un posicionament que reivindica les alternatives al mercat capitalista amb propostes publicocomunitàries i/o cooperatives en el marc d'una estratègia més àmplia de construcció de sobirania en tots els àmbits de la vida col·lectiva.

Sí, avui parlem de sobirania energètica com un dels vectors clau en la consecució d'un model de societat, d'un model de vida, més equitatiu i sostenible. Una sobirania que significa acabar amb el negoci de les grans corporacions a partir de la construcció popular d'alternatives i de la democratització de la gestió dels recursos bàsics per a sostenir una vida digna. Una sobirania que permeti la distribució equitativa dels recursos energètics perquè ningú no hagi de patir situacions de pobresa energètica. Sí, això va de sobirania. Això va de l'apropiació popular dels recursos arrabassant-los de les mans dels qui, des de consells d'administració farcits d'expolítics, han fet de l'energia un bé privat generador de beneficis indecents.

Gaudiu de la lectura i, sobretot, feu tot el que estigui a les vostres mans per a construir un futur energètic més just i sostenible. És amb aquesta voluntat que hem elaborat aquest quadern. En aquest camí..., salut i energia!

JORDI ROJAS, president d'OPCIONS

COORDINACIÓ

Onditz Portabella i Mireia Bosch

REDACCIÓ I EDICIÓ

Mireia Bosch i Onditz Portabella

COL·LABORACIONS

Maitane Arri Escudero, Álvaro Campos-Celador, Mònica Guiteras, Anna Pujol Navarro, Sergi Saladié i equip XSE

DISSENY

La PAGE

MAQUETACIÓ

Muntsa Busquets

FOTOGRAFIA

Joana Ariet, Sara Blázquez, Oriol Conesa, Anna Pujol

IL·LUSTRACIONS

Elionor Vendrell

CORRECCIÓ I TRADUCCIÓ

L'Apòstrof

ADMINISTRACIÓ

Andrea Averion

COMUNICACIÓ

Joana Ariet

PUBLICITAT

Mireia Bosch
publicitat@opcions.coop

IMPRESSIÓ

Gramagraf, SCCL

Dipòsit legal: B-17766-2002

ISSN: 1579-9476

Aquesta revista també s'edita en castellà.

 creative commons

Amb la col·laboració de:

Generalitat de Catalunya
Departament d'Empresa
i Treball

economia
social

Ajuntament de
Barcelona

Amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Departament
de la Presidència

Amb el finançament de:

Aquesta revista ha comptat amb la col·laboració i assessorament de la Xarxa per la Sobirania Energètica.

OPCIONES DE CONSUM
RESPONSABLE, SCCL

C/ Casp 43, baixos
08010 Barcelona

Tel. 93 412 76 75

opcions@opcions.coop
opcions.org

SUMARI

ENTREVISTA A

Lourdes Berdié

“L’energia és també una qüestió social i ambiental: obtenir energia té uns impactes”

pàg 2

PANORAMA

**TRANSICIÓ
ENERGÈTICA
O ENS LA FEM, O
ENS LA FAN**

pàg 10

**ENERGIA CENTRALITZADA
I DESARRELADA**

pàg 16

**EL MODEL
D'IMPLANTACIÓ
DE LES ENERGIES RENOVABLES**

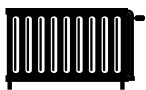

pàg 22

**NOUS TERRITORIS
PER A VELLIS EXTRACTIVISMES**

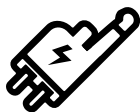
pàg 28

**DESIGUALTATS
EN (EL CONSUM DE)
L'ENERGIA**

pàg 32

GUIA PRÀCTICA

**PRODUIR, CONSUMIR
I PENSAR L'ENERGIA
DE MANERA LOCAL
I COMUNITÀRIA**

pàg 36

EGN

GLOSSARI

pàg 38

**ALLÒ QUE ET CAL SABER
A L'HORA DE CONTRACTAR
L'ELECTRICITAT**

pàg 40

COMUNITATS ENERGÈTIQUES

pàg 42

ENTREVISTA A

Gares Energía
i Gares Bide

“Tornar als orígens i recuperar formes de vida, models organitzatius i espais públics”

pàg 46

REPORTATGE

**Comunitats
energètiques sí, però
de quina manera?**

pàg 52

MÓN EN MOVIMENT

**Iniciatives, recursos,
documentals i llibres**

pàg 60

BANC DE RECURSOS

pàg 67

ENTREVISTA A LOURDES BERDIÉ

PER MIREIA BOSCH

FOTOGRAFIA: JOANA ARIET

“L’ENERGIA ÉS TAMBÉ
UNA QÜESTIÓ SOCIAL I AMBIENTAL:
OBTENIR ENERGIA TÉ UNS IMPACTES”

Lourdes Berdié

Lourdes Berdié és membre de la Xarxa de Sobirania Energètica des del 2013, any en què es va formar la xarxa.

Química de formació, està especialitzada en química analítica del medi ambient i contaminació. Dedica bona part del seu temps a l'activisme energètic i s'involucra en diferents moviments per la defensa del clima.

Molt preocupada pel futur incert i complicat que ens espera, l'amoïna veure la poca capacitat que tenim per moure res malgrat la quantitat de pedra que piquem. Veu en l'ecofeminisme el gir mental revolucionari que ens aportaria la base per a la transformació social, econòmica i ecològica que necessitem urgentment.

MB De què parlem quan parlem d'energia?

LB L'energia és essencial per a la vida. Sense energia no podríem alimentar-nos, vestir-nos, escalfar-nos, moure'ns, produir i transportar objectes, i desenvolupar els nostres projectes personals i col·lectius. És el que mou el món. Però en moure'ns deixem una petjada. Qualsevol activitat humana té uns impactes, qualsevol producte que fabriquem o aliment que cultivem té una empremta d'energia.

Quan parlem d'energia no solament parlem, doncs, d'un tema tècnic. L'energia no és només una qüestió de kilowatts hora o de potència instal·lada, de triar plaques o petroli. És també una qüestió social i ambiental: obtenir energia té uns impactes, el que fem amb aquesta energia té uns impactes. Aquí i arreu. D'on extraïem l'energia o els materials necessaris per a obtenir-la genera un impacte en les comunitats on hi ha aquests materials, en les comunitats i ecosistemes on s'instal·len les infraestructures. I també cal pensar el que fem amb aquesta energia. Els usos que li donem poden ajudar a tenir cura del món on vivim o poden contribuir a degradar-lo encara més.

El que reclamem des de la sobirania energètica és que totes les persones puguem decidir sobre l'energia: sobre quants kilowatts hora o quanta potència cal instal·lar, sobre si fotovoltaica o fòssil, però també pensant que les nostres decisions tinguin el menor impacte negatiu possible sobre altres comunitats i ecosistemes.

MB Què fa que ara estiguem parlant d'energia, que sigui tan necessari parlar-ne?

LB Ara mateix ens trobem en un moment molt crític. Nosaltres, com a Xarxa, ens vam començar a activar l'any 2013, arran de la resposta a la fracturació hidràulica (*fracking*); en aquell moment, evidentment, es parlava ja de canvi climàtic, de crisi energètica, hi havia Antonio Turiel insistint en el tema del pic petroler (*peak oil*), dels límits dels recursos, el *peak everything*. Però ara mateix és un tema cabdal. Ara estem fent la transició. I, hi ha qui diu, començant a col·lapsar.

MB Ep! Has dit que ara estem fent la transició?

LB Bé, sí. Estem fent la transició..., però no la que voldríem (riu). Estem fent la transició, sí, però una transició a la mida de l'oligopoli i del

capital. Els plans de transició, si és que n'hi ha, estan pensats des de la perspectiva de la gran infraestructura, del model centralitzat on qui té el capital és qui pot realitzar projectes. Ara, qui té les de guanyar són les grans empreses energètiques. Amb la seva capacitat d'influència política (coneixem prou bé el tema de les portes giratòries), han estat capaces d'endarrerir la transició energètica durant dècades. Recordeu l'impost al sol, els canvis legislatius sobre les primes a renovables, les traves que posen avui dia a les instal·lacions d'autoconsum... O el bloqueig a donar prioritat a un model distribuït d'instal·lacions petites i mitjanes, menys exigents econòmicament i, per tant, més assumibles per la ciutadania, amb una propietat també més distribuïda i, per tant, més democràtiques.

El que reclamem des de la sobirania energètica és que totes les persones puguem decidir sobre l'energia

El valor de les energies renovables és que permeten la proliferació de projectes de cost baix o mitjà en mans ciutadanes. I, per tant, i més important, augmenten la nostra capacitat de decidir sobre l'energia. Ens fan més conscients i amplien la nostra cultura energètica. Ens podem preguntar, i tenir en compte en les nostres decisions energètiques, coses com d'on venen els materials amb què s'han fet les plaques que ens instal·lem, com s'han obtingut, qui els ha extret i en quines condicions, on aniran a parar els materials quan acabi la seva vida útil, etc.

Ara, amb les conseqüències del canvi climàtic cada cop més difícils d'ignorar, amb la crisi dels recursos energètics fòssils cada cop més a sobre, les grans empreses han obert per fi la via a una transició. Però una transició feta a mida. Amb una transició energètica orquestrada per les grans empreses, la nostra capacitat de decisió està venuda; les no-afectacions a tercers seran l'última prioritat.

MB Perquè sí, estem en crisi energètica i climàtica...

LB Lamentablement. Tenim al davant una crisi energètica anunciada des de fa temps. Coneixem el problema del *peak oil* que comentava abans. Sabem que el petroli que encara hi ha és cada

vegada més difícil d'extreure, menys rendible econòmicament i energèticament... Sabem, a més a més, que no el podem cremar, perquè per anar bé hauríem de deixar els combustibles fòssils que queden sota terra per a no atiar més la flama del canvi climàtic.

Ara el canvi climàtic se'ns fa cada vegada més visible. Prenem cada vegada més consciència del fet que no serà possible mantenir l'ordre actual de les coses, que ja no arribem a temps de mitigar la situació i que caldrà adaptar-se a unes condicions futures incertes. La pressió social augmenta. Hi ha una pressió institucional creixent, encara que sigui tímida, encara que sigui sobre el paper i dins de les premisses del sistema actual. Fins i tot des de sectors ben allunyats de l'ecologisme es veu la necessitat de reduir les emissions d'aquests combustibles. La necessitat de fer aquesta transició està per fi sobre la taula, tot i que ja fa dies que això es veia venir... Potser és que ara ja és rendible a curt termini? En tot cas, s'ha donat el tret de sortida amb el vistiplau, ara sí, de l'oligopoli, i l'oligopoli, com no podia ser d'una altra manera, s'ha assegurat d'estar a la *pole position*.

MB Hem parlat de la crisi de les matèries primeres relacionades amb els combustibles fòssils, però també hi ha una crisi de matèries primeres que tenen a veure...

LB ... amb les renovables, sí. Perquè a més del pic petroler, tenim també un pic de l'urani, un del coure i un pic, en realitat, per tot allò que ens plantegem explotar a gran escala. El *peak everything*, dèiem. Sabem que els recursos són finits, però el sistema viu d'esquena a aquest fet,

o podríem dir que funciona de manera suïcida, com si no hi hagués límits. No sé com dir-ho. La Terra no és la butxaca màgica d'en Doraemon!

Sabem que els recursos són finits, però el sistema viu d'esquena a aquest fet, o podríem dir que funciona de manera suïcida, com si no hi hagués límits

MB Llavors, el camí, la sortida, a aquesta crisi energètica passa per les renovables?

LB Un tema complicat. El camí passa per les renovables, sí. Però el camí no es redueix a un simple canvi de fonts d'energia. El problema de les renovables és que elles soles no poden substituir els combustibles fòssils i satisfer tot el consum energètic actual. Tenen una menor taxa de retorn energètic, és a dir, són més cares en termes d'energia que les fòssils. Tenen una menor densitat energètica, és a dir, necessiten ocupar molta més superfície per a obtenir la mateixa energia. Això vol dir que hem d'anar cap a un decreixement energètic com a societat. Hi ha qui ho entén com millorar l'eficiència energètica, però no és només això.

Els materials que necessitem per a construir les instal·lacions de renovables són limitats, la seva extracció també té un impacte i genera unes injustícies socials directes sobre els països que en disposen. Les infraestructures, sobretot les grans infraestructures, ocupen grans superfícies que també són necessàries per a preservar la sobirania alimentària i la biodiversitat.

A més, el que resulta molt i molt revisable, de vegades de manera escandalosa, és a què dediquem aquesta energia. Les activitats humanes, el que fem amb aquesta energia, generen impactes socials i ambientals que també han d'entrar en la reflexió sobre el camí de la transició. Necessitem generar tanta energia? Tot el que fem amb l'energia és necessari? Què hi ha de superflu? Quanta energia necessitem? Som capaços com a societat de posar-nos d'acord en quines han de ser les activitats humanes prioritàries per a minimitzar la nostra petjada ecològica i garantir un futur a llarg termini? És trist, però aquest debat no s'entoma.

MB Perquè comportaria tocar totes les esferes, no només l'energètica, sinó també la social, l'econòmica...

LB És clar! La transició energètica és una part d'un canvi cultural i de model socioeconòmic enorme. Un canvi cap a unes societats conscients dels límits, conscients de la nostra fragilitat, de la nostra dependència dels ecosistemes. Però si plantejar un pla de transició energètica pensant en sobirania ja és molt difícil, plantejar un pla de transició socioeconòmica sembla ser missió impossible!

Tot i així s'estan fent passos. Hi ha aproximacions com l'economia circular, que és la que sembla que abraçaria l'*statu quo*, però també hi ha propostes com l'economia del bé comú, o l'economia dònut, que situa l'economia entre els mínims que permetin garantir una vida digna per a totes i uns màxims delimitats pels límits biofísics del planeta. Segurament les aportacions més transformadores vindrien de

la fusió de l'economia social, l'economia ecològica i l'economia feminista. Un model econòmic democràtic que tingui en compte la seva dependència de la salut dels ecosistemes i que es posi al servei de la sostenibilitat de la vida.

MB És des d'aquests models econòmics que plantegeu que el lema "Renovables sí, però així no" pren tot el sentit.

LB Sí. Diem: "Sí, calen renovables", "sí, hem de reduir les emissions de CO₂", però no podem parlar només de "descarbonització" com a únic objectiu. És simplificar molt un problema complex. Enfocar-lo des d'aquí fa que ens oblidem de totes les altres esferes.

"Així no" es refereix, per exemple, a un problema d'espai. Les renovables volen molt espai per generar energia, però cultivar aliments també vol espai. I no hem de preservar els espais naturals i els ecosistemes per mantenir la biodiversitat? Energia, aliments, ecosistemes sans. A què renunciaries?

Les renovables volen molt espai per generar energia, però cultivar aliments també vol espai

"Així no" també reclama solidaritat, corresponsabilitat. Són veus que provenen dels territoris als quals es demana posar l'espai a disposició de la demanda energètica dels llocs de consum "devoradors" d'energia, com per exemple Barcelona i l'àrea metropolitana. Les instal·lacions de generació tenen impacte ben

lluny dels llocs de consum. Res de nou, és veritat. Però bé, ara és amb renovables.

“Així no” és també un tema de sobirania amb relació a les infraestructures: qui n’és el propietari i qui n’obté els beneficis d’explotació? Novament seran els actors de l’oligopoli clàssic i altres actors nous que s’incorporen per a aprofitar-se d’aquest moment de transició energètica.

Per tant, renovables sí. La crisi energètica i l’emergència climàtica ho demanen des de fa temps. El problema és que es faci sense tenir en compte l’impacte sobre la sobirania alimentària, la biodiversitat, sobre la capacitat de decisió de les persones que viuen al territori i generant desequilibris entre les zones de gran consum i les que produeixen l’energia per a abastir aquest consum.

Per això abans et comentava que és necessari abordar el tema de la demanda energètica: a Barcelona i a l’àrea metropolitana s’hauria d’establir un camí cap a la reducció del consum energètic.

El problema principal és que el que hauria de ser un servei públic s’ha deixat en mans d’empreses privades

- MB** Aquests darrers mesos hem arribat a pagar l’electricitat quatre vegades més cara que fa un any. Com entenem el funcionament del mercat? De fet... el podem entendre?
- LB** (Riu.) És molt complicat. A l’Oficina del Deute en la Globalització (ODG) es va fer fa uns anys una auditoria sobre el sistema elèctric per a avaluar quin seria el deute il·legítim¹ del sistema. Des de la liberalització del sector el 1997 fins al 2013, es va calcular un deute il·legítim d’entre 81.709 i 103.892,88 milions d’euros. A més del deute incommensurable de les emissions de CO₂ i dels passius ambientals, de salut i de vides. L’escàndol ve de lluny, diríem.

El problema principal és que el que hauria de ser un servei públic s’ha deixat en mans d’empreses privades; en diuen un servei econòmic d’interès general. També és complicat perquè la major part de la generació, la pràctica totalitat de la distribució i bona part de la comercialització estan en mans de cinc empreses a Espanya. I són aquestes empreses les que marquen les regles del joc.

Tenim també el sistema de subhasta en un mercat marginalista. Es genera l’electricitat segons la demanda que cal cobrir i, per a satisfer aquesta demanda, van entrant les energies, des de la més econòmica fins a la més cara; el preu final el marca l’última energia que ha entrat, la més cara. Per tant, en moments en què hi ha molta demanda, entren al terreny les energies de cicle combinat (fòssil), que són les més cares, i això fa que hidroelèctriques i nuclears, que ja tenen cobertes les inversions en les seves infraestructures, cobrin l’energia molt per sobre del preu de generació. I ara mateix, amb el preu del gas i l’apujada del preu del CO₂, el problema s’agreuja. Amb la guerra d’Ucraïna, la situació ha passat a ser insostenible: vagues de transportistes pels preus dels carburants, apujades mai vistes del preu de l’electricitat... És tan flagrant que des de la UE han autoritzat el desacoblament del preu de l’electricitat del preu del gas.

El que és qüestionat, doncs, és aquesta manera de fixar els preus. Però potser no és només això el que ens hem de qüestionar, sinó, de nou, el model: que sigui públic o que sigui privat?, que es basi en el benefici d’algunes empreses o que sigui garantia de cobertura de necessitats humanes bàsiques? A tot això cal sumar-hi tècniques poc ètiques de les empreses, com per exemple la que vam veure l’estiu passat amb Iberdrola, que va buidar pantans perquè l’energia hidroelèctrica no entrés i hagués d’entrar la de cicle combinat per a inflar els preus i fer-se així amb el que es coneix com a beneficis caiguts del cel.

- MB** Quins són els problemes del model actual de generació, transport, distribució i comercialització energètic?
- LB** Ui, aquest model en té molts, de problemes! La generació es fa en grans centrals allunyades dels punts de consum, en el que s’anomena un model centralitzat. El model de transició que ens proposen passa per la construcció de grans plantes de producció fotovoltaica i eòlica.

1. L’estudi “El cost real de l’energia” aborda el debat sobre la legitimitat del repartiment de les diferents càrregues associades al sector elèctric espanyol des de la seva pretesa liberalització. Podeu consultar l’estudi a odg.cat

Grans centres de producció d'energia, encara que sigui d'origen renovable, necessiten grans inversions. La ciutadania en queda exclosa. El model continua en mans de grans empreses. I a aquestes empreses poc els preocupa, per exemple, d'on provenen els materials necessaris per a la generació d'energia, com tampoc no els preocupava la procedència dels combustibles fòssils; no els preocupa les conseqüències que pot tenir per a la comunitat a la qual extreuen els recursos (per exemple, el liti per les bateries), perquè preval el benefici econòmic.

Per a transportar l'energia a llargues distàncies, es necessiten també grans instal·lacions: línies de molt alta tensió, MAT, torres elèctriques... Cicatrius que travessen el territori. Un model distribuït basat principalment en instal·lacions petites i mitjanes pròximes al lloc de consum reduiria enormement la necessitat d'aquestes macroinfraestructures de transport.

Des de la Xarxa pensem que el que està obstaculitzant el procés de transició des de la sobirania és el fet que la distribució està en mans de l'oligopoli. Per exemple, a Catalunya és Endesa qui controla pràcticament tot el sector de la distribució. Això vol dir que aquestes

empreses tenen la paella pel mànec i ens n'adonem quan comencen a haver-hi problemes en els intents de comunitats energètiques o d'autoconsum: per exemple, que cal passar per l'empresa distribuïdora i aquesta posa molts entrebancs i dificultats, no paga un preu just per l'electricitat que es genera amb les plaques, etc.

El model de transició que ens proposen passa per la construcció de grans plantes de producció fotovoltaica i eòlica

Creiem que la distribució hauria de ser pública. En aquest sentit, l'Associació de municipis per l'energia pública (AMEP), que tot just està arrencant, ha de poder lluitar jurídicament per a recuperar la xarxa de distribució, perquè sigui pública.

MB Amb tot això... hi ha espai possible per a guanyar des d'allò públic i/o comunitari?

LB Aquesta és la clau. I cal prioritzar-ho. Però la legislació actual no ens ho posa fàcil. Per exemple, veiem com la normativa de comunitats energètiques no prioritza aquest model, sinó

que continua priorititzant el de gran parc eòlic o gran parc solar. I el que cal és invertir la situació per a afavorir, incentivar, acompanyar les iniciatives comunitàries per a crear aquestes comunitats locals i generar la màxima quantitat possible d'energia a prop del lloc on es consumeix i amb possibilitat de decisió de les persones que produiran o consumiran aquesta energia. Tot plegat acompanyat de la reflexió que ja hem comentat sobre el consum i sobre a què dediquem l'energia. Perquè evidentment que ens faltarà energia per a abastir els hospitals, per a tenir trens elèctrics en condicions, i aquesta energia haurà de venir potser de grans plantes. Però hauríem de minimitzar aquest tipus d'instal·lacions i planificar-les democràticament, des de la responsabilitat amb un món en crisi.

Per tant, hi ha molt espai per a guanyar i per a avançar des d'allò públic i comunitari, però veiem com no es prioritza des de l'administració. Estaria bé que des de la ciutadania ens ho fem propi i comencem a desplegar tot el que sigui possible per a ser autosuficients energèticament parlant. Les Comunitats Energètiques Locals no solament són iniciatives per a produir

energia, sinó espais per a generar la reflexió sobre el consum, l'eficiència, els usos...

Són comunitats per a construir resiliència! I aquest enxarxament comunitari és clau de cara al futur, perquè com que ens aboquem a entorns ambientals cada vegada més hostils, necessitem estar articulats i tenir comunitats fortes que ens permetin ser resilients als canvis. De fet, Espanya i Catalunya es troben entre els llocs d'Europa més afectats pel canvi climàtic, on es preveuen més episodis de sequera, problemes d'abastament...; per tant, ens cal treballar allò col·lectiu i comunitari. I les comunitats energètiques (les que sorgeixen de les comunitats, no les que ve l'oligopoli i te les desplega) seran clau. I sí, veiem com es comencen a donar experiències arreu.

MB Aquest model energètic del que parles és idiosincràsia de l'Estat espanyol o és més ampli i típic d'un sistema extractivista? Quines dinàmiques de desigualtat amb el sud global es generen?

LB El model és semblant a altres països europeus, també basat encara en el combustible fòssil i que reproduïx el model de sistema centralitzat i en mans de poques empreses. El cert, però, és que hi ha alguns països que han pogut cedir una mica més d'espai a la ciutadania. A Dinamarca, per exemple, s'han fet cooperatives de generació energètica en forma de parcs eòlics marins de propietat ciutadana. També a Alemanya, on la xarxa de distribució se cedeix en concessió a través de concurs públic, i això permet la generació de petites iniciatives populars que aconseguixen la gestió de la xarxa de distribució i producció. En aquest sentit, hi ha per exemple el poble de Schönaue i la seva lluita contra Vattenfall, una empresa sueca com podria ser Endesa per a aconseguir guanyar-li la xarxa de distribució; i ho van aconseguir. En diferents ciutats d'Alemanya, també s'han fet referèndums per a recuperar la xarxa de distribució elèctrica, bé fos per a municipalitzar-la o bé per a gestionar-la a través d'una iniciativa ciutadana. Però aquí no ho podem fer, perquè no hi ha una concessió i no està establert de forma clara qui en té la propietat. I és una de les coses que es vol treballar amb l'AMEP.

En resum, sí, el model que impera és l'extractivista, però a Espanya tenim una legislació més restrictiva que en altres països, una legislació que afavoreix l'oligopoli i dificulta la sobirania.

Decreixement vol dir cobrir les necessitats bàsiques de tota la població i alhora vol dir no superar la producció d'energia de tal manera que generem impactes negatius sobre el medi

MB Portem el debat a les relacions nord-sud global.

Extraïem recursos per als combustibles fòssils, però també extraïem matèries necessàries per a les renovables. Alhora parlem de decreixement energèticament, però bona part del planeta necessita créixer!

LB De nou, és necessària la reflexió sobre la demanda. És viable que tothom s'instal·li plaques? D'on prové el liti i les terres rares? Què passa als països d'on s'estan extraient? Sabem com s'obtenen? Quins impactes té aquesta extracció en els drets socials de la gent de les comunitats? Podem substituir tots els cotxes fòssils per cotxes elèctrics?

Aquesta ceguesa generalitzada ens fa pensar que la solució està en les renovables. Però el que hem de canviar no és essencialment la font, sinó la mentalitat. Deixar de ser consumidors passius i passar a ser ciutadans actius, fins i tot activistes. Crec que hem de revisar profundament els objectius que tenim com a societat.

Des del nord global ens hem de plantejar el decreixement. Evidentment no des de tota la població del nord global, perquè hi ha un quart món, un sud global dins del nord global. I de nou tornem a la reflexió sobre l'ús de l'energia. Perquè decreixement vol dir cobrir les necessitats bàsiques de tota la població per a garantir un mínim de qualitat de vida, i alhora vol dir no superar la producció d'energia de tal manera que generem impactes negatius sobre el medi: ens hem de situar en una zona d'equilibri on algunes capes de població han de poder pujar el seu nivell i altres l'han d'abaixar. Això si tenim temps, perquè semblaria que anem de dret cap al col·lapse.

MB Tenim marge?

LB Ai! De vegades crec que sí..., però molt em temo que no estem anant al ritme que la situació d'emergència ens demana.

Sembla que la Unió Europea recull aquesta consciència d'emergència i desenvolupa lleis que hi responen, per exemple generant incentius al teixit empresarial i industrial perquè tingui en compte l'impacte de la seva activitat i el redueixi. Això sí, dins del marc d'una economia circular. Veiem moviments, i potser són sincers..., però estem massa acostumats al *greenwashing* i a anys i anys d'inacció.

Veiem que paraules com *decreixement* entren al debat. Ens adonem que hi ha més sensibilització entre la gent. Cada vegada hi ha més gent preocupada per la seva empremta social i ambiental i que s'organitza de forma comunitària. I penso que aquesta és la clau. Ucraïna és una mostra del que podria ser una nova normalitat postcovid: un món en contínua lluita pels recursos i on els recursos seran encara més una arma de submissió de països i poblacions. És fonamental preparar-nos, establir vincles comunitaris amb la gent del nostre entorn. I construir comunitats de resiliència al més enxarxades i extenses possibles.

PANORAMA

TRANSICIÓ ENERGÈTICA O ENS LA FEM, O ENS LA FAN

IL·LUSTRACIONS: ELIONOR VENDRELL

QUEDA'T AMB AIXÒ

Defensem una transició energètica justa i democràtica, que tingui en compte la sobirania de les comunitats i que es desenvolupi amb absolut respecte per la biodiversitat que ens és imprescindible per a la vida.

Cal apostar per un model de producció i consum que abasteixi les necessitats de tota la població i no deixi ningú endarrere.

⚡ Una transició energètica que vulgui satisfer els nivells de consum actuals no es podrà desvincular de la dependència fòssil.

⚙️ Amb les renovables la bretxa extractiva no només s'ubica al Sud global sinó que s'acosta a les perifèries del Nord, sobretot al món rural.

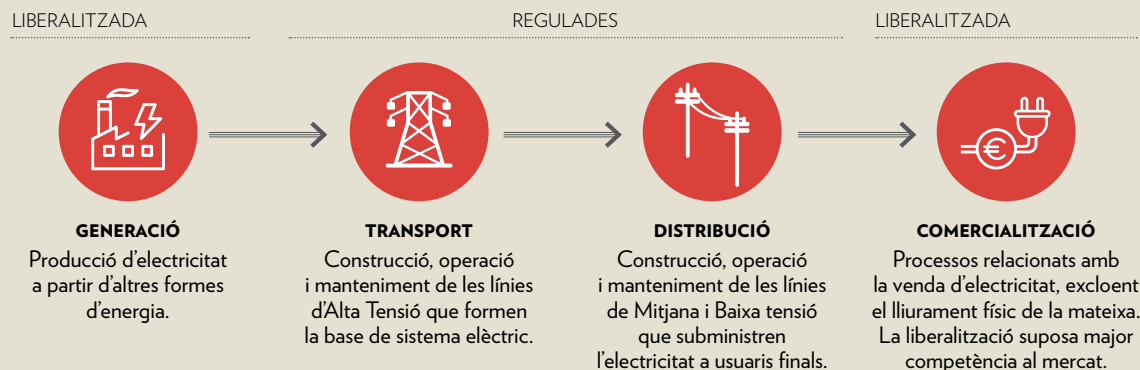
☀️ La Llei del canvi climàtic de Catalunya, apunta alguns dels objectius bàsics per a fer la transició energètica i que sigui descentralitzada, democràtica, neta i eficient i, de retruc, contribueixi a reequilibrar el sistema de producció-consum d'electricitat.

🌱 La transició energètica haurà d'anar acompanyada d'un procés de reflexió sobre els usos de l'energia per tal de prioritzar aquells que ens són indispensables i deixar endarrere aquells que ens són insostenibles.

ESTRUCTURA DEL MERCAT ELÈCTRIC A L'ESTAT ESPANYOL

Lluny de gestionar-se com un bé públic, l'energia que consumim té un cicle de vida complex que, des que es genera fins que la consumim a casa, passa per diferents fases (generació, transport, distribució i comercialització), dues d'elles regulades i dues més liberalitzades.

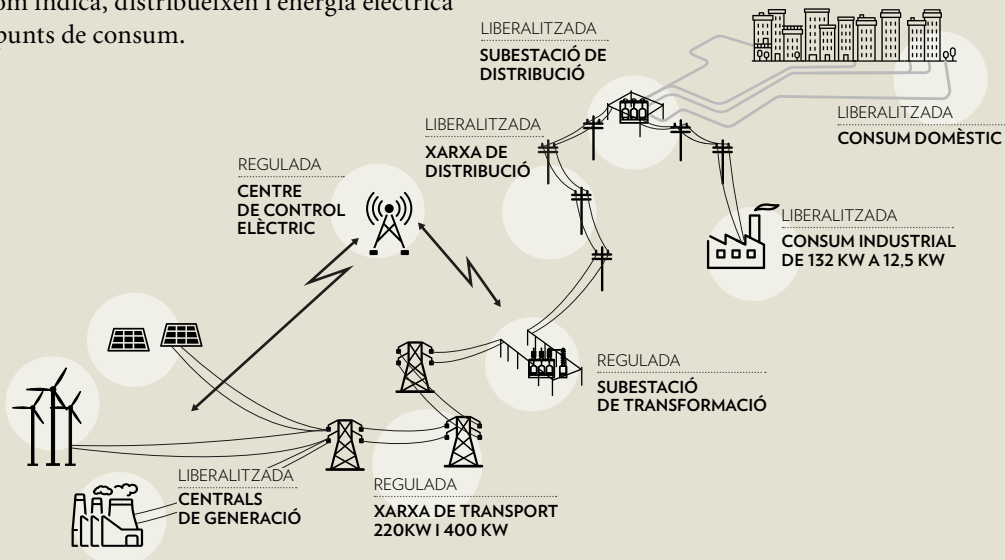
La manera que aquest mercat elèctric es distribueix ja ens ofereix una idea de fins a quin punt (o no) l'energia és considerada un bé de consum.

Font: Enginyeria sense Fronteres

ESQUEMA DE LA XARXA ELÈCTRICA ESPANYOLA

La consolidació d'un model de grans centrals de producció té com a conseqüència que l'energia elèctrica hagi de ser conduïda des d'aquests centres de generació fins als punts de consum i, de manera general, ho hagi de fer a través de línies de transport amb una major capacitat. Aquestes línies s'acaben connectant a les xarxes de distribució que, com el seu nom indica, distribueixen l'energia elèctrica fins als punts de consum.

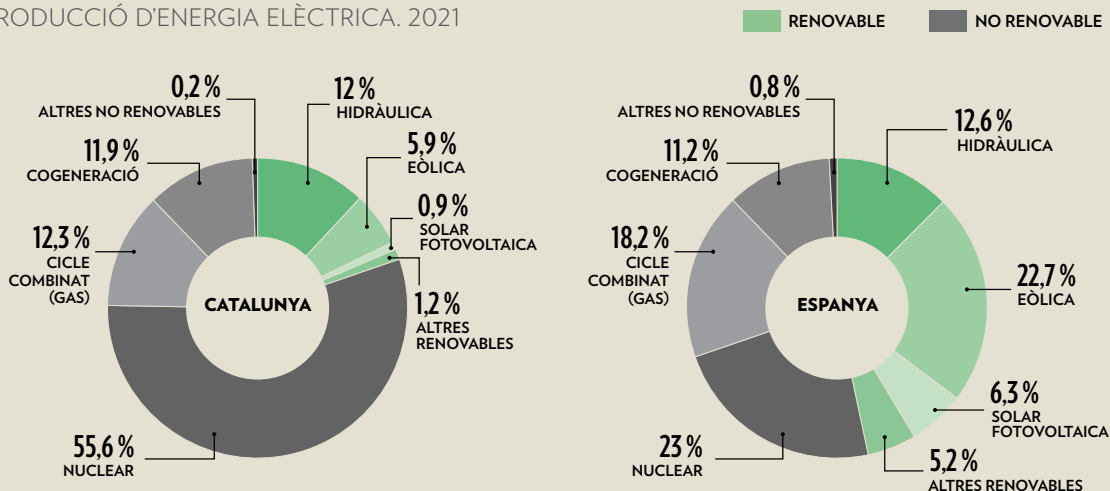

Font: Red Eléctrica Española (REE)

UN DIFÍCIL PUNT DE PARTIDA

Els compromisos europeus per a la reducció de les emissions de CO₂ exigeixen un model de producció energètica que dista molt del model que actualment tenim a Catalunya, on el 14 % de les emissions de diòxid estan directament relacionades amb la producció d'energia.

PRODUCCIÓ D'ENERGIA ELÈCTRICA. 2021

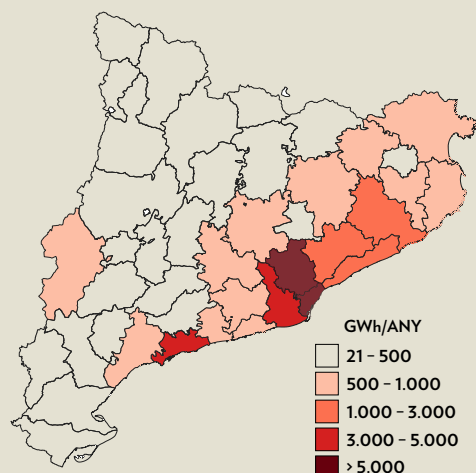

Font: Avance Informe del sistema eléctrico (REE, 2021)

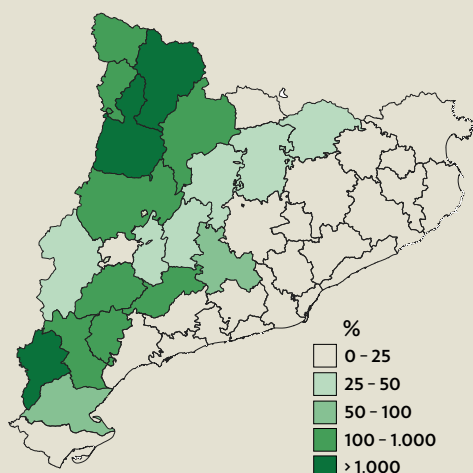
PRODUCCIÓ D'ENERGIA ALLUNYADA DELS CENTRES DE CONSUM

Actualment ens trobem en una situació de desequilibri territorial on qui més consumeix menys energia renovable produeix, i a la inversa. Això provoca externalitats fora del territori consumidor i posa en risc altres comunitats tant pel que fa a la seva sobirania alimentària com al manteniment de la biodiversitat.

CONSUM D'ELECTRICITAT (GWh/ANY) PER COMARQUES. 2019

PERCENTATGE DE COBERTURA DE LA DEMANDA ELÈCTRICA AMB RENOVABLES. COMARQUES. 2019

Elaboració: Sergi Saladié a partir de *Consum d'energia elèctrica per municipis i sectors de Catalunya* (ICAEN, 2021), *Instal·lació de producció d'energia elèctrica. Dades individualitzades* (ICAEN, 2021) i *Informe del sistema eléctrico* (REE, 2015-2019).

MAPA DE LES GRANS INTERCONNEXIONS ELÈCTRIQUES

Carreguem el mòbil, encenem el llum o pensem en un cotxe elèctric sense emissions. Lluny de la realitat, els usos que fem de l'energia elèctrica deixen marques en el nostre territori en forma de grans connexions que travessen accidents geogràfics, espais naturals i fronteres per a poder abastir les diferents poblacions. Les grans connexions, i els grans recorreguts provoquen una pèrdua d'energia durant el transport.

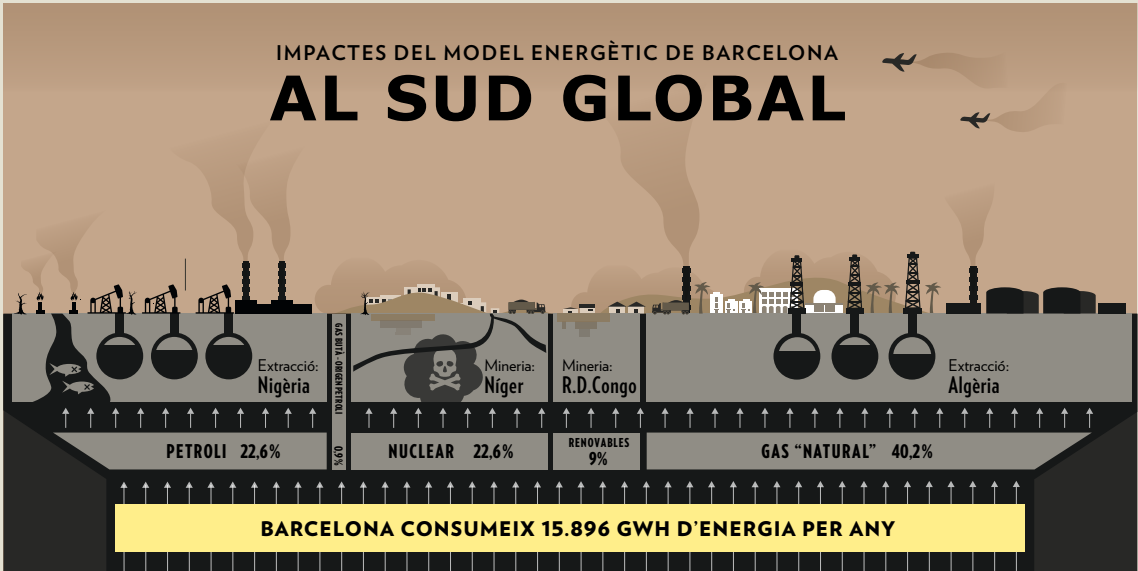

Font: Elaboració pròpia a partir d'informacions de GEPEC, EdC i Fundació Sustrai Erakuntza.

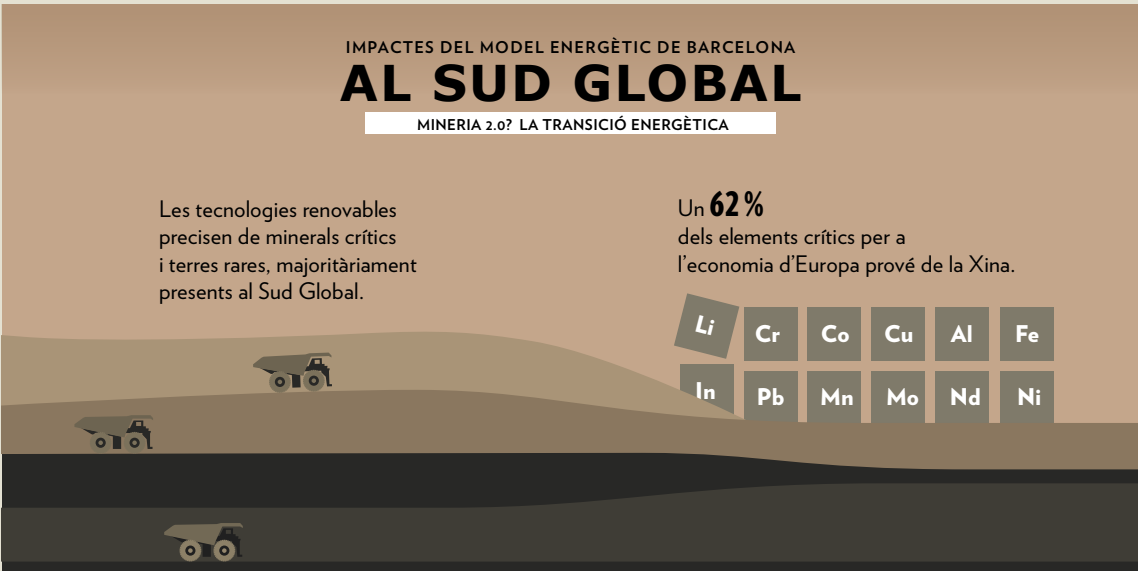
IMPACTES DEL MODEL ENERGÈTIC AL SUD GLOBAL

Els nostres territoris necessiten energia per a nodrir-se. El model energètic actual té vincles de dependència amb altres territoris que suposen uns impactes ambientals i socials dels quals no ens podem desentendre. Desde Lafede.cat—organitzacions per la justícia global s’ha dut a terme un estudi per visibilitzar el “metabolisme” energètic de la ciutat de Barcelona i evidenciar quins vincles i dependències genera amb el Sud Global. Podeu accedir a l'estudi i mapa complet a la seva pàgina web.

LES RENOVABLES NO ESTAN LLIURES DE L'IMPACTE GLOBAL

ESPOLI I EXTRACCIÓ DE RECURSOS ENERGÈTICS DELS PAÏSOS DEL SUD GLOBAL

Font: Lafede.cat i Enginyeria sense Fronteres.

ENERGIA CENTRALITZADA I DESARRELADA

ENTENDRE EL MERCAT ELÈCTRIC ESPANYOL

EQUIP DE TREBALL DE LA XSE

Durant els anys 90, el mercat de l'electricitat es va obrir a la liberalització: 25 anys després ens trobem amb un escenari de preus desorbitats i famílies i organitzacions que pateixen dia a dia per no quedar-se sense un subministrament energètic digne. Al llarg d'aquestes línies volem ajudar a entendre algunes de les claus que expliquen la situació actual.

L'ENTRELLAT DEL MERCAT ELÈCTRIC: EL PREU A SUBHASTA

Per entendre com es conforma el preu de l'electricitat hem de començar per parlar del mercat marginalista i de la subhasta horària. A través d'aquest mecanisme es paga el mateix preu per tota l'electricitat subhastada cada hora, independentment del cost que en tingui la generació. Aquesta manera de fixar preus no és particular d'Espanya ni Portugal; és el funcionament general del mercat elèctric europeu.¹

L'ordre d'entrada dels diferents tipus d'energia a la subhasta depèn de la tipologia de tecnologia de generació i del preu d'oferta. En primer lloc, entren les tecnologies que no poden emmagatzemar energia ni poden controlar la font de producció:

- Les nuclears que, atesos els elevats costos d'aturada i engegada, produeixen contínuament i entren directes a subhasta.
- Les energies renovables, que provenen d'origen natural, com el sol (fotovoltaica i solar termoelectrica), el vent (aerogeneradors) i l'aigua (alguna hidroelèctrica).

Les energies que conformen aquest primer grup són les que tenen un cost de producció més baix.

Tot seguit, i fins a cobrir la demanda total, es van incorporant les energies següents:

- Les que provenen de centrals de cicle combinat amb gas natural (o millor dir fòssil).
- Les centrals termoelectriques de carbó.
- Les hidroelèctriques controlades per les portes dels embassaments.

Totes les centrals d'aquest grup poden decidir quan produeixen electricitat.

1. Com a excepcions, algunes centrals de fotovoltaica i eòlica tenen un sistema de cobraments limitats, uns topalls regulats que no permeten cobrar l'electricitat més del que hi ha establert. Com que aquestes tecnologies no tenen una elevada aportació elèctrica al sistema, aquest mecanisme no acaba tenint un impacte econòmic suficient.

FUNCIONAMENT DEL SISTEMA MARGINALISTA

En el sistema marginalista totes les electricitats, independentment de quina sigui la seva tecnologia de generació, es remuneren al mateix preu. I aquest preu ve marcat per l'última energia que ha entrat.

L'energia nuclear i les energies renovables són les primeres a entrar en escena ja que són energies no gestionables (no se'n pot controlar la producció). La tercera energia a entrar en escena és la provinent de les hidroelèctriques i, en última instància i per als moments de més demanda, entra en joc la de cicle combinat (tèrmica de gas o de carbó).

En el cas de les energies nuclear i renovables (solar i eòlica) el cost de producció és variable però gairebé nul ja que la font per a l'obtenció de l'energia és gratuïta.

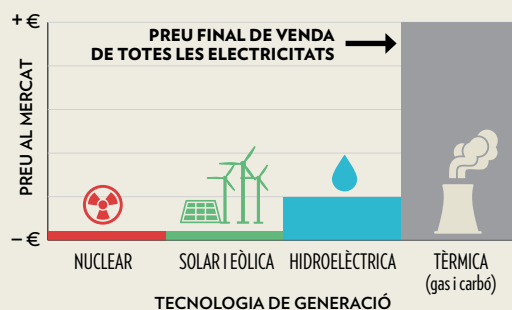
Pel què fa a l'energia provinent de les hidroelèctriques si bé el cost de la infraestructura és elevat el cert és que és un cost amortitzat amb el pas dels anys. I la font d'obtenció, l'aigua, és gratuïta.

Les energies tèrmiques són les que tenen un cost més elevat perquè la matèria primera és cara i també perquè s'hi afegixen els drets d'emissió de CO₂.

La diferència entre el preu amb el que l'energia entra al mercat i el preu diari que li és assignat és el que es coneix com a "beneficis caiguts del cel".

Quan les centrals de cicle combinat no entren i no tanquen el preu a subhasta, qui el tanca és la hidroelèctrica i sovint ho fa a un preu molt per sobre del que seria el preu de cost (hem vist que en alguns moments el preu del MWh ha estat entre 300 o fins i tot 400 €/h). Això és així perquè la llei permet sumar en el seu cost de producció el cost d'oportunitat.

DEMANDA D'ELECTRICITAT (UNA HORA)

GENERACIÓ HIDROELÈCTICA: BENEFICIS CAIGUTS DEL CEL

Parant atenció a les tecnologies que han tancat les subhastes durant els darrers mesos, s'observa com moltes hores han estat tancades per hidroelèctriques a uns preus d'entre 300 i 400 euros/MWh, sense que acabi d'entrar cap central de gas i molt per sobre del que realment els costa generar electricitat. De fet, segons el darrer informe publicat on es reflecteixen els costos de generació de la hidroelèctrica, elaborat per la Comissió Nacional d'Energia (CNE), actualment Comissió Nacional dels Mercats i Competència (CNMC), el preu de generació real d'aquestes centrals se situa entre 3 i 39 euros/MWh.

GENERACIÓ AMB GAS: PREU ALS NÚVOLS

La diferència de preu s'explica pel fet que les hidroelèctriques no necessàriament ofereixen al cost de producció, sinó que poden fer-ho al cost d'oportunitat. A través de les preses, que els permeten emmagatzemar aigua, decideixen produir l'energia en el moment que més els interessa i el preu pot ser més alt. Aquest mecanisme genera de nou beneficis caiguts del cel dels quals es beneficien les tecnologies que han ofert a partir del cost real de producció.

En el cas de les tecnologies que requereixen gas natural, hi ha dos factors principals que cal tenir en compte. D'una banda, si el preu del combustible puja, el preu de la generació elèctrica d'aquestes centrals ho fa proporcionalment. De l'altra, el gas, format principalment per metà (CH_4), allibera diòxid de carboni (CO_2) que és un gas d'efecte d'hivernacle. Per tant, les empreses que utilitzen aquest combustible han de participar del mercat d'emissions i, consegüentment, pagar per aquests drets d'emissió, de manera que encareixen la generació elèctrica.

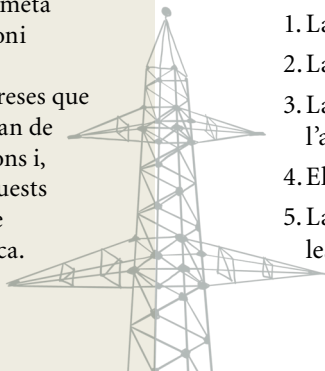
Al sistema marginalista, la tecnologia que defineix el preu final de l'electricitat és la darrera que entra a la subhasta per satisfer el total de la demanda horària. Això implica que totes les comercialitzadores que compren electricitat per a les seves usuàries finals ho fan a aquest últim preu i que totes les generadores cobren l'electricitat generada a aquest mateix preu, independentment del cost real de producció. Aquesta diferència entre els costos de producció i el preu que determina el mercat marginalista és el que s'anomena "beneficis caiguts del cel".

Després de les subhastes, encara tenen lloc uns mecanismes d'ajustos, que defineixen els preus finals. Els preus varien molt poc respecte al fixat a subhasta, però, com veurem més endavant, aquests mecanismes poden tenir molta importància a l'hora de trobar solucions a curt termini per reduir els preus finals a les usuàries.

Finalment, en el moment de facturar a les usuàries finals, s'afegeixen peatges i costos del sistema elèctric, càrrecs per pagar les polítiques energètiques que decideix el Govern (com els costos de generació a les illes), un marge de benefici a càrrec de la comercialitzadora que factura la llum, l'impost elèctric (IE) i l'impost sobre el valor afegit (IVA).

Resumint, podríem dir que els factors principals que determinen el preu final de cada hora al mercat majorista són:

1. La demanda elèctrica total del sistema.
2. La continuïtat de producció de les nuclears.
3. La disposició instantània del sol, el vent i l'aigua.
4. Els preus del gas i els drets d'emissió de CO_2 .
5. La regulació i els canvis corresponents, és a dir, les regles del mercat.

MERCAT A FUTURS PER SALVAR-SE DELS PERÍODES DESORBITATS I CONTRACTES BILATERALS

La subhasta horària no és l'únic mecanisme de compravenda d'electricitat existent. Potser menys conegut, el mercat a futurs permet que les comercialitzadores puguin comprar electricitat a un preu determinat, però en aquesta ocasió per d'aquí a unes setmanes, mesos, trimestres o anys. Es tracta d'un mercat semblant al de la borsa. D'aquesta manera poden anticipar el preu de l'electricitat durant el període que hagin decidit. A la península Ibèrica els mercats de futurs són OMIP i MEFF.

Amb les pujades del darrer any podem intuir que moltes companyies hauran tingut beneficis si en el seu moment van comprar "energia per avançat" al mercat de futurs, probablement a un preu molt per sota del que s'ha anat fixant a la subhasta horària.

PPA, UNA ALTERNATIVA PER SORTIR DEL MERCAT DE FUTURS

Com a alternativa al mercat de futurs trobem també els contractes bilaterals d'energia verda, els coneguts al sector com a *Power Purchase Agreements* (PPA). Els PPA permeten la compravenda d'electricitat entre empreses de generació renovable i comercialitzadores o empreses que són grans consumidores d'energia, establint preus més ajustats al que costa produir l'electricitat en aquella instal·lació determinada. Si bé aquest és un bon mecanisme per ajustar el preu, pot passar que la generadora no estigui interessada a vendre l'electricitat que produeix a un preu per sota del previst a subhasta. En canvi, aquesta oportunitat pot ser aprofitada per la comercialitzadora, que pot decidir instal·lar centrals de generació renovable per abastir les seves usuàries i vendre l'energia pel preu que realment li ha costat produir-la.

REGLES DE MERCAT I CERCLE DE PODER

Des d'inicis del 2021 hem vist com el preu de l'energia del mercat majorista (amb repercussió directa o indirecta a la majoria de contractes d'electricitat) no parava d'augmentar fins a situar-se a límits insostenibles. Aquesta pujada sense precedents ha estat influenciada per factors diversos com l'alça del preu del gas i els drets d'emissions, o la guerra d'Ucraïna, però també ha estat possible perquè el marc regulador existent ho ha permès. De fet, fins al 6 de juliol de 2021, el topall establert per la Unió Europea d'oferir electricitat a la subhasta diària era de 180 euros/MWh. A partir de llavors, des de Brussel·les s'obliga a elevar aquest límit fins a 3.000 euros/MWh a tots els estats membres en resposta als increments del preu del gas. És a dir, en lloc d'intervenir o de regular per abaixar el preu del gas el que es fa és possibilitar una alça encara més acusada del preu de l'electricitat al mercat majorista.

L'escenari de la guerra d'Ucraïna i la pressió des de la ciutadania i estats membres ha conduït a la Unió Europea durant aquest maig de 2022 a acceptar la possibilitat d'aplicar topalls al preu del gas (amb efecte immediat sobre el preu de l'electricitat). Tot i així, són topalls acompanyats d'una sèrie de condicions i entesos dins l'excepcionalitat. La

Aquesta pujada sense precedents ha estat influenciada per factors diversos, però també ha estat possible perquè el marc regulador existent ho ha permès

intenció de Brussel·les és, en tot cas, no qüestionar el lliure mercat de l'energia i desenvolupar algunes polítiques específiques per pal·liar la pobresa energètica sense avançar en la regulació de l'energia com a dret o bé comú.

REGULAR EL MERCAT

Com que la regulació del mercat de l'energia és competència de la Unió Europea és impossible intervenir directament sobre el mercat marginalista i les seves regles de joc, però hi ha opcions d'incidir, per exemple, sobre els mecanismes d'ajustament que tenen lloc després de les subhastes diàries. Això també proporcionaria eines per evitar escenaris de perversió del mercat, com ha passat amb les hidroelèctriques.

El funcionament seria el següent: en lloc d'optar per limitar el preu de les tecnologies que entren a la subhasta, s'aplicarien una sèrie de correccions posteriors un cop el preu horari hagi estat definit per l'equilibri entre demanda i generació. És a dir, es podria crear un mecanisme mitjançant el qual totes aquelles tecnologies que cobressin per sobre d'un preu fixat haurien de retornar la diferència i aquelles amb preu per sota de l'estipulat haurien de percebre la quantitat corresponent de benefici. Cal dir que impulsar mecanismes com aquesta correcció de preus no està exempt de riscos i es podria interpretar com una intervenció en el mercat per part del Govern, que podria rebre sancions per no ajustar-se a la regulació.²

S'obren opcions d'incidir, per exemple, sobre els mecanismes d'ajustament que tenen lloc després de les subhastes diàries

Una altra opció seria excloure determinades tecnologies del mercat marginalista. Per exemple, les nuclears i les hidroelèctriques a l'Estat espanyol no tenen competència. Es tracta d'un oligopoli que controla aquesta tecnologia, format per Endesa, Iberdrola i Naturgy. Avui dia no és viable construir més centrals d'aquestes característiques i les que hi són ja fa anys que es van pagar amb diners públics durant la seva construcció. Per tant, hi ha motius clars i evidents per treure-les fora del

mercado marginalista i que siguin remunerades amb un preu just i fora d'especulacions.

De fet, queda clar que són les regles de mercat les que permeten que centrals hidroelèctriques o de ciclo combinat imposin aquests preus. Es podrien modificar aquestes regles? La majoria d'analistes a l'Estat espanyol dubten que Europa accepti canvis profunds que qüestionin la lògica de la liberalització.

Val a dir que quan el Govern ha fet algun pas significatiu orientat a reduir o qüestionar els beneficis de les grans empreses elèctriques (com el Reial decret de setembre de 2021, on es proposava la minoració dels seus beneficis a la subhasta), aquestes han elevat demandes i cartes a la Comissió Europea, així com amenaces al mateix Govern, per tal d'impedir aquests canvis. El Foro Nuclear (Endesa, Naturgy i Iberdrola) va arribar a insinuar la possibilitat d'aturar les centrals nuclears.

Després d'un any i mig mogut en termes de legislació, i nefast en termes de drets energètics de la ciutadania i de pobresa energètica, comença a quedar clara la postura que defensa Europa i assimila el Govern espanyol, de no intervenir el mercat marginalista ni qüestionar la liberalització. Queda clar també que no estem davant forces irremediabls i que són les mateixes regles del mercat les que possibiliten l'alça de preus i l'especulació. És necessari qüestionar la lògica d'acumulació de beneficis i canviar el focus de la legislació, orientant-la cap al benestar de la ciutadania en lloc de cap al benefici de les empreses que dominen el panorama energètic actual. Mecanismes, n'hi ha.

Ara bé, a l'Estat espanyol 5 empreses controlen el 70% de la generació, el 98% de la distribució i el 85% de la comercialització. Mentre aquesta situació perduri, no serà possible capgirar les regles de mercat per posar la ciutadania al centre de la

transició energètica i garantir el seu benestar i drets energètics.

Cal sumar forces de tots els sectors afectats i demandar un nou contracte social al voltant de l'energia, que la situï com a bé comú i sota control públic i comunitari

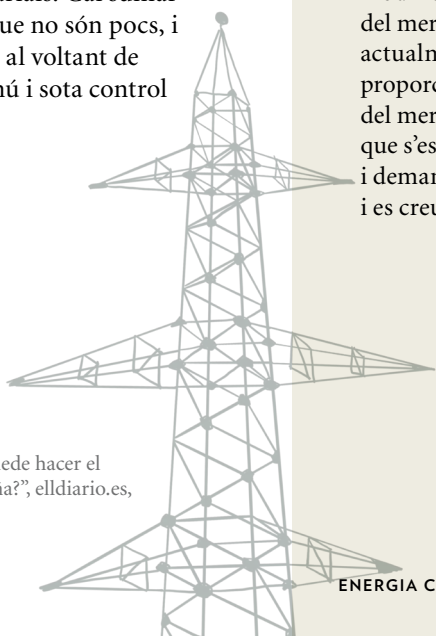
Queden oberts grans debats –interconnectats i igual d'importants– com són els drets laborals al sector energètic, els tractats internacionals que protegeixen les inversions privades al sector energètic, la regulació sobre les xarxes de transport i distribució per donar cabuda a les renovables i evitar talls de subministrament a persones vulnerabilitzades, o les lleis que assegurin un origen dels recursos energètics i materials lliure de països amb conflictes geopolítics on no es respectin els drets humans fonamentals o la cura del medi ambient. En definitiva, el mercat energètic ha esdevingut un entramat complex que té com a objectiu principal garantir beneficis econòmics de grans grups empresarials. Cal sumar forces de tots els sectors afectats, que no són pocs, i demandar un nou contracte social al voltant de l'energia, que la situï com a bé comú i sota control públic i comunitari.

PETITS GESTOS PER ORDENAR EL MERCAT

Mentrestant, al Congrés dels Diputats se succeeixen els decrets llei que busquen aturar el cop que implica per a la ciutadania aquesta alça desorbitada de preus. Segueix vigent la moratòria als talls de subministraments bàsics que es va impulsar durant la pandèmia, s'han reduït de manera significativa els costos fixos i impostos de la factura elèctrica i s'ha volgut estimular el creixement de la generació renovable. S'han plantejat també algunes intervencions més orientades a qüestionar els beneficis de les empreses de generació elèctrica o directament limitar preus com, per exemple, limitar els preus que reben les centrals nuclears i les hidroelèctriques, entrant a subhasta amb un topall màxim establert a partir dels costos reals de generació. Aquestes dues tipologies de generació sumen el 33,7% de la generació elèctrica peninsular el 2021 i tindrien un impacte econòmic força rellevant.

Fixar un límit per a la tecnologia més cara, els cicles combinats i cogeneració de gas. Aquesta opció, de fet, ha estat aprovada excepcionalment per Brussel·les el maig de 2022 amb el compromís, entre d'altres, de modificar la manera de calcular tarifa del mercat regulat (PVPC) que actualment és directament proporcional al preu de cassació del mercat majorista (que és el preu que s'estableix quan les corbes d'oferta i demanda d'energia es troben i es creuen).

2. “¿Hasta qué punto la UE limita lo que puede hacer el Gobierno con el precio de la luz en España?”, elldiario.es, 5.09.2021 (en línia)

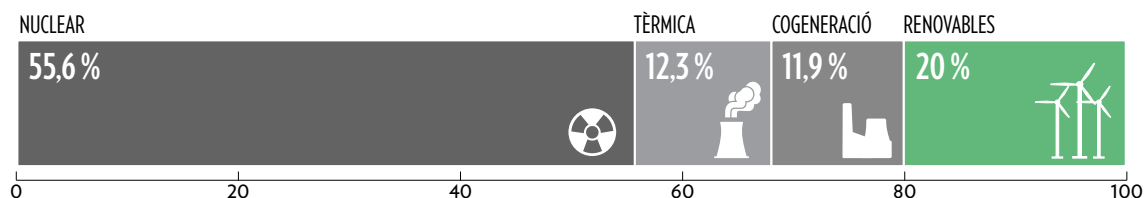
EL MODEL D'IMPLANTACIÓ DE LES ENERGIES RENOVABLES EN EL CONTEXT DE TRANSICIÓ ENERGÈTICA A CATALUNYA

SERGI SALADIÉ

La Llei del canvi climàtic aprovada pel Parlament de Catalunya planteja, entre altres qüestions, com hauria de ser la transició energètica i apunta que haurà de ser basada en fonts renovables en mans de les comunitats locals (ciutadania, sectors econòmics...) implantades, que han d'acostar la producció als centres de consum, així com aprofitar espais ja alterats per l'activitat humana per minimitzar l'ocupació innecessària del territori. En canvi, el desplegament normatiu que s'està fent des del Govern va en la direcció contrària, perquè permet la instal·lació de grans centrals en mans de poques empreses, localitzades en espais agraris i forestals, i situades lluny dels principals centres de consum.

GENERACIÓ D'ELECTRICITAT A CATALUNYA (2021)

El 14 de maig de 2019 el Govern de Catalunya va declarar formalment l'emergència climàtica al nostre país. Ja l'any 2017, el Parlament havia aprovat la Llei 16/2017, d'1 d'agost, del canvi climàtic, en la qual ja es plantejava reduir les emissions de gasos amb efecte d'hivernacle (GEH), així com afavorir la transició cap a una economia neutra en emissions.

Anteriorment, per tal de mitigar els efectes de les emissions contaminants sobre el clima, a escala de la Unió Europea es van plantejar uns objectius d'energia i clima per al període 2013-2020. Aquests objectius es resumeixen en:

1. Incrementar l'ús de les energies renovables fins al 20 % del consum brut d'energia final;
2. Reduir un 20 % el consum d'energia primària; i
3. Reduir les emissions de gasos amb efecte d'hivernacle el 20 % en l'horitzó del 2020 en relació amb el 1990.

Doncs bé, segons les darreres dades disponibles de l'Institut Català de l'Energia (ICAEN), a Catalunya no s'estan complint cap dels tres objectius. L'any 2018 les emissions de gasos amb efecte d'hivernacle no tan sols no s'havien disminuït el 20 %, sinó que s'havien incrementat el 14 % respecte al 1990. L'any 2017 la reducció del consum d'energia primària no arribava al 10 %. I l'aportació de les energies renovables en el consum brut d'energia final ben just sobrepassava el 5 %.

Amb aquestes dades es fa evident que cal fer la transició, i de manera ràpida, cap a un model de vida amb menys emissions, i això afecta també el vector energia que, segons l'Oficina Catalana del Canvi Climàtic, a Catalunya és el responsable directe del 14 % de les emissions de gasos amb efecte d'hivernacle. Dins del sistema de generació d'electricitat a Catalunya, segons les darreres dades disponibles de Red Eléctrica de España (REE), les energies renovables el 2021 només van representar el 20% de la producció elèctrica, mentre que la part més important procedia de les centrals nuclears (55,6 %), de les centrals tèrmiques (12,3 %) i la cogeneració (11,9 %). Elèctricament, doncs, som molt lluny dels escenaris desitjables, i no tan sols des del punt de vista de les emissions generades per les centrals tèrmiques i la cogeneració, sinó també davant el repte de la problemàtica dels residus radioactius que generen les centrals nuclears i del risc d'accident que representen (Txernòbil, Fukushima...).

OBJECTIU ESTABLERT (2013-2020)

ESTAT DE L'OBJECTIU A 2018

Incrementar l'ús d'ER fins al 20%
del consum brut d'energia

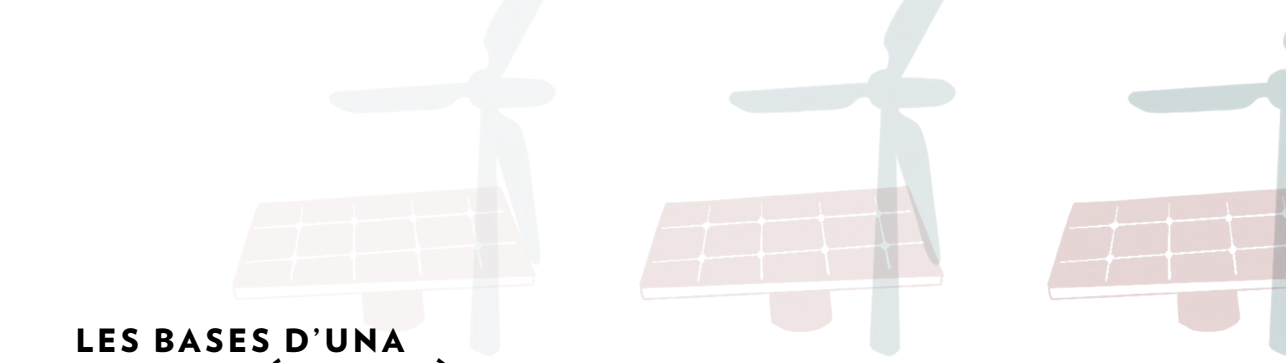
S'ha arribat a un consum brut
del 5%

Reduir 20% el consum d'EP

Reducció del <10%

Reduir GEH un 20%

Increment d'un 14%

LES BASES D'UNA TRANSICIÓ ENERGÈTICA DEMOCRÀTICA I SOSTENIBLE

L'article 2.2.a. de la Llei del canvi climàtic, apunta alguns objectius bàsics per fer la transició energètica, així com el recorregut d'algunes de les mesures a implementar:

Contribuir a la transició cap a una societat en què el consum de combustibles fòssils tendeixi a ésser nul, amb un sistema energètic descentralitzat i amb energies cent per cent renovables, fonamentalment de proximitat, amb l'objectiu d'aconseguir un model econòmic i energètic no dependent dels combustibles fòssils ni nuclears el 2050.

Aquest precepte inicial es concreta en l'article 19 de la mateixa llei quan, en relació amb l'energia, planteja com ha de ser la transició energètica. Així, es diu que s'ha d'avançar cap a un model cent per cent renovable, desnuclearitzat i descarbonitzat, neutre en emissions de gasos amb efecte d'hivernacle, que redueixi la vulnerabilitat del sistema energètic català i garanteixi el dret a l'accés a l'energia com a bé comú. Pel que fa al model d'implantació territorial de les energies renovables, l'article 19 de la Llei del canvi climàtic indica també que aquestes s'han d'implantar prioritàriament acostant la producció als centres de consum, així com aprofitar espais ja alterats per l'activitat humana per minimitzar l'ocupació innecessària del territori. Quant a aquest aspecte, altres apartats d'aquest article apunten cap al foment de l'autoconsum, la participació d'actors locals en la producció i distribució d'energia renovable, el foment de la generació distribuïda o la implantació de xarxes de distribució intel·ligents.

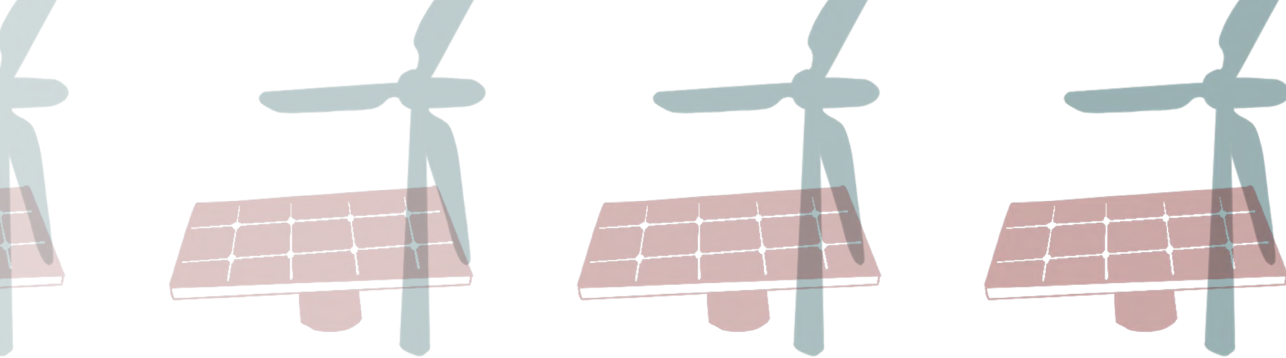
Des d'aquest punt de vista, doncs, sembla clar quines haurien de ser les bases i les principals accions a emprendre per dur a terme una transició

energètica que, com apunta la Llei del canvi climàtic, sigui descentralitzada, democràtica, neta i eficient, i que de retruc contribueixi a reequilibrar el sistema de producció-consum d'electricitat. El plantejament que fa la llei en relació amb la transició energètica va encaminat a l'assoliment de l'autosuficiència connectada,¹ fet que permetria utilitzar la xarxa per compartir excedents i dèficits amb i des dels sistemes veïns. I això és vàlid per a totes les escales, des d'un

La llei apunta cap al foment de l'autoconsum, la participació d'actors locals en la producció i distribució d'energia renovable, el foment de la generació distribuïda o la implantació de xarxes de distribució intel·ligents

edifici fins a barris, municipis i comarques. De fet, a escala europea ja hi ha alguns països que han iniciat una transició energètica a partir d'aquests preceptes. Així, el 2016 a Alemanya, del total de 40.800 MW d'energia solar fotovoltaica instal·lada,

1. "El principio fundamental para la adaptación de lo existente y para los nuevos desarrollos es que cada unidad urbana y territorial, empezando por el edificio, resuelva sus necesidades optimizando su posición en el territorio y que solo demande a la red aquello que no es capaz de resolver por sí misma. Esta es una forma de definir la autosuficiencia conectada que permite planificar y gestionar el sistema energético en un modelo de ordenación del territorio equilibrado y equilibrante.", Requejo, A., 2010. "Territorio y energía: la autosuficiencia conectada", a *Energías renovables: Paisaje y territorio*. Sevilla: Grupo de Estudios Avanzados sobre Territorio y Medio Ambiente.
2. El sistema de subhasta queda explicat a l'article "Energia centralitzada i desarrelada" d'aquest Quadern.

LA TRANSICIÓ ENERGÈTICA A CATALUNYA

Com s'ha vist, el pes de les energies renovables en la producció elèctrica a Catalunya va ser tan sols del 20 % de la producció elèctrica l'any 2020, i només representava el 5 % de tot el consum brut d'energia final, molt per sota de l'objectiu del 20 % per a l'any 2020.

Es tracta de grans instal·lacions, controlades per grans empreses, situades lluny dels principals centres consumidors i amb unes aportacions socioeconòmiques escasses als territoris on estan implantades

Les dues fonts renovables principals a Catalunya són la hidroelèctrica i l'eòlica, amb una producció elèctrica del 12 % i del 5,9 %, respectivament. En el cas de la hidroelèctrica, es tracta de grans centrals construïdes majoritàriament al Pirineu i Prepirineu en dues onades, una a començament del segle xx per part de l'empresa Barcelona Traction, Light and Power Company Limited, més coneguda per *La Canadenca*, i l'altra entre les dècades de 1950 i 1970 sobretot protagonitzada per FECSA. Tanmateix, no es tracta d'un sistema que s'acosti als principis de la transició energètica, perquè, tot i que es tracta d'un recurs renovable, és aprofitat a partir de grans centrals, situades lluny dels principals centres consumidors, controlades per grans empreses i amb escasses implicacions socioeconòmiques en els territoris on estan implantades.

Pel que fa a l'energia eòlica, Catalunya té una llarga tradició en la implantació d'aquesta energia, i fins i tot va ser la primera comunitat

el 73,5 % (30.000 MW) estava sobre teulada o formant part dels sistemes urbans i de titularitat de les comunitats locals (ciutadania, sector agrari, sector industrial). El 2020, el 53,6 % (més de 63.000 MW) del total d'energies renovables instal·lades al país germànic era en mans de les comunitats locals, segons dades de l'Agència d'Energies Renovables d'Alemanya. És habitual que les polítiques de transició energètica europees, especialment en el cas de Dinamarca i Alemanya, fomentin l'autoconsum de les comunitats locals. Aquest és el cas per exemple de l'illa danesa de Samsø (4.000 habitants) que des de fa més de 10 anys ha assolit la plena sobirania en electricitat i calefacció amb un projecte comunitari (11 aerogeneradors d'1 MW cadascun, 4 plantes de biomassa i 2.500 metres quadrats de plaques fotovoltaïques) que, fins i tot, fa que "exportin més electricitat que patates", tal com diuen entusiàsticament els habitants de l'illa.

Això no obstant, per dur a terme la transició energètica a Catalunya hi ha una sèrie de competències de les quals no es disposa, i que depenen de l'Estat espanyol. El marc regulatori general del sistema elèctric depèn de la Llei 24/2013, de 26 de desembre, del sector elèctric, i modificacions posteriors; el sistema elèctric és gestionat per Red Eléctrica de España, SLU; i el mercat de l'electricitat està operat per OMI, Polo Español, SA. A més, la planificació de les energies renovables estatals funciona sobre la base d'un sistema de subhastes d'accés a la xarxa elèctrica² que afavoreix els grans projectes, de manera que crea un marc general d'implantació poc propici per consolidar una transició energètica basada en la generació distribuïda i l'autosuficiència connectada.

autònoma de l'Estat a instal·lar una central eòlica al municipi de Garriguella l'any 1984 (cinc aerogeneradors de 24 kW cadascun). Tanmateix, a principis de segle només hi havia instal·lades 6 centrals eòliques amb una potència de 85,78 MW i 197 aerogeneradors. No va ser fins a l'aprovació del Decret 174/2002, d'11 de juny, regulador de la implantació de l'energia eòlica a Catalunya, que van començar a proliferar més centrals eòliques. Entre l'any 2004 i 2013 es va produir la màxima expansió d'aquesta energia a Catalunya, fins a arribar a les actuals 43 centrals eòliques en funcionament amb una potència elèctrica instal·lada de 1.272,32 MW i 812 aerogeneradors. Les centrals eòliques estan repartides en un total de 39 municipis i 11 comarques, i principalment es concentren a les Terres de l'Ebre (41,8 %), Ponent (23,2 %) i Camp de Tarragona (20,9 %).³ Aquest model d'implantació eòlica, igual que en el cas de la hidroelèctrica tampoc s'acosta a la transició energètica plantejada a la Llei del canvi climàtic o a la desenvolupada als països europeus de referència, ja que es tracta de grans instal·lacions, controlades per grans empreses, situades lluny dels principals centres consumidors i amb unes aportacions

Que la implantació d'energies renovables es faci minimitzant l'ocupació del territori i aprofitant espais ja alterats per l'activitat humana, prioritzant la producció elèctrica d'origen renovable propera als centres de consum

socioeconòmiques escasses als territoris on estan implantades.⁴ En el cas de l'eòlica, cal remarcar que el 77 % dels municipis (30 de 39 municipis) que tenen centrals eòliques a Catalunya tenen menys de 1.000 habitants, i que el 80 % (31 de 39) han perdut població entre 2008 i 2018. La Terra Alta, que concentra el 25 % de la potència eòlica instal·lada a Catalunya, és la comarca que ha perdut més percentatge de població entre el 2008 i el 2018, -9,7 % (-1.251 habitants).

Entre 2013 i 2020 pràcticament no s'ha instal·lat potència elèctrica d'origen renovable, i el 2019 el Govern de la Generalitat de Catalunya va aprovar el Decret Llei 16/2019 de mesures urgents per a l'emergència climàtica i l'impuls a les energies renovables. Des de l'aprovació d'aquest decret i fins a mitjan 2021 s'han presentat diferents

Aprofitar l'energia solar sobre teulada fa que hi hagi moltes instal·lacions, repartides entre diferents propietats, properes als llocs de consum

projectes per a la instal·lació d'energies renovables. En el cas de l'eòlica sumen un total de 5.631 MW i 979 aerogeneradors, i en el cas de la solar 5.106 MW i 9.405 hectàrees. La majoria de projectes eòlics es plantegen al llarg de les principals carenes des de la Segarra i l'Anoia fins a les Terres de l'Ebre, mentre que els projectes de centrals fotovoltaïques es projecten sobretot sobre sòl agrícola de Ponent i de les Terres de l'Ebre. Això principalment és degut al fet que aquest Decret llei és molt generalista i no conté cap tipus de planificació territorial per a la implantació de les energies renovables. De fet, ni tan sols concreta reglamentàriament els dos preceptes legals establerts a la Llei del canvi climàtic, que apunten a com s'hauria de fer la transició energètica: la necessitat que la implantació d'energies renovables es faci minimitzant l'ocupació del territori i aprofitant espais ja alterats per l'activitat humana, així com la priorització de la producció elèctrica d'origen renovable propera als centres de consum.

3. Saladié, Sergi (2018). *Conflicte entre el paisatge i l'energia eòlica*, Lleida, Pagès editors.

4. Saladié, Sergi (2014). *Impacte econòmic de les centrals eòliques en els pressupostos municipals a Catalunya*, Lleida: Pagès editors, Institut d'Estudis Ilerdencs, Ajuntament de la Granadella.

La majoria dels projectes que s'han presentat, en cas de materialitzar-se tal com estan plantejats, aprofundirien en el desequilibri territorial entre la producció i el consum i provocarien situacions de concentració territorial en uns pocs enclavaments, allunyant-nos així dels objectius de la transició energètica. Aquesta és una dinàmica que s'observa a totes les escales territorials. A l'Estat espanyol la majoria de projectes de renovables es pretenen concentrar en les comunitats autònomes amb menys consum d'electricitat. I a Catalunya hi ha una forta concentració de projectes al sud-interior, entre les comarques de Ponent, el Camp de Tarragona i les Terres de l'Ebre. A més, com s'ha dit, el Decret llei d'implantació de renovables a Catalunya s'està desenvolupant sense el pla territorial sectorial corresponent que, tot i que està esmentat en el mateix text normatiu, a principis de 2022 encara no estava fet ni aprovat. Una anomalia en el procés d'ordenació territorial, ja que no es pot passar de la llei al projecte sense els preceptius plans territorials que n'ordenin el desplegament.

Com s'ha dit, tampoc s'estableixen en el Decret llei mesures per prioritzar la generació renovable descentralitzada, tal com diu la Llei del canvi climàtic, i tenint en compte els càlculs de l'Institut Català d'Energia (ICAEN) que afirmen, per exemple, que el potencial de generació elèctrica de l'energia solar fotovoltaica sobre teulada és de 24.307 GWh/any. Segons aquestes dades, i tenint en compte que la demanda elèctrica de Catalunya el 2019 va ser de 46.946 GWh, aplicant polítiques que afavorissin la instal·lació de fotovoltaica a les teulades es podria cobrir el 52 % de tota la demanda elèctrica. Apostar per aquest model, com ja han fet a Alemanya, permetria assentar la base d'una correcta, equilibrada i més democràtica transició energètica en l'àmbit elèctric, perquè aprofitar l'energia solar sobre teulada fa que hi hagi moltes instal·lacions, repartides entre diferents propietats, properes als llocs de consum, i amb avantatges econòmics per al conjunt de la ciutadania, i amb el mínim impacte possible sobre el territori, sense malmetre espais agrícoles i forestals.

RENOVABLES SÍ, PERÒ NO AIXÍ

Aquest decret llei està sent molt discutit per diversos actors (des del sector agrari fins a associacions municipalistes, passant per grups ecologistes i diverses plataformes en defensa del territori) que en demanen la derogació i l'elaboració d'un nou reglament que aposti per la transició energètica en els termes que estableix la Llei del canvi climàtic, i que planifiqui veritablement el desplegament de les energies renovables. Cal establir una normativa clara en aquest sentit, una correcta planificació territorial que reequilibri producció i consum, amb mesures fiscals per estimular la generació distribuïda i l'autoconsum, i la derivació a aquests projectes de les ajudes públiques que actualment rep l'oligopoli.

El poder intenta acaparar en mans d'uns pocs el potencial transformador i democratitzador que tenen les energies renovables, que posades en mans de la ciutadania permetrien una transició energètica ben entesa

I cal, sobretot, el canvi de consciència col·lectiu per entendre que tenim a les nostres mans fer aquesta transició. Si no, com deia el difunt Hermann Scheer, que va ser diputat de l'SPD alemany i un dels principals impulsors de la transició energètica en aquell país: "el que pretén ara l'oligopoli és introduir la generació d'energia renovable en el vell esquema centralitzat de l'energia fòssil. En comptes de pous de petroli, ara planten molins i plaques i controlen la generació, la xarxa i la venda". El poder intenta acaparar en mans d'uns pocs el potencial transformador i democratitzador que tenen les energies renovables, que posades en mans de la ciutadania permetrien una transició energètica ben entesa. L'energia renovable flueix en qualsevol racó del planeta, i és absurd voler centralitzar-la i cobrar-la. A les mans de la ciutadania està la capacitat de revertir aquesta situació.

NOUS TERRITORIS PER A VELLS EXTRACTIVISMES

ÁLVARO CAMPOS-CELADOR I MAITANE ARRI ESCUDERO

La nostra experiència quotidiana amb l'energia queda moltes vegades limitada a una sèrie de serveis i activitats pels quals fem un pagament. Poques vegades ens atrevim a mirar més enllà d'aquesta estreta cadena de subministrament. No som conscients dels grans impactes que aquesta energia genera en territoris llunyans, ni en el viatge que duu a terme a través dels milers de quilòmetres que travessa i que acaba configurant territoris i cossos. Molt menys advertim el paper central que juga l'energia en qualsevol activitat de la nostra vida, des de la fabricació i ús del telèfon mòbil fins als aliments que ens emportem a la boca. Així, si ampliem la nostra mirada i considerem el cicle complet de proveïment de qualsevol bé o servei, podríem afirmar que tot és energia.

Aquesta energia es proveeix actualment sota un règim extractivista, que s'entén com l'explotació de grans volums de recursos naturals i la seva incorporació en les xarxes globals de subministrament.¹ D'aquesta manera, l'extractivisme obre rutes per a l'aprovisionament de materials mitjançant l'acaparament de terres i la mineria intensiva, i de l'energia fòssil mitjançant pous i jaciments. Aquesta forma concreta d'explotació requereix grans inversions de capital i presenta una dinàmica d'ocupació intensiva del territori, amb impactes negatius per a l'ambient i per a les formes de vida de poblacions locals, i desplaça altres formes de producció tradicionals. La depredació sobre els

SEGURETAT ENERGÈTICA I DEPENDÈNCIA FÒSSIL

Aquesta depredació extractivista és de naturalesa eminentment fòssil, és a dir, depèn d'un ús intensiu, directe o indirecte, de productes derivats del petroli i del gas natural. Ara bé, aquest model no és exclusiu d'un esquema energètic fòssil: el desenvolupament renovable actual comparteix la mateixa lògica extractivista. Davant el doble rept de fer front a l'escassetat dels recursos fòssils i als severos impactes climàtics que se'n deriven, nombrosos països estan basant la seva planificació energètica a llarg termini en el desenvolupament renovable, la qual cosa ha vingut a conèixer-se popularment com *la transició energètica*. No obstant això, lluny de transformar el model, en la gran majoria dels casos la transició energètica es redueix a una mera substitució tecnològica, recolzada sobre les mateixes pràctiques extractivistes.

La descarbonització implica un canvi radical en la manera de relacionar-nos amb l'energia: passem de disposar d'una energia solar concentrada durant centenars de milers d'anys a disposar dels fluxos naturals al ritme en el qual aquests es

**L'extractivisme ha anat definint
al llarg de la història les categories
Nord i Sud globals**

recursos d'uns territoris ve definida per les relacions de poder imposades per altres territoris que compten amb un consum energètic i material més gran. Així, l'extractivisme ha anat definint al llarg de la història les categories Nord i Sud globals.

reposen. Una transició renovable que busca satisfer els nivells actuals de consum a través de tecnologies renovables és incapaç de desvincular-se de la dependència fòssil. A més d'aprofundir en aquesta dependència, obre un nou mapa d'extractivismes que està incrementant enormement la pressió sobre els territoris, tant per la necessitat d'assegurar el subministrament d'enormes quantitats de materials crítics com per la pugna per grans extensions de terreny, atesa la densitat energètica més petita de les tecnologies renovables.

El paper central de l'energia fòssil en el model socioeconòmic capitalista ha obligat els estats a assegurar el seu subministrament. No és estrany, doncs, el paper central que han jugat la seguretat energètica i la diversificació d'orígens en la política de la Unió Europea, atesa la seva històrica dependència de l'exterior. Els compromisos climàtics i la forta aposta en la transició a fonts

renovables no ha estat suficient per poder deslligar-se d'aquesta dependència i, fins i tot, en un moment de producció decreixent dels jaciments existents, s'ha pronunciat encara més. En aquest escenari, resulta difícil trobar un conflicte, diplomàtic o militar, que es pugui explicar enterament sense al·ludir a la "qüestió energètica".

Resulta difícil trobar un conflicte, diplomàtic o militar, que es pugui explicar enterament sense al·ludir a la "qüestió energètica"

El recent atac militar a Ucraïna per part de Rússia no n'és una excepció i, encara que seria un error reduir-lo únicament a una pugna pel control de recursos, són innegables les implicacions que té sobre l'aprovisionament energètic de la Unió.² Així, es fa impossible fer cap anàlisi del conflicte sense tenir en compte la dependència recíproca entre Rússia i la Unió Europea, com a proveïdor energètic i com a pagador, respectivament; els copiosos ingressos d'Ucraïna com a intermediari en el subministrament de gas natural de la Unió o

1. Wagner, L. *Extractivismo. Diccionario de agro iberoamericano*. TeseoPress Design 2020.

2. "Europa, Rusia y el gas: políticas que han alimentado al monstruo", La marea, 29.02.2022 (en línia).

els puixants interessos dels EUA d'aprofitar la mala maror per tractar de pescar nous compradors per a la seva cartera de productes energètics fòssils. Per si no fos prou, no són pocs els governs que, com Colòmbia³ o el Regne Unit,⁴ han donat carta blanca a empreses extractives per a l'exploració i la potencial explotació de jaciments mitjançant tècniques de fractura hidràulica, moltes vegades fora dels focus de la transició renovable.

RENOVABLES: VELLS EXTRACTIVISMES, NOUS TERRITORIS

Tal com dèiem, les renovables posseeixen una densitat energètica molt de més petita que les tecnologies fòssils, per la qual cosa, per produir la mateixa quantitat d'energia es requereixen extensions de terreny molt més grans. Aquest requisit imposa la necessitat d'acaparar grans superfícies per implantar-se, fet que, un cop més, torna a incidir i més agressivament als territoris del Sud global. Un exemple és el cas de l'istme de Tehuantepec (Mèxic), on, per a l'any 2020, s'havien instal·lat sense participació de les comunitats més de 2.000 aerogeneradors d'un total de 5.000 projectats sobre 100.000 hectàrees, la gran majoria de propietat comunal.⁵ Encara que el cas mexicà és paradigmàtic, la llista de conflictes socioambientals causats per la implantació de megaprojectes renovables és ben llarga, amb conflictes similars a Gujarat, a l'Índia; Boujoud i Tiskard, al Sàhara Occidental; Lamu i Marsabit a Kenya; La Guajira, a Colòmbia, o Francisco Morazán, a Hondures.⁶ Tots aquests casos es caracteritzen per una producció a gran escala per a l'exportació de l'energia produïda, i moltes vegades és amb població indígena en entorns rurals. Encara que podria semblar que aquests desenvolupaments quedarien reduïts al Sud global, la transició a fonts renovables ha vingut a traslladar la bretxa extractiva i l'ha acostat a les perifèries del Nord global, més concretament, sobre el món rural. Així, a l'Estat espanyol, des de l'any 2020, el nombre de megaprojectes eòlics i solars projectats no ha deixat de créixer de la mà de capital privat i fons d'inversió d'origen divers. Tant és així, que els projectes actualment en fase de consulta pública han esgotat la capacitat de la xarxa elèctrica de

transport per acollir potència nova, en gran part a causa del component merament especulatiu de molts desenvolupaments.⁷ Tot això ha generat importants conflictes amb les maneres de vida locals, a més d'importants afeccions sobre la biodiversitat. Lluny de limitar-se a les necessitats

A l'Estat espanyol, des de l'any 2020, el nombre de megaprojectes eòlics i solars projectats no ha deixat de créixer de la mà de capital privat i fons d'inversió d'origen divers

energètiques del territori, aquest desenvolupament ve acompanyat d'un ambició pla d'interconnexions elèctriques entre estats, amb l'objectiu de poder moure l'electricitat produïda lluny dels punts de producció.⁸

Atès l'ampli ventall de necessitats materials que requereixen les tecnologies renovables, el seu desenvolupament a gran escala implica un veritable impuls a l'activitat minera associada. De fet, la mateixa Agència Internacional de l'Energia advertia als estats sobre la necessitat d'aprovisionament per a aquests materials que, per primera vegada, es defineixen com a estratègics⁹ i cada vegada més escassos. La mineria a gran escala, la majoria mitjançant explotacions a cel

3. "Colombia aprueba la licencia ambiental para el primer piloto de fracking", Agencia EFE, 28.03.2022 (en línia).
4. "Ministers launch fracking study, paving way to end moratorium in England", The Guardian, 5.04.2022 (en línia).
5. Josefa Sánchez Contreras. "Megaproyectos eólicos en el Istmo mexicano: los bienes comunales en tiempos de crisis energética". *Papeles de relaciones ecosociales y cambio global*, n.º 151 2020, pp. 87-97.
6. Sofia Ávila. "Environmental Justice and the Expanding Geography of Wind Power Conflicts". *Sustainability Science* (2018) 13:599-616.
7. "La cantidad de renovables con permiso de acceso a REE da muestras de que la red empieza a estar saturada", Consenso del Mercado, 9.12.2020 (en línia).
8. "Infraestructura y geografía: la nueva geopolítica renovable", El País, 3.06.2021 (en línia).
9. <https://iea.blob.core.windows.net/assets/24d5dfbb-a77a-4647-abcc-667867207f74/TheRoleofCriticalMineralsinCleanEnergyTransitions.pdf>
10. "La bendición y la maldición de las minas en Brasil", El País, 7.05.2019 (en línia)
11. <https://www.tecnologialibredeconflicto.org/minerales-congo/>

obert, comporta la contaminació dels recursos hídrics locals i una transformació absoluta del territori. Així mateix, requereix de basses i preses de contenció per als llots tòxics que s'originen en l'activitat de la mina.

L'actual demanda d'aquests materials crítics augmenta els riscos d'accident per a les poblacions afectades. Així, al Brasil, la negligència de les companyies mineres ha provocat catàstrofes com la de la minera Val en Brumadinho el 2019, que va matar més 250 persones i que va posar en perill tota la comarca.¹⁰ En determinats punts del Congo, els efectes de la mineria arriben a desestructurar la societat, no sols per la degradació del mitjà, sinó també per la militarització del territori, que s'acarnissa amb les persones més vulnerables: nenes, nens i dones. Els nens són reclutats a la força com a soldats, i la violència sexual s'utilitza no sols com a arma de guerra, sinó com a eina de desestructuració de la societat, ja que, per estigma cultural, les comunitats rebutgen les dones que pateixen agressions sexuals, i aquestes es veuen obligades al desarrelament.¹¹

És fonamental entendre fins a quin punt aquests extractivismes obstaculitzen els mecanismes de reproducció de la vida en els territoris afectats. Si atenem les vides humanes, cal destacar els fluxos migratoris que indueix i que, en determinats contextos, poden resultar altament perillosos per a les persones que decideixen deixar els seus llocs d'origen. Entre les persones que romanen al territori, la cohesió social queda profundament danyada i s'aguditzen les diferències socials. L'acapament de terres sol arribar de la mà de connivències amb el poder polític, que desbaraten els sistemes de presa de decisions dels quals tradicionalment s'han dotat les comunitats. L'acapament de terres queda garantit mitjançant la militarització de l'espai i la repressió de tota resistència, que inclou l'assassinat.

La construcció d'infraestructures requereix una gran quantitat de mà d'obra, fortament masculinitzada, que fa que les dinàmiques socials es repatriarcalitzin i tinguin impactes com el tràfic de persones. Això provoca que siguin les dones les que sofreixen de manera especial aquests processos d'acumulació, ja que es destrueix la seva connexió amb el territori-cos i augmenta la seva sensació d'inseguretat. Així mateix, les dones sofreixen de

manera diferenciada els problemes de salut derivats d'abocaments i altres impactes mediambientals. Però, a més, el patriarcat els assigna tant la cura de les persones més vulnerables com el proveïment de menjar, aigua i subministraments energètics, que es tornen cada vegada més escassos o queden cada vegada més contaminats, i la provisió dels quals resulta cada vegada més perillosa.

REPENSANT ELS NOSTRES IMAGINARIS

Més enllà dels profunds impactes que imposa aquest "nou" cicle extractivista, cal destacar que es basa en un impossible: en la il·lusió que és possible satisfer una sempre creixent demanda d'energia i materials. Malalts d'*hybris*, empreses i governs continuen apostant per la internacionalització, pels mercats globals i per l'estructura hiperconnectada de la qual depèn el moment energèticament més intensiu de l'era de la globalització. Així, l'estratègia adoptada per les elits globals es redueix a un inútil esforç de ressituar-se de la manera més avantatjosa en el nou mapa de relacions de poder que s'obre en relació amb l'accés a uns recursos cada vegada més escassos.

Es fa necessari posar en marxa una agenda alternativa que impulsi profunds canvis orientats a crear un nou imaginari del benestar no basat en el consum

Davant d'aquesta aposta perdedora, es fa necessari posar en marxa una agenda alternativa que impulsi profunds canvis orientats a crear un nou imaginari del benestar no basat en el consum. Es fa imprescindible crear nous models de societat on els béns i serveis no requereixin grans i llunyanes quantitats d'energia. En definitiva, es fa urgent articular col·lectivament un nou imaginari de societat basat en la simplicitat i la proximitat; un imaginari que es construeixi entorn dels elements que garanteixen la reproducció de la vida per a totes les persones i per a tots els territoris.

DESIGUALTATS EN (EL CONSUM DE) L'ENERGIA

ALIANÇA CONTRA LA POBRESA ENERGÈTICA (APE)

Durant l'hivern del 2021-22 ningú no ha pogut accedir a l'energia a un preu assequible, però fa anys que hi ha gent que no pot pagar-la. Per què es dona aquesta situació? Quines persones hi ha darrere d'aquestes històries de vida? Què estan reivindicant? Quines mesures són urgents per a aconseguir una transició energètica justa? Podem aturar aquesta injustícia, però per a fer-ho és necessari que tothom tingui opcions, alternatives, la possibilitat de començar de nou, de dir-hi la seva, d'escollir.

Gran part del que ens passa amb l'energia es decideix entre despatxos i reunions de geopolítica, però el cert és que l'energia està present arreu del planeta. Alhora l'energia arriba i és part integrant i essencial a l'interior de les nostres llars, ajuda en el dia a dia de la gent, també d'aquelles persones vulnerabilitzades, amb consums moltes vegades per sota del que és recomanable per a una vida digna: temperatures per sota del que recomana l'OMS (que és de 18 °C a les estances principals), dobles i triples mantes o capes de roba, rentadores a hores intempestives, gent emmalaltint fruit de subministraments precaris, insegurs o inexistent, etc.

Aquest article vol mostrar exemples de desigualtat en el món de l'energia i, concretament, en el consum de l'energia. I alhora vol precisar aquestes desigualtats en experiències de vida i casos concrets, perquè la desigualtat té rostre, però sobretot perquè no té cap sentit proposar receptes i solucions per la justícia energètica si aquestes veus no hi són.

Entrar al detall d'algunes d'aquestes maneres de fer ús de l'energia ens pot servir per a visibilitzar aquesta manca d'accés a determinades característiques o dimensions de l'energia. A Catalunya l'accés està garantit gràcies a la llei 24/2015 de mesures contra l'emergència habitacional i la pobresa energètica. Es tracta d'una llei que prové d'una iniciativa legislativa popular, impulsada per l'Aliança contra la Pobresa Energètica (APE), la Plataforma d'Afectats per la Hipoteca (PAH) i l'Observatori DESC. Aquesta llei garanteix el subministrament a les persones en situació d'exclusió residencial (el concepte va més enllà del fet de tenir o no sostre i contempla també la possibilitat de viure de manera confortable i digna), tot i que no el puguin pagar. No obstant això, la garantia del dret a l'energia d'una manera holística i adaptada als reptes de la crisi energètica actual i a l'emergència climàtica que fa temps que s'agreuja té encara molts aspectes no resolts ni coberts, i deixa encara molta gent enrere.

QUI ACCEDEIX A L'ENERGIA EFICIENT?

Les actuacions de millora de l'eficiència energètica a les llars representen mesures lògiques i de sentit comú que qualsevol persona desitjaria tenir l'opció d'aplicar a casa seva. El context de l'Estat espanyol, però, és prou complex: és, a escala de la UE, un dels estats membres amb el parc d'habitatge més envellit i alhora amb menys percentatge d'habitatge públic. Això genera, d'una banda, la necessitat de renovació d'aquests edificis però també una gran dificultat per a fer-ho, ja que cal generar incentius per als propietaris privats que no impliquin després un encariment dels lloguers o una gentrificació i elitització de les zones amb edificacions més eficients. A més, els ajuts a la rehabilitació sovint no només s'adrecen a propietaris o a comunitats de veïnes, i representen una fuga de capital públic al sector privat, sinó que quan inclouen llogaters es requereix moltes vegades l'avançament de la inversió o no s'assegura la cobertura del 100 %. Així doncs, una llar eficient és per a moltes famílies un privilegi al qual encara no poden accedir. Sembla que la rehabilitació és una de les prioritats de la UE i que els fons Next Generation han de portar molts recursos per a adreçar aquesta necessitat, però ara mateix sobren les barreres i manquen solucions que arribin efectivament a tothom, i especialment a aquelles persones que més ho necessiten.

QUI ACCEDEIX A L'ENERGIA NETA?

El més problemàtic és que no estem davant d'una transició justa, ja que no es dona el mateix pes a tothom en aquest repte i responsabilitat col·lectiva que és la transició energètica. Sembla que solament hagin de vigilar i reduir el seu consum aquelles persones que no el puguin pagar. De nou, es posa el pes en les persones i els grups vulnerabilitzats que més han sostingut el pes del model energètic, ja sigui aquí, esforçant-se per estrènyer-se el cinturó, o al Sud, d'on s'extreuen gran part dels recursos energètics que consumim.

Des de l'APE, contraposant un model energètic centralitzat i en poques mans que anteposa

l'obtenció de beneficis econòmics a les necessitats per a garantir una vida digna, apostem per un model on la comunitat té la capacitat de gestionar la producció i el consum d'energia per a poder abastir les necessitats energètiques de tota la població sense deixar ningú enrere. I això no solament vol dir que tothom tingui energia, sinó que tothom pugui formar part activa, per exemple, d'una comunitat energètica local, i no pas rebre'n les molles. Que tothom surti al carrer per a defensar el dret a l'energia, també quan només uns pocs no poden pagar.

Aquí tenim algunes veus.

VICKY,

DEFENSORA DE DRETS I MEMBRE DE L'APE I LA PAH

Som una família monoparental: el meu fill (de 20 anys) i jo. Ell té un 42 % de discapacitat sensorial (auditiva) i física (gairebé no pot moure un dels braços) i jo un 65 % de discapacitat sensorial (auditiva i visual) i física (fibromiàlgia i artrosi), la qual cosa m'impedeix treballar. Soc víctima de violència de gènere i la meva situació es veu agreujada perquè ens trobem ara mateix en avís de desnonament. El meu fill i jo vivim amb una pensió mínima, i la calefacció la tenim de decoració, perquè no ens podem permetre encendre-la. Des del gener del 2019, quan el meu fill va trobar una feina, estic pagant els subministraments, això sí, amb prou feines. Des que vaig fer el canvi de contracte al mercat regulat (perquè m'hi vaig informar, i no perquè cap de les dues empreses amb què estic m'informessin de quin tipus de contracte s'adequava més a la meva situació), em vaig abaixar la potència i vaig demanar el bo social. Ara he aconseguit abaixar una mica l'import total de les factures, però tinc un deute amb Naturgy (Gas Natural Fenosa) i amb Endesa d'aproximadament 1.000 euros amb cadascuna, que no puc pagar de cap manera. Les dues companyies de llum i gas tenen el meu informe de vulnerabilitat acreditat per Serveis Socials, però no deixen d'assetjar-me per telèfon i carta, i m'exigeixen el pagament del deute. A les 8 del matí ja m'estan trucant. Rebo fins a 5 trucades al dia, i ara ja ni tan sols contesto,

perquè sé que em posaré malament, que començaré a tenir l'ansietat. Després de diversos mesos així, els vaig demanar la condonació del deute per escrit, i van trigar un any i mig a contestar-me. Endesa em va dir que el deute l'havia d'assumir Serveis Socials, i Naturgy va dir que l'assumís Serveis Socials o entitats del tercer sector, però que calia pagar. És a dir, et fan anar amunt i avall per aconseguir ajudes (diners públics, diners de totes), quan els ajuntaments estan fins al coll, i mentrestant fan servir els cobradors del frac per a generar por. Naturgy fins i tot ha trucat a l'Ajuntament perquè paguin el meu deute. I jo pregunto a Naturgy: "què és el que vostès aportaran?", i em diuen que ells s'encarreguen de la "gestió". Quina gestió? Enviar les persones vulnerables a demanar ajuda com si fos almoïna mentre ells guanyen centenars de milers de milions l'any?

Som moltes persones les que ja no podem més, les que creiem que no s'ha de jugar amb la vida de la gent i que no s'ha de fer negoci amb les necessitats més bàsiques. El preu de la llum i el gas no para d'apujar i si no paguem és perquè no podem, no perquè no vulguem. Ens mereixem una segona oportunitat. Exigim la condonació dels deutes acumulats de les famílies vulnerabilitzades per part de les grans companyies de l'oligopoli amb els seus propis beneficis. Que deixin de gestionar i comencin a tenir un mínim d'humanitat.

CRISTINA,

DEFENSORA DE DRETS I MEMBRE DE L'APE

He passat d'avergonyir-me per gastar gas per a dutxar-me amb aigua que no estigués gelada, a saber que mereixo aigua calenta per a rentar-me i que he de gastar el necessari, perquè soc una persona i, com a tal, mereixo viure amb dignitat.

He passat de no dormir a les nits pensant: "Compro menjar aquesta setmana o em gasto els pocs diners que em queden a pagar un rebut endarrerit, perquè ja m'amenacen de tallar-me la llum?", a dir-me: "No soc pitjor per ser dona i tenir 4 fills, viure sola i tenir-ne cura, cobrint les seves necessitats bàsiques". Ni soc pitjor, ni m'he de sentir culpable d'haver perdut la feina.

Quan estàs sola i has de tirar endavant uns fills, t'has de repartir: casa, feina i cura dels teus fills. Passa el mateix amb els pocs ingressos: menjar, habitatge, aigua, llum i gas. És el que hi ha, i ni somiant-hi arribes a tot. Jo tinc un deute acumulat de llum i gas, no tinc vergonya de reconèixer-ho i no me n'amago! I en el meu subconscient tinc, com si ja hagués nascut amb això, el següent: "els primers calerons són per a omplir la nevera", però res de carn i peix cada dia, només l'imprescindible. Dos dies a la setmana es menja carn, o tres, i el peix és lluny. En segon lloc, o tercer, pagar els subministraments. I si arribo a final de mes. Si no, no és culpa meua. Tinc la consciència molt tranquil·la i dormo bé. No ens falta, ni a mi ni als meus fills, un plat a taula cada dia. Soc hipertensa i necessito medicació, és el que m'ha quedat del patiment de temps passats.

Avui dia m'assetgen i m'amenacen amb accions surrealistes, com a la resta de companyes meves de l'Aliança contra la Pobresa Energètica (APE). Però ja vaig aprendre que la salut també es veu afectada: de l'actitud depèn el teu cos i la teva ment, i tu pots canviar la teva actitud i la teva manera de veure la vida, però el cos té memòria i passa factura. Així és que, com l'aigua cristal·lina i transparent, els meus "deutes" amb empreses multimilionàries com Naturgy i Endesa han de ser condonats, perquè començo de zero, perquè la meua mala època va passar i miro cap endavant.

La responsabilitat és "d'ells", ja que s'enriqueixen i s'allarguen a costa de les persones que només volen viure dignament.

MARC, MEMBRE DE L'APE I ACTIVISTA CULTURAL

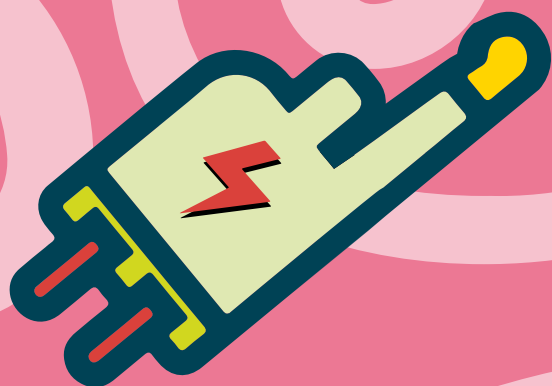
Tinc 33 anys i fibromiàlgia. Arribo a final de mes no solament amb els comptes desquadrats, sinó amb la salut també desquadrada, tant mental com física. És difícil preveure i sortejar aquests canvis en el mercat de l'energia i estem en el més absolut desempament. A Catalunya tenim una llei que evita els talls a les persones amb un informe de vulnerabilitat, però això no passa a l'Estat espanyol ni a molts països de la UE, que només han tingut moratòria de talls durant la pandèmia. Ningú no pot viure sense aigua i energia, per això és tan important que s'estengui aquesta protecció a escala estatal i de

la UE. I cal que es faci donant també solució al deute que s'acumula en aturar aquests talls.

El deute és una aixeta que no s'atura mai, i en el meu cas el deute amb Naturgy puja a 4.500 euros. De vegades, quan he anat a demanar ajuda a l'administració i altres instàncies, m'he trobat amb comentaris, estereotips i assumpcions sobre les persones que estem en situació de pobresa energètica que no són veritat, i que van en contra de la dignitat i els drets elementals. Als bancs i les elèctriques els rescaten. Però qui ens rescata a nosaltres?

Jo soc receptor de la renda garantida de ciutadania, però havent de pagar pis, menjar, tractaments alternatius per a la meua malaltia que no cobreix la sanitat pública, i les factures, he de fer mans i mànigues per a arribar a totes les despeses. Vaig passar dels ulls de bou a les bombetes LED, i ara directament a bombetes amb detector de moviment, per a no oblidar-me mai d'apagar la llum. A l'hivern no tinc calefacció, i a l'estiu només faig servir un ventilador que va amb una bateria pròpia que carrego a la nit, quan és més barat, per a poder-lo posar durant el dia. A casa tot és elèctric, i al principi em semblava bé, però vaig acabar deixant d'utilitzar la vitroceràmica i vaig començar a utilitzar una bombona de gas. Això m'ha portat a unes situacions d'inseguretat a les quals no vull tornar, per més que acumuli deute. Però necessito alternatives, poder escollir com, quan i amb què m'escalfa o em faig el sopar, sense que m'hi vagi la salut i la vida. La meua doctora m'ha arribat a dir que no em pot omplir la nevera ni pagar-me factures de subministrament, però que podia augmentar-me la medicació per a evitar un deteriorament en la meua salut mental. A més, em va recomanar banys d'aigua calenta sovint, però els ajuts existents no em permeten cobrir aquesta necessitat o ús extra d'energia.

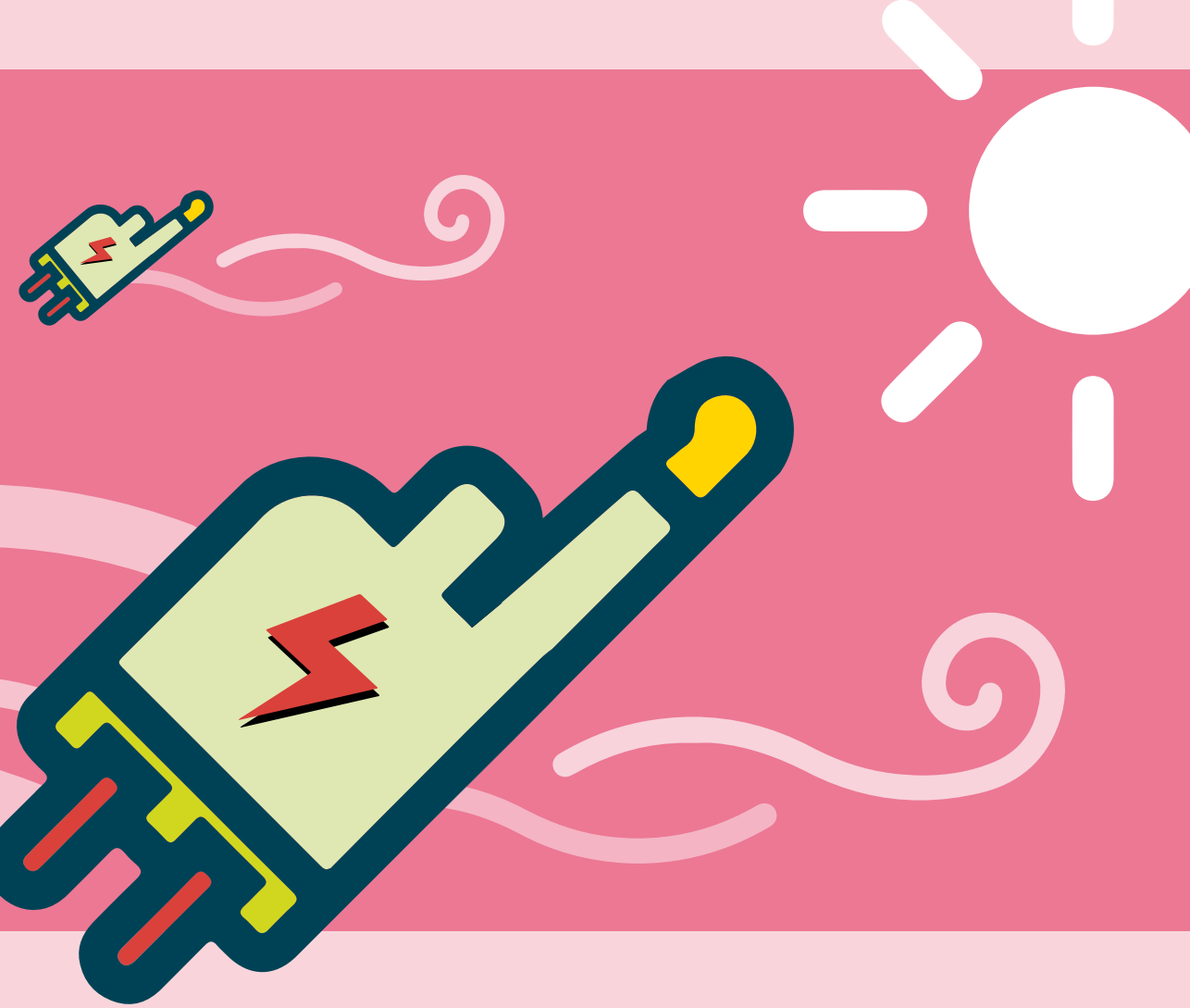
Tinc clar que necessitem avançar en matèria energètica, però també social. No se'ns pot exigir a les persones vulnerabilitzades que ens emparem amb la nostra "xarxa" per a tenir un plat a taula o pagar una factura, mentre les grans empreses, però també el poder polític i part de la població, mira cap a una altra banda. Que la xarxa serveixi per a actuar, no només per a frenar el cop. Com deia Miquel Martí i Pol, "un conjunt de fils, ben trenat, és una corda."

GUIA PRÀCTICA

PRODUIR, CONSUMIR I PENSAR L'ENERGIA DE MANERA LOCAL I COMUNITÀRIA

MIREIA BOSCH MATEU

 L'esgotament dels recursos fòssils, sumat al context de guerra actual, a l'augment dels gasos d'efecte hivernacle i a les successives crisis sistèmiques per les quals anem travessant, ens urgeixen a apostar per un canvi urgent de model energètic.

 Les comunitats energètiques locals se'ns presenten com a agents amb més resiliència davant la crisi energètica; amb una adaptabilitat, flexibilitat i capacitat per a oferir respostes creatives al moment d'emergència que estem vivint i que haurem de viure.

 Podem organitzar-nos de manera local i comunitària per produir, consumir i pensar conjuntament sobre els usos que volem donar a l'energia i desmarcar-nos, a poc a poc, de les lògiques de l'oligopoli energètic. Perquè la transició energètica... o ens la fan o ens la fem!

 Les entitats de l'economia social i solidària poden tenir un paper clau en la transició energètica i per a garantir que aquesta sigui democràtica, popular, sobirana i justa amb tots els territoris i les comunitats.

GLOSSARI

A

AUTOPRODUCCIÓ

Generació d'energia elèctrica renovable per part de qui la utilitza. La forma més habitual d'autoproducció és la fotovoltaica, tot i que també hi ha alternatives, com ara aerogeneradors domèstics que transformen l'energia eòlica en elèctrica. El principal objectiu de l'autoproducció és l'autoabastiment energètic (total o parcial) i la gestió de l'excedent (bolcar a la xarxa l'excedent d'energia per tal que altres en puguin fer ús).

AUTOSUFICIÈNCIA CONNECTADA

Principi segons el qual l'energia es genera a l'entorn on es consumeix i, idealment, la generació és equivalent al consum. Si això s'esdevé de manera connectada, es pot disposar d'aportacions externes o aportar a la xarxa els excedents. És, doncs, un sistema que s'ajusta als recursos disponibles i que acosta la producció al consum.

B

BENEFICIS CAIGUTS DEL CEL

Beneficis que es donen en l'actual mercat elèctric en què generadores d'electricitat, que gairebé no tenen cap despesa en el procés de generar electricitat, la cobren al preu de la tecnologia de generació més cara (que sol ser el gas).

C

COMERCIALITZADORA

En el mercat elèctric, és qui s'encarrega de comprar l'electricitat al mercat majorista i facturar-la als seus clients segons l'ús que hagin fet. La comercialitzadora és qui envia la factura de llum i tramita les modificacions contractuals, com ara canvis de titular o potència contractada. La comercialitzadora no s'encarrega del manteniment de la línia ni del manteniment i les lectures dels comptadors. Aquestes tasques van a càrrec de l'empresa de distribució elèctrica.

D

DESCARBONITZACIÓ DE L'ECONOMIA

Aquest és l'objectiu fixat per la Unió Europea per a l'any 2050, que també anomena neutralitat climàtica. Això és, una economia sense emissions de gasos d'efecte hivernacle provinents de les energies fòssils.

DISTRIBUCIÓ ELÈCTRICA

L'empresa distribuïdora és propietària de la xarxa elèctrica de distribució de la seva zona d'actuació. És l'encarregada que arribi el corrent a tots els punts a través del cablejat (de baixa o mitjana tensió), de mantenir-lo i vetllar per al bon funcionament de la xarxa de distribució. També s'encarrega de llegir els comptadors dels punts de subministrament i enviar les lectruess a la comercialitzadora. Només hi ha una empresa distribuïdora per municipi o per conjunt de xarxes de distribució, no es pot escollir i la llei determina que no es pot canviar; l'empresa de cada zona és la propietària de la xarxa existent.

E

ENERGIA ELÈCTRICA

Forma d'energia que sorgeix de la diferència de potencial entre dos punts i que permet establir un corrent elèctric quan es posen en contacte aquests dos punts a través d'un material conductor (per exemple, el coure). Aquesta energia elèctrica pot ser dissipada a través del cablejat o bé es pot consumir en aparells elèctrics (bombetes, neveres, termos elèctrics, televisions, etc.); per tant, es pot transformar en energia lumínica, tèrmica, mecànica... La seva unitat de mesura en les factures elèctriques és el quilowatt hora (kWh).

M

MONOPOLI NATURAL

Cas particular dels monopolis on una empresa pot tenir tota la producció del mercat, la qual cosa s'explica pel cost de la tecnologia que implica, que és més fàcil que recaigui en una sola empresa. En el cas del mercat elèctric, el transport (línies d'alta tensió que van des de les centrals elèctriques fins a les zones on es consumeix l'electricitat) i la distribució (línies de mitjana i baixa tensió

que arriben a les llars i a les empreses) són monopolis naturals.

El transport està en mans de Red Eléctrica de España, una empresa creada l'any 1985 amb contribució de les elèctriques públiques (Endesa i ENHER) i privades (Iberduero, Hidroeléctrica Española, Fecsa i Unión Fenosa, entre d'altres).

La distribució està en mans de cinc distribuïdores principals (Endesa, Iberdrola, Unión Fenosa, Hidrocanábica i Viesgo) repartides geogràficament. A Catalunya, l'activitat està controlada per Endesa.

P

POBRESA (O INJUSTÍCIA) ENERGÈTICA

Situació d'una persona o d'una unitat de convivència marcada per la dificultat per a assumir el cost dels subministraments de la seva llar (electricitat, gas i/o aigua) o bé per a destinar bona part dels seus ingressos a cobrir-lo. La dificultat per a garantir una despesa energètica bàsica a la llar té evidents efectes sobre la salut, el benestar i les oportunitats d'igualtat social.

Una investigació de *La Marea* revela l'estreta relació de càrrecs de la política espanyola (en concret parla de més de 175 casos) a les principals energètiques: Endesa, Gas Natural, Iberdrola o Repsol. (yoibextigo.lamarea.com)

PORTES GIRATÒRIES

Procés pel qual persones que han treballat a l'esfera pública passen a formar part de consells d'administració d'empreses privades, i al revés, la qual cosa genera un conflicte d'interessos entre les dues esferes. És, en definitiva, l'ús de la influència en el sector públic/privat per a invertir el rol i mantenir l'estatus de persona amb influència en la presa de decisions.

POTÈNCIA CONTRACTADA

Acord d'ús màxim d'energia elèctrica en un moment determinat que s'estableix amb la comercialitzadora en el moment de contractar el servei d'energia elèctrica. La potència contractada té una gran afectació en el cost final de la factura i per això és important tenir-la ben ajustada a les necessitats del nostre dia a dia. És la que ens permet tenir diversos aparells encesos a la vegada; per tant, la potència que hem de contractar ha d'anar d'acord amb el nombre d'aparells que vulguem encendre alhora.

POTÈNCIA ELÈCTRICA

Quantitat d'electricitat en un moment determinat, instantània; és una quantitat puntual. La potència elèctrica pot referenciar-se a un aparell, a la quantitat total d'aparells d'una casa, a una placa fotovoltàica, a un conjunt de plaques fotovoltàiques, etc.

S

SOBIRANIA ENERGÈTICA

Tal com la defineix la Xarxa de Sobirania Energètica, és el dret dels individus conscients, les comunitats i els pobles a prendre les seves pròpies decisions respecte a la generació, distribució i consum d'energia, de manera que aquestes siguin apropiades a les circumstàncies ecològiques, socials, econòmiques i culturals, i sempre que no afectin negativament tercers.

T

TAXONOMIA VERDA O D'ACTIVITATS SOSTENIBLES

Sistema de classificació de les activitats econòmiques i, en aquest cas, de les tecnologies de generació d'energia, elaborat per la Unió Europea per tal de crear un llenguatge comú que defineixi la sostenibilitat ambiental de les activitats econòmiques. Està sent altament controvertit el fet que, en aquesta taxonomia, el gas i la nuclear vulguin ser catalogades com a energies verdes.

TERRES RARES

Disset dels elements de la taula periòdica, molts d'ells necessaris per a la fabricació de noves tecnologies i elements indispensables en la transició ecològica. El seu subministrament no és il·limitat, són materials finits i, sovint, la seva extracció comporta conflictes (socials, mediambientals, laborals, etc.) als països i les regions d'on s'extreuen.

TRANSICIÓ ENERGÈTICA

Abandonament progressiu de l'energia que prové de combustibles fòssils en benefici de l'energia que prové de fonts d'energia renovables.

ALLÒ QUE ET CAL SABER A L'HORA DE CONTRACTAR L'ELECTRICITAT

A l'hora de contractar energia, com a persones consumidores podem escollir si volem fer-ho al mercat regulat o al mercat lliure.

	MERCAT REGULAT	MERCAT LLIURE
Tipus de tarifa	PVPC (Preu Voluntari al Petit Consumidor): la tarifa ve fixada pel govern; el preu que pagues per l'electricitat està indexat al preu horari del mercat majorista (això vol dir que el preu de l'energia cada hora és diferent en funció del preu de l'electricitat al mercat elèctric). Preu fix: es manté durant tot l'any i si el demanem hem de complir una permanència mínima de 12 mesos. *Si com a usuaris no demanem el contrari, sempre se'ns aplica el PVPC.	La comercialitzadora pot establir el tipus de tarifa: Preu indexat: preu variable, en funció de l'evolució del preu de l'electricitat en el mercat elèctric; una part de la factura que pagues té a veure amb el consum que tens. Tarifa plana: la comercialitzadora t'ofereix pagar un únic preu, sempre el mateix, independentment del preu que tingui l'electricitat al mercat elèctric i independentment del consum que tinguis.
Qui pot comercialitzar energia?	Les comercialitzadores de referència: • Energía XXI (Endesa) • Curenergia (Iberdrola) Iberdrola Comercialización de Último Recurso • Gas & Power (Naturgy) • Régisiti Comercializadora Regulada (Repsol) • Baser (TotalEnergies) • COR Energetico (CHC) • (A Melilla): Teramelcor, SL • (A Ceuta): Empresa Alumbrado Eléctrico de Ceuta Comercialización Referencia, SA	Qualsevol comercialitzadora. Podem saber quines són les comercialitzadores de mercat lliure accedint al web de la Comisión Nacional de los Mercados y de la Competencia (cnmc.es).
Tinc serveis addicionals, com per exemple la possibilitat de contractar energia 100% renovable?	No	Sí
Inclou serveis de manteniment?	No	Sí, si així ho estableix la comercialitzadora.
Potència contractada	Fins a 10 kWh	Sense límit
Puc tramitar el bo social?	Sí	No

QUÈ ÉS AIXÒ DEL BO SOCIAL?

Ajut creat pel Govern, en forma de descompte de la factura elèctrica, dirigit a determinats col·lectius considerats vulnerables. Si es compleixen els requisits podem demanar la tramitació del bo social sempre que tinguem el contracte d'electricitat en una comercialitzadora de referència (mercat regulat) i es consideri que el lloc on residim és el nostre habitatge habitual.

LLAVORS... QUÈ SURT MÉS ECONÒMIC?

Les comparatives anuals d'estudis energètics porten a concloure que la tarifa regulada PVPC o les indexades del lliure seran sempre més barates que les fixes (tarifes planes) del mercat lliure. Habitualment les primeres tenen preus de mitjana per sota dels preus de comercialitzadores amb tarifes fixes. Malgrat aquesta evidència, si els preus de subhasta horària al mercat majorista són molt elevats, com ha passat els darrers mesos, serem nosaltres com a consumidors les que pagarem aquests increments.

COMERCIALITZACIÓ PÚBLICA D'ENERGIA

A Catalunya i a la resta de l'Estat espanyol es comencen a donar algunes iniciatives de caràcter públic pel que fa a la comercialització d'energia. A la capital catalana, amb Barcelona Energia; a Palma, a través de l'empresa municipal EMAYA, o també a Pamplona.

Pel que fa a la participació ciutadana, varia en cada una d'aquestes tres comercialitzadores públiques, i no sempre n'és un eix central.

En qualsevol cas, totes tres són petites passes que mostren la possibilitat de crear comercialitzadores elèctriques municipals i que inspiren nous municipis: com ara Lugo, Còrdova o Saragossa.

LES DADES:

Barcelona Energia va començar a donar servei l'any 2019 i ja subministra electricitat a edificis i equipaments municipals de l'Ajuntament de Barcelona i dona servei a 4.675 punts i 21 organismes i entitats del grup d'empreses municipals. També ofereix servei als equipaments de l'àrea metropolitana.

ALTERNATIVES A L'ACTUAL MODEL ENERGÈTIC: ENERGIA EN MANS COMUNITÀRIES

Hi ha alternatives al model energètic (elèctric) que posen més fàcil el canvi de model actual. Es caracteritzen perquè consideren l'energia un **bé comú** i perquè són **eines d'apoderament comunitari**, ja que acosten el coneixement sobre el confús món de l'energia a totes les persones usuàries-consumidores-sòcies, i els ofereixen recursos per a transitar cap a una nova cultura energètica, claus per a reduir consum, per a identificar l'origen de l'electricitat, per a entendre la factura, etc.

Alguns dels pilars d'aquestes formes de concebre l'energia comunitària són:

- fonts d'origen renovable
- democràcia
- sobirania energètica
- enfortiment comunitari

Hi podem trobar projectes col·lectius de canvi a les renovables, inversions col·lectives, projectes de propietat comunitària, desenvolupats per grups informals o constituïts jurídicament. Projectes en què poden participar, o no, les administracions públiques, finançats a través de fons propis, préstecs col·lectius, fons públics, etc.

D'entre la diversitat de projectes i de tipologies d'iniciativa comunitària, n'hi ha un, les **COMUNITATS ENERGÈTIQUES**, que destaquem ja que entenem que són una iniciativa clau per a desplegar una transició especialment curosa amb el concepte de sobirania energètica que hem anat veient.

COMUNITATS ENERGÈTIQUES

La comunitat energètica és una nova figura de gran valor social i econòmic en el panorama energètic i, com a tal, pot tenir un paper clau en això que anomenem transició energètica.

Com a figura relativament nova, hi ha consens sobre les seves característiques generals, però el concepte encara és prou ampli i mal·leable perquè el puguem anar construint col·lectivament, amb l'horitzó de la

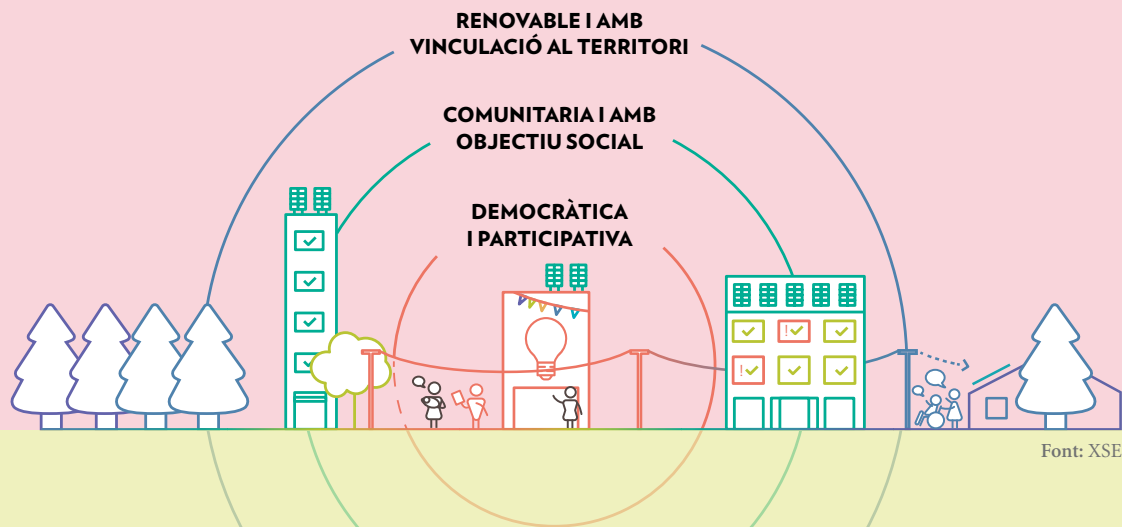
SOBIRANIA ENERGÈTICA* i sota els preceptes de l'**ECOFEMINISME****.

Pensem en comunitats resilents davant la crisi energètica, i les successives crisis que poden anar venint. I amb una adaptabilitat, flexibilitat i capacitat creativa en el moment de emergència climàtica que estem vivint i haurèm de viure.

COMUNITAT ENERGÈTICA: EVOLUCIÓ DEL CONCEPTE I LEGISLACIÓ VIGENT

Podem distingir dos perfils de comunitats que sorgeixen de dues casuístiques diferents: comunitats d'energia renovable i comunitats ciutadanes d'energia sovint anomenades de forma comuna comunitats energètiques locals.

La figura de comunitat energètica local és un concepte al voltant del qual hi ha un consens sobre les seves característiques generals, però el concepte encara no està del tot regulat ni en les directives europees ni en la legislació espanyola. Això és degut a la novetat i la poca experiència que hi ha. El costat positiu és que es poden admetre interpretacions creatives per a introduir innovació organitzativa i social.

Font: XSE

* **SOBIRANIA ENERGÈTICA**: tal i com la defineix la Xarxa de Sobirania Energètica, és el dret dels individus conscients, les comunitats i els pobles a prendre les seves pròpies decisions respecte a la generació, distribució i consum d'energia, de manera que aquestes siguin apropiades a les circumstàncies ecològiques, socials, econòmiques i culturals, i sempre que no afectin negativament a tercers.

** **ECOFEMINISME**: Entenem que és urgent un futur energètic renovable, sí, però entenem també cal que pensem aquest futur reconeixent la nostra dependència de la salut dels ecosistemes i la interdependència entre nosaltres com a comunitats humanes vulnerables i ecodependents, principis fonamentals de l'ecofeminisme.

COMUNITAT ENERGÈTICA VS. AUTOCONSUM COMPARTIT

Atesa la manca de definició clara i d'una visualització àmplia del potencial de comunitats energètiques, aquestes es confonen habitualment amb el concepte d'autoconsum compartit d'electricitat.

L'autoconsum compartit, regulat pel reial decret 244/2019 és un mecanisme molt interessant i útil per a implantar energies renovables en entorns urbans densos o entorns amb activitat econòmica intensa. I, com a tal, pot ser un dels mecanismes adequats per a incloure dins de l'abast d'una comunitat energètica. No obstant això, l'autoconsum compartit requereix una gestió molt més elemental (acord inicial, contracte entre les

parts, comunicació de coeficients de repartiment). No cal tenir una figura jurídica ni un òrgan de govern. Amb la qual cosa, promoure i legalitzar una instal·lació d'autoconsum compartit és una acció d'un abast més acotat, però també d'una complexitat significativament menor.

En tot cas, una comunitat energètica té potencial de ser molt més que un autoconsum compartit, ja que pot incloure una àmplia gamma de serveis energètics i accions. Evidentment, cada comunitat pot optar per l'abast que més convé als seus socis. Així mateix, una comunitat pot començar amb un abast més acotat i després ampliar la seva activitat.

Font: Elaboració pròpia amb informacions facilitades per Aiguasol.

	COMUNITAT ENERGÈTICA	AUTOCONSUM COMPARTIT
Quina normativa ho regula?	Parcialment. Reial decret llei 23/2020	Reial decret 244/2019
Permet autoproducció i consum d'energia?	Sí	Sí
Cal crear una entitat jurídica?	Sí	No
La participació és oberta?	Sí	–
Pretén una governança democràtica	Sí	–
Busca l'autonomia i la independència del grup?	Sí	–
Té en compte l'energia renovable?	Parcialment. Sí en les comunitats d'energia renovable; no queda establert en les comunitats ciutadanes d'energia. Entenem que en la definició de les CEL caldrà establir-ho.	Sí
Inclou o pot incloure altres serveis?	Sí	No
Es prioritzen els beneficis econòmics (en forma d'estalvi dels seus membres)?	Sí	Sí
Es prioritzen els beneficis mediambientals?	Sí	Sí
Es prioritzen els beneficis socials?	Sí	–

RECURSOS

Per a totes aquelles persones que volen iniciar comunitats energètiques o per a les comunitats energètiques que ja existeixen, estan començant a proliferar una sèrie de recursos amb la voluntat de facilitar el procés i les diferents etapes per les quals passa una comunitat. A continuació us detallem algunes publicacions que us poden acompanyar en el procés i que us ajudaran a resoldre dubtes, així com tres plataformes nascudes en el si de l'economia social i solidària que tenen la voluntat de facilitar els processos de les comunitats energètiques.

PUBLICACIONS

- Guia per a l'impuls de les comunitats energètiques amb perspectiva municipal. Diputació de Barcelona

Comunitats energètiques locals, XSE

Comunitats energètiques, guia per a administracions locals, Aiguasol
- Oficina de autoconsumo idae.es

Guía para el desarrollo de instrumentos de fomento de Comunidades Energéticas Locales (IDEAE)

Tu comunidad energética paso a paso, Amigos de la Tierra

QUÈ PODEM ENTENDRE, DONCS, PER COMUNITAT ENERGÈTICA?

Les comunitats energètiques (CE) són agrupacions de diferents agents d'un mateix territori que s'uneixen per a transformar la manera en què accedeixen a l'energia, proporcionant beneficis mediambientals, econòmics i socials, tenint en compte les circumstàncies del territori on s'ubiquen i entomant la responsabilitat de minimitzar els impactes per a l'obtenció dels recursos. Aquestes agrupacions poden estar constituïdes per múltiples agents —com ara persones físiques (veïnat), entitats i col·lectius sense ànim de lucre, pimes locals o administracions locals— que, de forma voluntària, s'organitzen per a protegir i satisfer els seus drets

energètics d'acord amb els principis del cooperativisme, el bé comú, l'empatia i la convivència amb el seu entorn i amb les persones. Els diferents agents participen de la comunitat com a sòcies productores, consumidores i/o gestores dels serveis energètics i recursos compartits. Alguns dels serveis col·lectius poden ser la producció d'energia renovable, la mobilitat elèctrica compartida, la compra agregada d'instal·lacions i productes, etc.

RECORDEU QUE PER FER TOT AIXÒ TENIU
ELS DIFERENTS **RECURSOS** I GUIES
QUE US HEM REFERENCIAT I QUE DE BEN SEGUR
US PODEU NODRIR DE L'EXPERIÈNCIA D'ALTRES
PROJECTES JA INICIATS!

RECURSOS

PLATAFORMES WEB

somcomunitatenergetica.cat

Aquesta plataforma web neix en el marc de l'ESS gràcies a un Projecte Singular, promoguda per Círcica, l'Institut de Recerca en Energia de Catalunya, Dies d'Agost, Electra Caldense i l'Associació de Micropobles de Catalunya. És un espai on poder conèixer tot el mercat i les administracions públiques que s'hi relacionen.

La plataforma té dues (i en breu tres) aplicacions bàsiques:

- **Conèixer el potencial de casa teva** en cas de voler crear una comunitat energètica amb el

teu veïnat. A través d'un mapa interactiu, pots conèixer el potencial d'autoconsum, la inversió econòmica i les millores ambientals que hi hauria, etc.

- **Enxarxar ciutadania amb cooperatives i administració pública**, ja que es detecta que la principal barrera a l'hora de formar una comunitat energètica no és ni la tecnològica ni l'econòmica, sinó la governança. En aquest sentit la plataforma ajuda a trobar persones de l'entorn per començar a col·laborar en la producció i el consum d'energia, i també dona informació sobre les empreses i entitats que ajuden en el procés de creació de la comunitat i les administracions públiques que potencialment hi intervindrien.
- **Descobrir les iniciatives que ja hi ha a l'entorn** és la tercera funcionalitat en la qual s'està treballant. Es té la intenció de registrar totes les

comunitats energètiques existents al territori de Catalunya per tal de poder-les conèixer, entrar-hi en contacte i, en cas que sigui possible, afegir-s'hi.

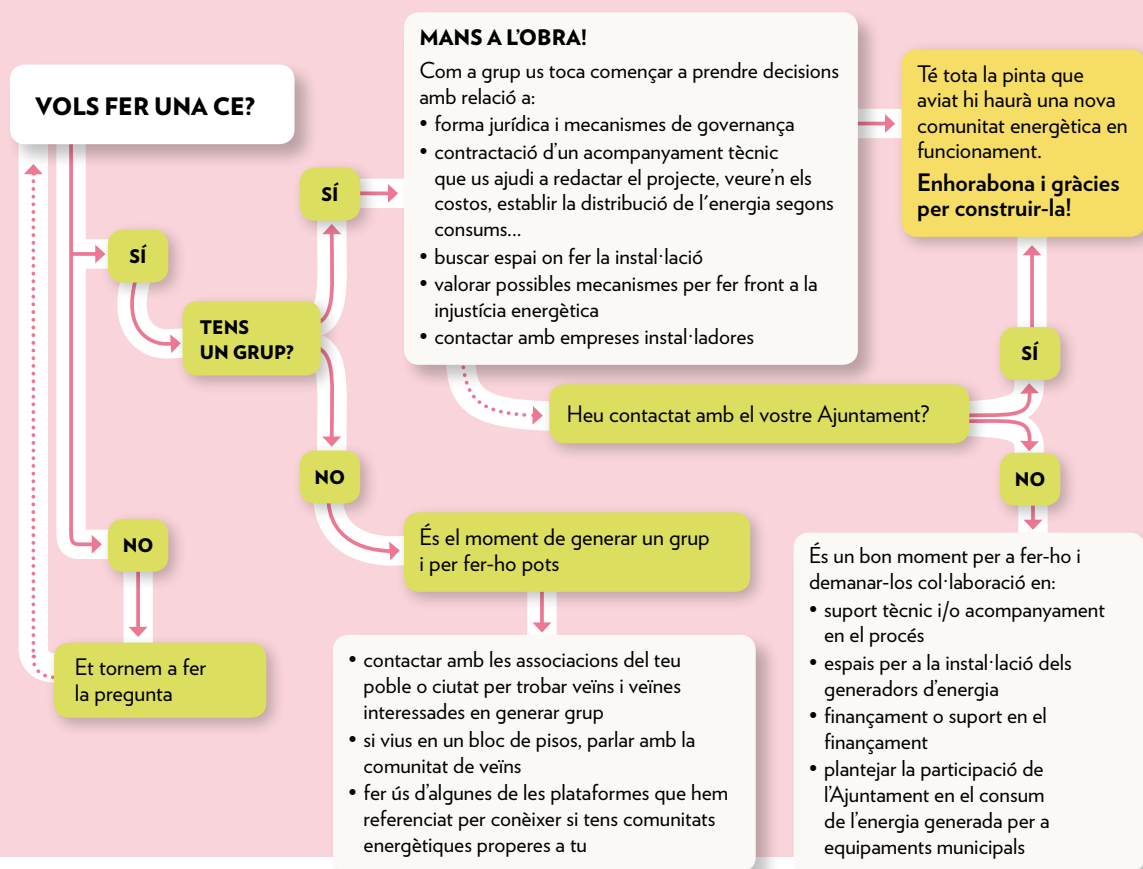

joinenergy.eu

Una altra plataforma iniciada des de l'ESS, en aquest cas per Aiguasol, Azimut i Sostre Civic, que ens ofereix eines per a la segona fase del procés de creació d'una comunitat energètica.

JoinEnergy va orientada a la creació i la dinamització de les comunitats, bé siguin impulsades per persones o per administracions, i ho fa oferint eines per avaluar la proposta concreta de comunitat, una

VOLS MUNTAR UNA COMUNITAT ENERGÈTICA?

informació cabdal a l'hora d'explicar la comunitat a la resta d'actors que caldrà que hi intervinguin (noves sòcies, empreses proveïdores, etc.). A més, la plataforma facilita un espai de debat en forma de fòrum que permet que les potencials persones sòcies es puguin comunicar entre elles i alhora disposin del suport tècnic necessari per a resoldre qüestions concretes.

Partint dels consums històrics de les persones sòcies, la plataforma permet fer un avantprojecte d'enginyeria per a calcular quant necessita i pot produir la instal·lació, el nombre de panells necessaris, la possibilitat de repartiment de l'energia, els costos de manteniment i d'assegurança, etc. Una informació amb la qual les possibles empreses instal·ladores ja poden elaborar els primers pressupostos i fer la previsió de tasques.

somcomunitats.coop

Aquesta plataforma ha estat desenvolupada en el marc d'un Projecte Singulars per Som Energia, Coopdevs i E-plural i tot just ara acaba de veure la llum. Va enfocada a dos perfils diferents de persones i, per tant, apunta a dues fases diferents del procés de creació d'una comunitat energètica.

La seva part oberta s'adreça al gran públic, i pretén donar informació sobre les comunitats energètiques, visibilitzant les que ja existeixen, facilitant la posada en contacte de persones interessades i donant la possibilitat que aquestes puguin esdevenir llavor d'una futura comunitat.

De cara al mes de setembre de 2022, la plataforma tindrà activa una altra funcionalitat, aquesta ja

enfocada a membres d'una comunitat energètica en funcionament i als seus equips gestors. Així, hi haurà una oficina virtual amb un espai privat on la usuària podrà accedir a la informació sobre el seu consum, el retorn energètic, accedir a les actes de les reunions, contactar amb la resta de membres, etc. I hi haurà també diferents eines que permetran la gestió i l'administració de la comunitat, un espai que comptarà, fins i tot, amb el suport tècnic o assessorament d'equips especialitzats. Tot plegat, obert a la possible i futura integració d'altres sistemes ja existents, com per exemple el que permetria compartir mobilitat.

ENTREVISTA A GARES ENERGÍA I GARES BIDE

PER ONDITZ PORTABELLA

FOTOGRAFIES: ORIOL CONESA

Gares Energía va començar el 2014, a partir de l'encàrrec de l'Ajuntament de Gares, municipi de Navarra, d'un estudi socioeconòmic per analitzar els recursos energètics i les amenaces presents en la localitat. D'aquí, va sorgir el grup motor de l'Associació Gares Energía, format per persones interessades en la transició energètica i amb l'objectiu de generar energia mitjançant la instal·lació de panells fotovoltaics a les teulades i de recuperar la minicentral hidroelèctrica.

L'autogeneració solar es va materialitzar amb la instal·lació de plaques en la meitat de la coberta del frontó que cobreix part dels consums de l'Ajuntament. Però es va deixar la resta per a la possible creació d'una comunitat energètica, que actualment és una realitat. D'aquí el naixement de Gares Bide, que té com a objectiu la instal·lació de plaques en l'altra meitat de la coberta del frontó; aquesta és la primera instal·lació projectada de la nova comunitat energètica.

Al pont romànic

OP Les comunitats energètiques són un fenomen nou?

RC Les comunitats energètiques són un fenomen nou, encara que existeixen antecedents de comunitats que van funcionar amb el mateix objectiu a principis del segle passat. A Navarra és una cosa innovadora, de fet estem obrint camí i som referència per a altres iniciatives pròximes. A Gares Bide, som 4 persones al consell rector i 18 persones a la cooperativa, però tenim previst arribar a ser-ne 50 per al primer projecte d'instal·lació de plaques a la coberta del frontó.

OP Per què es va deixar d'utilitzar la central com a font energètica?

TE Ens hem de situar al principi del segle xx, quan es va començar a forjar el sistema elèctric. Els inicis del sistema van ser completament descentralitzats, fet que va premiar l'ús de recursos locals per generar i autoproveir la població d'energia elèctrica. En el cas de Gares, com en molts altres pobles de Nafarroa, el 1918 es va posar en marxa la central minihidràulica Electra-Regadío que proveï fins al 1984 part de les necessitats elèctriques de la població, emprant per a això una infraestructura que ha

possibilitat regar les hortes de Campollano des del segle xix. Els habitatges pagaven per bombeta i s'il·luminaven els carrers del centre històric del poble i alguna petita indústria local.

La transformació industrial ha suposat en 100 anys una centralització del sistema energètic. Infraestructures que sostenien la generació distribuïda i el desenvolupament sostenible dels pobles es van perdre en el camí, excepte algunes excepcions interessants que avui dia continuen perdurant. Per tant, el projecte Gares Energía pretén tornar als orígens i recuperar formes de vida, models organitzatius i espais públics perquè la paraula sostenibilitat adquireixi el seu veritable sentit.

Un altre pilar importantíssim de Gares Energía està basat en les persones i la cultura ancestral anomenada *auzalan* (*auzo*=barri, *lan*=treball). El projecte per a la recuperació d'espais en desús l'estem duent a terme entre totes i tots en *auzalan*, pel poble i per al poble. I si per a això ens hem de recolzar en els comunals, també ho farem. Aquests conceptes no són nous i estan molt arrelats en la nostra manera de ser i de pensar com a poble. Per tant, es tracta de contrarestar el sistema establert des de baix, amb treball i per al bé comú.

CARLOS URRRA (CU), membre de Gares Energía i soci de Gares Bide. De petit va viure a la central minihidràulica Electra Regadío. S'emociona amb la recuperació de la central i més si és un treball comunitari del seu poble.

CANDE ROJAS (CR), membre fundador de Gares Energía i soci de Gares Bide. Va assistir a una reunió per entendre la factura elèctrica i, amb tota la informació, va acabar com a fundador de Gares Energía.

RAQUEL CAMPILLO (RC), sòcia i presidenta de la Comunitat Energètica Gares Bide. Il·lusionada, motivada, animada i entregada a un projecte innovador comunitari en el qual es tenen en compte aspectes socials i ambientals.

TXETXU EZKURRA (TE), membre fundador de Gares Energía i soci de Gares Bide. Un sol cap amb molts barrets, ha treballat en petites i grans empreses del sector energètic, actualment en el servei de transició energètica del Govern de Navarra i motivat per treballar des del poble, amb el poble i per al poble.

OP Quin tipus de persones s'impliquen en el procés?

CU D'interès, n'hi ha, perquè es van presentar més de 100 persones. Unes, motivades per la seva consciència; altres, per les circumstàncies actuals. Aquí tu pots fer el que sigui..., però si no és un concert, poques persones aconseguiràs reunir, i la quantitat de gent que s'hi va interessar és insòlita.

RC Aquest és el resultat d'un procés de participació i ja hem fet una primera devolució en la qual hem presentat els nostres estatuts, abans de tenir la cooperativa formada. Aquí ja es va recollir l'interès, almenys, de 50-60 persones i ara ja estem constituïts perquè se'n facin sòcies formalment. Les motivacions seran les mateixes que les que tenim: socials, ambientals principalment i també ser el primer projecte d'instal·lació fotovoltaica del frontó. Ens hem presentat a unes ajudes de l'IDAE a escala nacional i les convocatòries donen més puntuació si diversifiques, hem vist una oportunitat per obrir-nos a la mobilitat sostenible, i dins del projecte també posarem punts de recàrrega, que pot ser una motivació per unir-se a la cooperativa.

OP Hi ha algun perfil de persona determinat o és plural? Heu tingut l'acompanyament especialitzat d'alguna entitat?

RC Hem tingut l'acompanyament de 3 assistències tècniques, una per a la part de participació, una altra d'assistència jurídica, que ens han donat suport en les decisions de fórmula jurídica i en l'elaboració d'estatuts, i una altra per a la part tècnica, que ens ha acompanyat en l'acord de repartiment d'energia i ens ha donat nocions bàsiques d'autoconsum. Ha estat molt important, crec que fonamental en aquest procés. El finançament de les assistències ha estat a càrrec de l'Ajuntament, per la qual cosa el seu suport també ha estat fonamental.

En el grup promotor som 18 persones, entre elles 4 dones, encara que t'avanço que hem obert la cooperativa a la ciutadania (el 30 d'abril) i s'hi han apuntat algunes més. És important visualitzar que també som dones, perquè s'apuntin també al model energètic que volem impulsar.

A la plaça Alba

OP Com s'aborda l'exclusió social i la pobresa energètica en Gares Bide?

RC Es treballa l'exclusió social des de dos punts de vista. Un, dins del contracte de cessió de l'Ajuntament, que té un pis social: una de les condicions que estableix és que un dels punts de subministrament de la cooperativa sigui per a aquest pis. Això ja és, diguem, un primer accés o una primera motivació de pobresa energètica social. Després hi hauria fer-se sòcia i accedir a l'energia i en aquest cas sí que donarem facilitats en funció dels socis que podran invertir i altres que no podran invertir. En el cas que no es pugui, també tenim previst poder contractar un préstec per donar facilitats. Tenim clar que ens hem de fer fàcils i accessibles a totes.

TE Un dels punts de subministrament serà un habitatge d'emergència social. La persona o la família que visqui en aquest habitatge d'emergència social tindrà l'energia accessible des de la instal·lació i aquesta accessibilitat la garantirà el grup de persones sòcies/usuàries que hi participin, que seran les altres 49, que hauran d'aportar aquests diners.

És a dir, ja ho tenim relativament incorporat com una obligació, com a contraprestació. Però això no treu que fem més coses. Tota la part de sensibilització, la farem oberta, no estarà només dirigida a les persones que es faran sòcies, ho volem obrir a tota la població.

OP Quins són els perills que podrien pervertir el model de comunitat energètica?

RC Tenim molt a prop el perill.

CU Ens volien muntar un macroparc aquí, a la serra d'Erreniega, a les vessants nord i sud, i el projecte s'ha aturat gràcies al fet que hi ha molta gent conscienciada que s'oposa a la instal·lació. L'altre dia, en una xerrada en què s'explicava el repartiment de les subvencions... Ens trobem amb el mateix, de 40 milions, 10 per a les petites.

La gent s'ha de mobilitzar. Si nosaltres, i tots els que són com nosaltres, no lluitem, estarem sols. Agafaran totes les subvencions. El repartiment que ve des de dalt, ja ve viciat. És que és així, poc per a molts i molt per a pocs, i si Gares Energia i Gares Bide serveixen per posar aquest punt...

Però..., és que a sobre són unes terres molt productives del camp de cereals de Navarra i el volen posar just aquí. És increïble!

RC És una instal·lació que té unes 150 hectàrees, però com que això no és possible, ho trossegen i fan tres projectes diferents perquè l'impacte i el que han d'analitzar doni el correcte i així continuï passant i pugui rebre la subvenció. A més, és que el projecte que es vol instal·lar és tant en superfície municipal com en privada, i per a la superfície municipal els pobles han acceptat (encara que no per unanimitat, la majoria de la gent hi està d'acord), llavors no sols és culpa de les grans empreses, és que hi ha gent que hi està disposada.

TE Aquí tenim un problema social: les energies renovables. Les persones veiem que és energia renovable i pensem que és tot bo, que tot són avantatges, però el problema és que són renovables, però no són socials, ni són netes, i ocupen espais que ara tenen utilitat. És la zona de Navarra on hi ha terres més productives o les millors productores en secà, en cereal, i tot i això s'estan plantejant muntar un tros de parc fotovoltaic que flipes. I això, a més, per generar electricitat que igual viatja fins a França, perquè a través d'una autopista faci que els electrons recorrin més de 400-500 km. Això, aleshores, ni és sostenible en l'àmbit social ni en l'ambiental. Econòmicament, és clar que és viable per a la promotora, però, què es queda al poble?, què es queda a la zona? Un monstre que estarem aquí veient un dia i un altre, cada vegada que anem a Iruña. Són tot desavantatges, però com que és energia renovable a la gent li entra bé.

CU El problema és que la gent veu les plaques solars, i com que és renovable, ja tot val. Però hem de

produir només el que consumirem. No hi ha grans produccions per portar-les fora.

CR Cal donar tota la informació a la gent perquè pugui diferenciar.

RC Des de l'Administració es vol protegir la superfície agrària, però no sé en quin punt estan en el desenvolupament de la normativa.

CR No sé si ve al cas, he vist a la tele que una de les opcions amb les plaques solars és posar-les en altura i després sembrar per sota perquè el bestiar pugui entrar. Llavors ho estan venent com a boníssim, perquè es fan dues coses alhora.

TE Hi ha un nom que és el *greenwashing* (*green*=verd, *washing*= rentar). Totes aquestes corporacions el que fan és això. Es converteixen, saben que la transició energètica està de moda i que en trauran profit. Sempre van 4 o 5 passos per davant. Perquè si ara veieu Galp, Repsol, Endesa, Iberdrola... totes aquestes, ara el que fan és vendre: "posa't plaques, sigues net, sigues verd" i ho fan molt bé, tenen mitjans, tenen pasta. No fan més que robar en totes les factures, el sistema està muntat per a ells i ara es redirigeixen i es posicionen... I, com que van per davant, es posicionen perquè quan tu hi vagis, ells ja hi han anat i n'han tornat... (*tothom riu*)

RC Sí que hem fet sol·licituds de connexió a Iberdrola, la companyia d'aquesta zona, no sabem les pegues i les dificultats que ens posaran per poder connectar-nos.

OP Com van les negociacions amb la distribuïdora?

ET Al final és una connexió a la xarxa...

RC Altres pobles que han fet el mateix, com Urroz, sí que hi van tenir molts problemes.

CU Aquí l'Ajuntament va haver d'esperar 8 mesos des que el va fer fins que es va poder tirar endavant. Ells sempre et posaran pegues, com més tragues, més diners guanyaran ells.

ET Aquesta iniciativa vol ser el contrapunt a tot el que està establert. Igual hem de tornar 100 anys enrere i hem de començar a pensar a consumir km 0, també en l'energia, no sols en l'alimentació. Aquesta iniciativa vol ser el contrapunt per fer reflexionar la gent, sí a l'energia renovable, però en energies renovables d'aquesta manera...

RC Estem contents perquè estan sorgint moltes iniciatives a la vall. Veiem que som referència, que s'acull la idea i que hi ha ganes d'impulsar aquest tipus de models.

CU La gent veu que la cosa marxa, que es podria fer.

TE Que és possible fer les coses d'una altra manera. Possible i necessari, a més.

A la central hidràulica

OP Hem parlat dels impactes de les grans instal·lacions, quins són els impactes socials del vostre projecte?

RC El punt més positiu és la capacitat de la ciutadania per decidir les seves pròpies instal·lacions fotovoltaiques, els seus acords interns de repartiment i decidir a qui van. El tema és social, però també estem facilitant feina a les empreses de la zona, que són les empreses instal·ladors i les que fan el manteniment. Com passa amb les persones, hi haurà petites empreses locals que es beneficiïn de l'autoconsum de l'energia que produïm.

TE Sí, jo crec que és la nova cultura energètica que ens fa falta. No sols energètica, sinó nova cultura de començar... o comencem a fer les coses de manera diferent o tot se'n va en orris. Recuperem coses que es feien. No és que estigués fent una cosa nova, que la roda està inventada, és tornar a ficar-nos en aquesta roda, però d'una manera conscient, amb informació, i que serveixi per començar a fer coses per al benefici comú i col·lectiu. I això és una altra de les coses que té aquest projecte que és maca, és que no traurem només un benefici individual, sinó que estàs parlant com a grup i els acords que prens, els prens com a grup, i com a unitat, però una unitat formada per diferents maneres de pensar i de veure les coses. I això crea cohesió i crea poble. Utilitzes l'energia com una excusa.

CU De fet, no hem comentat que per ser soci no has de ser consumidor. Pots ser soci i no autoconsumir. És a dir, el que volem obrir és el ventall a molta gent; per a futurs projectes o simplement perquè els ve de gust aportar.

OP Estem parlant d'una nova cultura energètica? Què és o què enteneu que és?

CR El que cal canviar són els hàbits de consum. Quan estàs produint, quan estàs consumint amb l'energia del sol, perquè posar rentadora, rentavaixelles... No cal posar rentadores quan no tinguis sol. És canviar el xip del consum d'electricitat.

CU Cal ser eficients, és clar, després despeses que facis a part. Tothom malbaratem... malbaratem... i és així. Hem de conscienciar la gent que això té un cost i cal abaratir-lo i si no hem de tenir 100 llums encesos, doncs es fa.

CR Els càlculs d'instal·lació, això sí, fer-los al més ajustats possible, perquè no hagi de retornar el sobrant a Iberdrola perquè se l'emporti per dues peles. (*Tothom riu*)

OP I com fer arribar aquest missatge?

RC Una de les eines és la factura. Quan la gent que estigui associada i sigui de la cooperativa vegi la factura, els consums en horaris de producció no tindran cost, el que consumeixin en altres hores ho pagaran a un preu molt baix. L'estalvi que es pugui treure en la factura dependrà de cadascun. Cadascun tindrem uns kW de repartiment, ens tocan uns kW de la instal·lació fotovoltàica, però tu els pots

consumir o no. Si els consumeixes, això que t'estalvies de la factura...

OP I els que no són socis?

TE L'aula d'energia servirà per a això. I, no sols això, sinó les persones que són usuàries que començaran a parlar. Perquè el boca a boca funciona molt bé i en un poble més. A veure, ara és més fàcil estar conscienciat per la conjuntura que hi ha i el preu kW i tot això. És que en un sistema centralitzat ens han fet no pensar. No reflexionar i com l'energia sempre hi és, no em pregunto d'on ve. Però si comences a tenir instal·lacions descentralitzades, que les veus al teu poble i hi estàs participant i són part teva, comences a pensar d'una altra manera, com menjar tomàquets, jo menjo tomàquets quan a l'horta tinc tomàquets. Jo no menjo tomàquets al desembre, que els compro al supermercat i venen del Marroc d'un hivernacle. No... perquè menjo tomàquets quan els tinc en l'horta i són collonuts i els he produït jo i tenen molt bon gust. Els altres fan gust de plàstic.

O els espàrrecs, m'atipo d'espàrrecs ara, i és que això ho han fet els nostres avis, els nostres avantpassats, durant segles i ara sembla que ho hem de tenir de tot sempre. I això és un error, és un greu error.

És portar això també a l'energia. Com ho farem perquè la gent ho vegi? Els primers que ho veuran són els conscienciats, les animades. I la resta, a poc a poc. Farem jocs... A mi el que m'agrada de l'energia és fer jocs... Això que deia Cande, has de fer jocs, posaré la rentadora perquè està fent sol, i això és un canvi.

RC I amb aplicacions informàtiques!

TE És clar, això també ho hem inclòs al projecte, per començar a jugar entre les 50 persones. Començar a clicar quin percentatge tens tu de l'energia que et correspon. Però això no serà d'un dia per a l'altre, sinó que és una cosa que portarà temps.

CU De tota manera, sí que a Gares Energia feiem tallers per comprendre la factura. I s'hi va notar un boom de boca-orella perquè venia gent: "Escolta, què m'estalvio?", "que m'han tret això", "que m'he canviat de companyia". I, a ningú se l'obliga a fer res, però se li explica. S'explicava i es notava en el rum-rum del carrer...

CR La discriminació horària? A la comunitat és tot el contrari, ara quan més cara és l'energia és quan més es consumeix. Amb les plaques saps quan

es genera més i quan pots consumir més i ja no estàs tirant d'Iberdrola.

RC Hem analitzat en el projecte Gares Bide la viabilitat econòmica, per al pla de viabilitat hem calculat un màxim de 39% de producció del que es consumeix, això sent positiu, hem d'incrementar el percentatge.

CU A poc a poc...

TE *Poliki, poliki...*

OP És clar, és un inici, és l'objectiu del projecte presentat, però l'objectiu final?

TE El que ens fa moure és la utopia, pas a pas per arribar-hi. Perquè sent conscients de l'energia que usem, baixem també els nostres consums. El que deia Carlos: malbaratem energia, el que passa és que com sempre la tenim, no ens n'adonem. El que ens fa falta és descentralitzar per ser conscients d'on ve i prendre decisions, sobretot sobre la quantitat d'energia que necessitem, com la produïrem. I si és a partir d'un procés col·lectiu del qual és millor formar part.

CU Aprofitar els recursos locals...

TE I més aprofitant una estructura que té segles, això del regadiu que comentava Cande.

CU A més, és que aquest edifici per al poble té un valor sentimental grandíssim, no sols meu (*tothom riu*). Aquí es produïa electricitat i es tenia l'aigua per al regadiu. Quan era xaval no hi havia indústria i es vivia del regadiu. Total, és del que s'ha viscut. Per això té un gran valor, no sols per a mi, sinó per a la gent del poble. Un gran valor.

REPORTATGE

COMUNITATS

ENERGÈTIQUES SÍ, PERÒ

DE QUINA MANERA?

ANNA PUJOL NAVARRO, PERIODISTA

Mentre la pobresa energètica truca a la porta, arriba un estol d'ocells a la teulada. Cada vegada hi ha més persones enxarxades en nombrosos municipis que creen comunitats energètiques. És a dir, aliances entre persones o entitats per tal d'autoproduir, repartir-se i autoconsumir energia. Tot i que s'ha començat, sobretot,

per instal·lacions d'energia fotovoltaica, el recorregut va molt més enllà, tant en el contingut com en les formes. Immerses en l'economia social, hi ha diverses iniciatives com ara e-Plural i Batec que practiquen la intercooperació per dibuixar i acompanyar projectes inclusius i socialment innovadors amb la sobirania energètica com a base.

Plaques fotovoltaiques a la cooperativa d'habitatge de la Borda, a Barcelona. Foto: LA COL

El de les comunitats energètiques és un moviment relativament recent, tot i que està directament relacionat amb conceptes que venen d'abans, com ara el de sobirania energètica. La Xarxa per a la Sobirania Energètica (XSE), que hem vist aparèixer a les pàgines d'aquest quadern, es va constituir el 2013. L'entitat defineix *sobirania energètica* com el dret de les persones conscients, les comunitats i els pobles “a prendre les seves pròpies decisions respecte a la generació, distribució i consum d'energia, de manera que aquestes siguin apropiades a les circumstàncies ecològiques, socials, econòmiques i culturals, i sempre que no afectin negativament terceres persones”.

“Amb el projecte e-Plural acompanyem agents que volen crear comunitats energètiques des de la perspectiva de l'economia social, tenint en compte la reducció d'emissions de CO₂, la creació d'estructures d'organització cooperativa i la garantia que tothom hi pugui accedir”, afirma Jaume Castellà d'EPI (Energia per la Igualtat). La intercooperació, per ell, és la base per desenvolupar comunitats energètiques. De fet, EPI és una de les cooperatives que forma part d'e-Plural, juntament amb Suno, Arkenova, Som Mobilitat i Tàndem Social. Les cooperatives membres tenen seus arreu del territori català: a les Terres de l'Ebre, l'Empordà i el Barcelonès, i Som Mobilitat a tot Catalunya a través dels seus cotxes compartits.

“Ens hem ajuntat i ens complementem”, continua Castellà. Els seus àmbits van des de l'energia fotovoltàica i la generació de calor fins a sistemes

de digitalització d'instal·lacions, eficiència energètica, mobilitat elèctrica compartida i estratègia per a entitats de l'economia social. Per explicar aquesta intercooperació, res millor que alguns exemples. Tant EPI com Suno es mouen amb cotxes de Som Mobilitat. Segons Jaume Castellà, amb l'Ateneu Cooperatiu de les Terres de l'Ebre van convidar l'entitat a fer una xerrada i a partir d'aquí van començar a buscar cotxe per compartir-lo. A més, quan des d'e-Plural van demanar a Tàndem Social si volien ajudar en el projecte, “ens van dir que no volien ajudar, sinó que en volien formar part activa”, conclou el cooperativista d'EPI.

“Vam començar a treballar juntes el 2020 per anar cap a la transició energètica i actualment s'està construint una base social molt forta”, destaca Micaela Villaverde, de Tàndem Social, referint-se a e-Plural, que compta amb una vintena de projectes en procés d'acompanyament. “No podem dependre de l'energia de fora. Ens hem de generar els recursos que necessitem per viure”, continua la consultora mentre explica que quan es comença amb una comunitat energètica, s'engeguen “processos engrescadors que van més enllà, que tenen en compte l'alimentació, les cures, etc. Perquè ja tens la gent agrupada i empoderada”. Per detallar aquest moviment, que podríem considerar holístic, Villaverde posa d'exemple les cooperatives d'habitatge.

Batec és un projecte paral·lel a e-Plural, ja que també promou comunitats energètiques que vagin “més enllà de posar plaques a la teulada”, segons

Micaela Villaverde al punt més lluminós de l'oficina de Tandem Social. Foto: TANDEM SOCIAL

Marc Romera, membre de l'Associació SEBA (Serveis Bàsics Autònoms). Aquesta és una de les entitats integrants del que es defineix com un *pol cooperatiu per la transició energètica*, amb expertesa en energies renovables i també en processos o en arquitectura cooperativa. “Els projectes Batec van cap a un canvi de model que promou les energies renovables, fa modificacions a l'habitatge perquè sigui més eficient, inclou temes de mobilitat... La idea és desenvolupar projectes pilot perquè altres entitats els repliquin. No volem fer comunitats energètiques com xurros, volem tirar endavant aquells projectes que creiem que són un canvi de model real”, destaca Romera.

Marc Romera (projecte Batec): “No volem fer comunitats energètiques com xurros, volem tirar endavant aquells projectes que creiem que són un canvi de model real”

La comunitat energètica de la Bordeta, treballada des de Can Batlló, és una de les iniciatives que porten entre mans l'associació SEBA, juntament amb Aiguasol, Azimut360, Societat Orgànica i La Col arquitectura cooperativa. És a dir, el projecte Batec. Carles Baiges, de La Col, assenyala alguns dels arguments exposats més amunt: “no es tracta només de treure les nuclears i posar energies renovables. Hem de consumir menys, hem de promoure que tothom hi pugui accedir, hem de tenir en compte totes les externalitats, hem d'evitar els materials que venen d'exploracions del Sud global... També hem de fer que els edificis

estiguin més ben aïllats. Es tracta de compartir energia i anar més enllà”. Batec relaciona directament la transició energètica amb un sistema més democràtic, “pel qual l'economia social i solidària ha de tenir un rol de lideratge”. Per Batec, un model energètic sostenible té en compte el decreixement com a pas previ per al canvi de model i està basat en el respecte al medi ambient, la justícia social i la democràcia econòmica; peces clau que formen part d'un canvi social integral que cerca garantir un equilibri entre natura i societat.

Tant e-Plural com Batec coincideixen en el moment d'inici (2020) en molts arguments i en alguns projectes conjunts derivats de trobades que han fet per intercooperar entre elles, com ara la redacció d'un Projecte estratègic per a la recuperació i la transformació econòmica (PERTE) per a la Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya (FCTC) o la proposta d'intercooperació entre e-Plural i Aiguasol, una de les cooperatives de Batec, per a una subvenció que encara no està resolta. Les iniciatives d'e-Plural giren al voltant de les comunitats energètiques i les de Batec també abracen altres àmbits per a la transició energètica. Tot i així, e-Plural també es veu com a part d'un procés més ampli: “com un objecte petit, un granet de sorra en un camí que va cap a la creació de comunitats de vida. Al final, el que volem és una transformació. I les comunitats energètiques conformen una part d'aquesta transformació”, explica Jaume Castellà. Tant Castellà com Villaverde posen l'exemple de Mediona, on la comunitat energètica serà el primer pas perquè acabin passant moltes més coses transformadores

Pau Pañella ensenya la placa solar de la seva motxilla a Gil Salvans i Ramon Roig. Foto: ANNA PUJOL NAVARRO

ecosocialment parlant. A més, el municipi de l'Alt Penedès és una de les proves pilot d'un projecte Singulars que e-Plural està desenvolupant amb Som Energia, que es basa en la creació i model de cinc tipus de comunitats energètiques, "fent-ne la recepta i creant eines tecnològiques per gestionar-les amb programari lliure i obert a totes les comunitats energètiques de l'economia social", conclou Castellà.

A Mediona ja tenien un parc fotovoltaic, però estava produint per sota de les seves possibilitats. Va ser en aquell moment quan des de l'ajuntament van contactar amb EPI, perquè buscaven una entitat de l'economia social. De seguida les seves visions van coincidir i van començar a pensar en una comunitat energètica. Des de la Regidoria de Medi Ambient del consistori medionenc expliquen que, per anar creant un grup motor, van organitzar un cicle de xerrades: "primer, vam debatre sobre el model energètic; després, sobre els macroprojectes que hi ha al territori, la pobresa energètica i els usos que volem donar a l'energia". Ara, el grup impulsor s'anirà trobant un cop al mes i en un període més o menys curt es constituirà com a comunitat energètica. La regidora assenyalà la importància de pensar quin paper hi tindrà l'Ajuntament, que volen que sigui facilitador, "però res més. Que el poder de decisió estigui en la comunitat, que sigui sobirana. De fet, l'altre dia el grup motor ja estava pensant que això no podia ser l'únic pas. Ja es començava a parlar de mobilitat". A Mediona, en paral·lel a aquest procés, s'està treballant conjuntament amb la Regidoria de Drets Socials per fer front a la

pobresa energètica i també s'està formant una cooperativa de treballadores de la llar. Una comunitat autoorganitzada i capaç.

CAP A OSONA

La comarca d'Osona, en els darrers dos anys, ha vist aparèixer i créixer exponencialment el nombre de comunitats energètiques. A hores d'ara, hi ha 26 municipis osonencs que estan engegant-ne. A la plaça de davant de l'Ajuntament de Balenyà, Pau Pañella, nou tècnic de comunitats energètiques de l'Agència de l'Energia d'Osona (ALEO), ensenya la placa solar de la seva motxilla a Gil Salvans, regidor d'Olost i també tècnic de l'Agència de l'Energia osonenca, i a Ramon Roig, regidor d'Hisenda, Noves Tecnologies i Participació Ciutadana del consistori balenyanenc i membre del Consell Comarcal osonenc. A Osona, en un moviment inicialment promogut per l'administració, s'han començat els processos de creació de vint-i-sis comunitats energètiques, i algunes ja estan constituïdes. "Ens preguntaven com engrescaríem la gent, i jo pensava en tres o quatre persones, de la meua família bàsicament. Ara a la cooperativa d'Olost som setanta persones", explica Salvans, i afegeix que quan han sortit subvencions per a comunitats energètiques "ens hi hem pogut adherir i ara només ens falta posar les plaques". Tot i això, l'energia fotovoltaica tampoc és la finalitat última del procés, ja que les comunitats seran els primers passos en un procés de transició energètica més ampli.

Dins del projecte “Sant Pere de Torelló en transició energètica”, es va constituir la primera comunitat energètica de la comarca d'Osona: Cospes, SCCL, la cooperativa santperenca d'energia sostenible. El procés global ha de dur el municipi a disposar d'un model de consum final d'energia completament basat en l'eficiència i l'ús de recursos energètics renovables i locals i, com a conseqüència, un sistema no generador d'emissions de gasos d'efecte hivernacle, amb actuacions que incloguin els diferents tipus de consums (tèrmic, elèctric i mobilitat), tot seguint un criteri de requeriment de les mínimes aportacions per part de les persones beneficiàries. Així ho diuen els objectius fundacionals de l'entitat, redactats el juliol del 2021.

Que no hi hagi barreres econòmiques per a l'accés de la ciutadania als serveis és un més dels propòsits fundacionals d'aquest projecte, compartit amb els objectius de l'Agència de l'Energia d'Osona, ja que, segons Pau Pañella, el que es vol és “democratitzar i empoderar la ciutadania per a la transició energètica, que ha de passar d'un model centralitzat a un de descentralitzat”. Un exemple de model històric és la Comunitat Minera Olesana, que fa trenta anys que, des d'una cooperativa creada per la gent d'Olesa de Montserrat, es gestiona l'aigua. “Les persones veïnes van començar a fer les inversions, ja funcionaven en assemblees i van crear una cooperativa de consum. És un clar exemple de les virtuts de l'economia social com a model de gestió”, destaca Ramon Roig, perquè ara “l'aigua a Olesa és molt més barata que als municipis del costat. Si tanquen l'any amb 3.000 euros de benefici, ja els sembla bé, i tota la resta la reinverteixen en la qualitat de la xarxa i de l'aigua”. D'aquesta manera, per exemple, es perd un màxim del 10 % d'aigua, mentre que les xarxes controlades per grans empreses en poden arribar a perdre un 60 % a causa de fuites i danys en les instal·lacions. En el cas de la Comunitat Minera Olesana, la xarxa de proveïment és propietat de la cooperativa. En el cas de la xarxa elèctrica, el govern d'Aznar la va privatitzar i ara està en mans, en la gran majoria, d'oligopolis. A Osona hi ha una part de la xarxa que és de l'empresa Estevanell, “que encara és petita i ens ho posarà fàcil, però altres grans empreses segur que ens posaran bastons a les rodes”, conclou Salvans. Tant l'Associació de Municipis i Entitats per

l'Aigua Pública (AMAP) com l'Associació de Municipis i Entitats per a l'Energia Pública (AMEP) entenen l'aigua i l'energia com a béns comuns i impulsen la gestió pública de les xarxes de distribució. Béns comuns gestionats per iniciatives comunitàries o público-comunitàries. Precisament, el Consell Comarcal osonenc ha estat el primer de Catalunya d'assumir la gestió pública del proveïment d'aigua en baixa, clavegueram i drenatge urbà.

APRENDRE FENT

Balenya Sostenible, que ha estat la segona comunitat energètica d'Osona i ha comptat amb l'acompanyament d'Energia per la Igualtat (EPI) i el projecte e-Plural, tenia clar que volia crear un model al més adaptat possible a la comarca i per això l'ha anat dibuixant i ha anat aprenent mentre el projecte s'anava fent. “Se'ns va barrejar la part més tècnica i la part més de cultura cooperativa, i vam anar avançant”, explica Ramon Roig. Així, les peces han anat encaixant i el moviment s'ha anat propagant. “La gent cada vegada està més cansada dels projectes de les grans empreses. Si al principi de tot m'haguessis dit que vint-i-sis municipis estaven pensant en això, no m'ho hauria cregut pas. Com a molt pensava en tres o quatre”, continua Roig.

“Hi ha realitats de tota mena. Projectes que han sorgit des de l'administració i han engrescat la gent i projectes que han sorgit directament des de la gent. A Calldetenes, per exemple, una persona ho va proposar pel grup de Whatsapp del poble, van programar una reunió i hi van assistir desenes de persones interessades. A Sant Bartomeu del Grau ja volen anar cap a la segona, perquè la ciutadania ho demana”, assenyala el tècnic de l'Agència de l'Energia d'Osona Gil Salvans. A més, un dels objectius d'ALEO és promoure una cooperativa de segon grau per prestar serveis en l'àmbit comarcal. Tant Salvans com Roig i Pañella coincideixen en el fet que no només es tracta d'un projecte de comarca, ja que els resultats del procés d'aprenentatge els estan compartint amb entitats d'arreu que es troben en la mateixa situació.

“La cooperativa de segon grau podrà arribar a tothom qui ho necessiti. Les cooperatives de primer grau seran les principals empoderades, les

que decidiran cap on es vol anar”, afegeix Ramon Roig. Mentrestant, la de segon grau donarà suport logístic i administratiu. Tenint en compte aquest doble àmbit local i comarcal, Roig puntualitza que el procés no hauria funcionat tan bé si hagués començat a la inversa, amb la creació d’una cooperativa de serveis comarcal. “Fent-ho com ho hem fet, poble a poble, hem mobilitzat molta més gent. Tots els municipis volen tenir la seva festa major i en llocs on hi ha dos nuclis tenen dues festes majors. Simbòlicament, és equiparable al procés que estem fent”, continua. “És un model que em recorda a Som Energia: grups locals i una gestió centralitzada”, afegeix Pau Pañella.

Ramon Roig (Balenyà Sostenible):

“Tots els municipis volen tenir la seva festa major, i en llocs on hi ha dos nuclis tenen dues festes majors. Simbòlicament, és equiparable al procés que estem fent”

OPORTUNITATS I DIFICULTATS

D’aquesta manera, les cooperatives de segon grau, que tenen per objecte social la intercooperació, s’entreveuen com una de les oportunitats i vies de treball relacionades amb les comunitats energètiques. Per una banda, e-Plural està treballant per constituir-se amb aquesta fórmula jurídica. Per altra banda, Carles Baiges, de La Col,

explica que Batec és una cooperativa de serveis legalment, “però a la pràctica i mentalment és com si fos una cooperativa de segon grau”.

Una altra de les oportunitats és la situació de crisi social i econòmica actual i l’augment exagerat del preu de les energies fòssils. “Tal com estan els preus, la gent té ganes de fer coses”, afirma Jaume Castellà, del projecte e-Plural. “Nosaltres no venem que ens estalviarem molts diners. Venem energies renovables i, si podem, ens estalviarem alguna cosa. Que també ho fem. Construïm un model a llarg termini, amb concessions de teulades a vint-i-cinc anys, i el desvinculem dels períodes electorals. A més, és vital que hi hagi quotes amb les quals tothom hi pugui entrar”, matisa Salvans. “Hem optat per un camí més tortuós, però més social. Per exemple, a l’escola bressol de Balenyà tenen 60 kW per 60 famílies, amb una inversió de 60.000 euros. Hauria estat fàcil dir-li a tothom que posés 1.000 euros per família, però vam agafar un altre camí i vam decidir que la cooperativa buscaria finançament. De l’altra manera potser ja tindríem les plaques col·locades i d’aquesta manera encara no les tenim”, continua Roig. Tot i això, ho veuen com un camí cap a la transició energètica més consistent i amb un necessari vessant social. “Les teulades no se cedeixen a aquelles famílies concretes, se cedeixen a la cooperativa. Ha de ser la comunitat qui s’ha de muscular. Si posem diners individualment, qui guanyarà no serà la comunitat”, conclou Salvans. Lluitar contra la pobresa energètica és un dels arguments a favor de les comunitats energètiques

La Tonenca és una de les darreres comunitats energètiques osonenques que s'ha creat a la Catalunya Central. Foto: SARA BLÁZQUEZ

nascudes des de l'economia social. Hi ha grans empreses que també estan parlant de transició energètica, tot i que la base social és ben absent. “Hi ha gent que parla de comunitat energètica, però no sap massa què és, perquè hi ha casos en què, al final, les persones no decideixen res. També hi ha gent que et vol comprar una cosa tancada, i una comunitat energètica no ho és, sinó que reuneix moltes maneres de fer les coses”, continua Jaume Castellà.

Per Laura Feijóo, de la cooperativa de foment de la participació ciutadana en l'àmbit energètic Ecooo, no saber què és una cooperativa energètica, ni com funciona, i no tenir-ne exemples propers són tres motius que les allunyen de la societat. La cooperativa madrilenya ha entrat a formar part d'un projecte europeu Horizon 2020 sobre finançament de la rehabilitació integral d'edificis i també ha col·laborat amb el Plan 28.000 per el Clima per fer més sostenibles les aules. Col·labora amb Som Energia en diversos projectes i compta amb l'Espacio Ecooo, una nau de 300 metres quadrats al centre de Madrid que té l'energia, l'ecologia i l'economia com a eixos principals. Per Carles Baiges, de La Col, un dels principals problemes per a les comunitats energètiques és que el marc legal encara no estigui aterrat, fet que comporta que no es tinguin en compte aspectes com ara la territorialitat. Micaela Villaverde, de Tàndem Social, explica que aquesta territorialitat també implica que no es puguin dur a terme les mateixes estratègies en entorns urbans i en entorns rurals.

D'oportunitats, en canvi, n'hi ha moltes. “Totes”, segons Kim Arcas de Cíclica. La cooperativa ha creat l'eina Som Comunitat Energètica juntament amb l'Institut d'Investigació de l'Energia de Catalunya (IREC), Electra Caldense, la cooperativa Dies d'agost i l'Associació de Micropobles de Catalunya amb l'objectiu principal d'empoderar la ciutadania per tal que descobreixi tots els avantatges de crear una comunitat energètica amb el veïnat i quines entitats, empreses i administracions públiques de l'entorn hi poden ajudar. Per a aquestes entitats, la creació de comunitats energètiques arreu del territori és una “necessitat davant la urgència de l'emergència climàtica i l'expansió de la pobresa energètica”.

Kim Arcas assenyalava la governança com una dificultat per al desenvolupament de les comunitats energètiques. La plataforma digital, que es va posar en marxa per usuàries i entitats el gener de 2022 i forma part d'un projecte Singulars, pretén dinamitzar la creació de comunitats energètiques a Catalunya a través de tres mecanismes: la simulació del resultat de la comunitat amb els edificis de l'entorn, la consulta dels projectes que ja estiguin en marxa, que és una funció encara no implementada, i la connexió entre empreses cooperatives relacionades i administracions, que és una funció implementada parcialment. Aquesta eina, juntament amb la que s'està impulsant des d'e-Plural amb Som Energia a través del projecte Singulars (del qual hem més amunt), són dues opcions de programari creat des de l'economia social per afavorir la creació de comunitats energètiques.

Mireia Franch, de la cooperativa Sambucus i membre de l'equip tècnic de l'Ateneu Cooperatiu de la Catalunya Central, reforça la idea d'anar més enllà de l'energia fotovoltaica: "L'estratègia no és només posar plaques solars en un edifici públic i ja està. Cal una mirada més llarga que inclogui temes de mobilitat sostenible i, en definitiva, de comunitat". L'ateneu de les comarques centrals, durant els mesos de maig i juny, proposa una sèrie de formacions sobre comunitats energètiques i cooperatives de consum que van des d'aspectes relacionats amb la governança, l'assemblea i el consell rector fins a saber què significa i implica ser-ne persona sòcia. Un dels seus objectius és aconseguir l'empoderament i la participació real de les persones en totes les dimensions.

La Cooperativa Energètica Pedraforca; la comunitat energètica al polígon Bufalvent de Manresa, per la qual s'han interessat 25 empreses; la comunitat energètica de Pinell de Brai; les comunitats energètiques del sector agrari amb la participació de diverses cooperatives vinícoles, que serviran per definir models reproduïbles; les propostes de comunitats energètiques de La Llacuna, Ulldecona o Flix; el projecte que està engenant la Federació d'Entitats d'Assistència a la Tercera Edat... la llista és llarga. "Cal tenir present que un canvi cap a un futur renovable no vol dir que automàticament aquest canvi sigui democràtic o just, ni veritablement transformador perquè canviï el focus del manteniment i la reproducció del capital al manteniment i la reproducció de la vida. És urgent un futur energètic renovable, sí, però és tant o més urgent reconèixer la nostra

dependència de la salut dels ecosistemes i la nostra interdependència entre nosaltres com a comunitats humanes vulnerables i ecodependents, principis fonamentals de l'ecofeminisme, caracteritzat per establir els fonaments de vida al centre", afirma la Xarxa per a la Sobirania Energètica.

Els exemples hi són, ara caldrà anar-los seguint i proposar-ne de nous amb aquesta mirada que posa la vida al centre, i no només la vida humana. La urgència del moment ha augmentat l'interès per les comunitats energètiques arreu del territori. Ara bé, i sobretot, que la premsa no porti a actuar de qualsevol manera i sense una base sòlida, que no es duguin a terme comunitats energètiques sense ser de veritat comunitats autogestionades, horitzontals i inclusives. Que les sinergies siguin moltes i diverses, que vagin del territori urbà al rural i amplïïn horitzons: intercooperació, cooperatives de segon grau... Que s'explorin les energies renovables més enllà de la fotovoltaica, que s'empoderi la ciutadania en un moviment que tingui com a fita la transició cap a la sostenibilitat plena. I que l'estol d'ocells de la teulada comenci a volar.

ENLLAÇOS ENTITATS

Batec: <https://batec.coop>

e-Plural: <https://comunitatenergetica.coop>

1

2

MÓN EN MOVIMENT

MIREIA BOSCH MATEU

INICIATIVES

RESCOOP (📍1)

Agrupació de cooperatives energètiques europees

📍 Europa
rescoop.eu

REScoop.eu és la federació de cooperatives energètiques ciutadanes d'Europa. Nascuda el 2013, és una xarxa en creixement que agrupa ja 1.900 cooperatives que operen a tot Europa i que representen, conjuntament, més d'1,25 milions de ciutadans.

La voluntat d'aquesta federació de cooperatives és crear un òrgan capaç de fer sentir la veu d'aquest model en el debat energètic actual i, sobretot, en la definició de què entenem per transició energètica, com cal fer-la i en mans de qui ha d'estar. I fomentar i facilitar, arreu dels territoris, la creació i el desenvolupament de cooperatives energètiques i articular la intercooperació entre elles.

MANIFEST #ENENERGIANOSINMUJERES (📍2)

En energia, tampoc sense dones

📍 Estat espanyol
enenergianosinmujeres

En el sector energètic tampoc no hi som totes.

Aquest és un moviment que vol garantir la participació de les dones al sector energètic. Ja fa uns anys que circula, però continua sent essencial perquè aquest és un sector en què poques vegades participen dones, en qualitat d'expertes, en esdeveniments públics (com conferències, debats o taules rodones), malgrat que hi ha dones amb una dilatada experiència en diferents aspectes. Malgrat estar absents en aquests actes públics, el cert és que trobem investigadores, enginyeres, professores, tècniques, economistes, comunicadores..., dones vinculades al sector energètic.

Aquest manifest segueix el fil d'un altre anterior que va ser impulsat per a fomentar la presència de les dones en les ciències socials. Les persones i organitzacions que s'hi adhereixen es comprometen públicament a no participar en cap acte sobre sector energètic de més de dos ponents que no compti, com a mínim, amb una dona en qualitat d'experta.

3

XARXA DE SOBIRANIA ENERGÈTICA (XSE) (📍 3)

Un model energètic distribuït, renovable, democràtic, just i ecofeminista

📍 Catalunya

xse.cat

Garantir el dret de les persones i de les comunitats a decidir sobre l'energia: com es genera, com es distribueix i com es consumeix. Aquesta és la premissa bàsica de la Xarxa per la Sobirania Energètica que es va constituir l'any 2013 i que està formada per associacions, col·lectius i ciutadans i ciutadanes d'arreu del territori català.

Des de la xarxa, treballen per a avançar cap a un nou model energètic distribuït, renovable, democràtic, just i ecofeminista, i entenent la sobirania energètica com l'únic camí per a desenvolupar-se de manera igualitària, amb un profund respecte per les persones i les comunitats i harmònica amb el medi ambient. Que les decisions que es prenguin en matèria d'energia tinguin en compte les circumstàncies ecològiques, socials, econòmiques i culturals de l'entorn on s'efectuen i no afectin tercers negativament. Tal com deixen establert en el seu manifest, el canvi de paradigma en el model energètic, per tant, haurà de tenir com a eixos principals la democràcia, el control social dels mitjans de producció, la sostenibilitat, el decreixement energètic i l'arrelament al territori.

Les seves publicacions i treballs són altament inspiradors si voleu que us ajudin a pensar sobre l'actual model energètic i de quina manera podem repensar l'energia en clau de sobirania. Des de l'àmbit local i en clau ecofeminista.

4

ASSOCIACIÓ DE MUNICIPIS I ENTITATS PER L'ENERGIA PÚBLICA (AMEP) (📍 4)

Reivindicar la gestió pública de l'energia

📍 Terrassa, Catalunya

terrassa.cat/amep

L'Associació de Municipis per l'Energia Pública neix amb una voluntat similar a la de l'Associació de Municipis i Entitats per l'Aigua Pública: que l'energia sigui (com l'aigua) un bé comú, gestionat per garantir-ne l'accés i l'ús de tothom.

L'AMEP té com a objecte principal difondre i promoure la titularitat, la propietat i la gestió pública de les xarxes de distribució d'energia elèctrica; donar suport als municipis que vulguin encaminar-se cap aquest objectiu, i desenvolupar accions per a impulsar una transició energètica cap a un model just, democràtic i sostenible.

Va néixer per la voluntat dels municipis de formar part en el sistema elèctric: per a participar en la transició i fer-ho garantint el dret d'accés a l'energia; per a garantir l'erradicació de la pobresa energètica; perquè es permeti de manera fàcil i lliure a la ciutadania i al teixit social i empresarial generar i compartir energia; pel retorn de les xarxes de distribució al comú...; en definitiva, per a la democratització de l'energia.

Va ser constituïda el febrer del 2021 i poden formar-ne part ajuntaments i ens supramunicipals, comercialitzadores elèctriques, cooperatives, universitats, entitats ambientalistes, societat civil organitzada, sindicats... i totes aquelles institucions amb personalitat jurídica que en comparteixen l'objectiu.

WILDPOLDSRIED (📍 5)

El poble alemany que genera la seva energia (i molta més)

📍 Wildpoldsried, Baviera, Alemanya

Aquest és un petit municipi de Baviera, Alemanya, de poc més de 2.500 habitants, dedicat sobretot a l'activitat agrícola i ramadera. L'any 1999, per iniciativa d'alguns veïns i veïnes, es va iniciar un procés comunitari amb l'objectiu d'esdevenir un poble autosuficient i 100 % renovable l'any 2020.

El fet és que amb la instal·lació d'onze aerogeneradors, 5 MW d'energia solar fotovoltaica, 2.100 m² de solar tèrmica, cinc instal·lacions de biomassa, una hidroelèctrica, geotèrmia, construcció passiva i una xarxa intel·ligent (Smartgrid), actualment generen més del 500 % de l'energia que necessiten, fet que els reporta, a més d'un estalvi total en els rebuts energètics, ingressar quatre milions d'euros anuals per a la comunitat local.

Sense la pretensió de voler arribar a generar aquest excedent energètic, seria realment interessant deixar-nos tocar i inspirar per la iniciativa d'un municipi com aquest que, de nou, ens mostra el potencial dels moviments veïnals, oi?

6

SOLBRAI (📍 6)

Pinell de Brai desperta, la Terra Alta s'activa

📍 Pinell de Brai, Terra Alta, Catalunya
solbrai.cat

Aquesta primavera ha nascut Solbrai, la comunitat energètica de Pinell de Brai. La comunitat ha estat impulsada per l'Ajuntament d'aquest municipi de la Terra Alta, juntament amb la cooperativa Azimut360 i l'entitat ecologista GEPEC. El consistori ha posat el finançament per a la fase de redacció del projecte, cedeix l'espai per a la instal·lació de les plaques i ha facilitat el suport tècnic i administratiu; Azimut360 s'ha encarregat de l'elaboració del projecte i de la redacció dels estatuts, i el GEPEC ha fet suport tècnic, sensibilització i difusió.

Solbrai és una cooperativa sense ànim de lucre que neix amb la voluntat de produir i distribuir energia de forma justa, democràtica i sostenible. La proposta és produir aquesta energia amb plaques fotovoltaïques instal·lades al teulat del pavelló municipal. Els veïns i veïnes que vulguin participar de la comunitat seran socis de la cooperativa, i també ho seran productors i consumidors, que estaran connectats a la xarxa de la comunitat i que seran alhora propietaris de la instal·lació fotovoltaica. La voluntat d'aquest projecte és generar replicabilitat i que el model s'estengui com una taca d'oli.

7

COMUNITAT ENERGÈTICA DEL RÍO MONACHIL (📍 7)

Garantir l'accés de tota la població a la fotovoltàica

📍 Monachil, Granada, Andalusia
cermonachil.org

A Monachil, un municipi situat a la falda de Sierra Nevada, a Granada, fa un temps que despleguen mecanismes per a avançar en una transició que no deixi a ningú enrere energèticament.

Va començar amb una oficina municipal d'energia per a assessorar en matèria d'optimització dels subministraments, consum i producció de renovables, eficiència energètica i pobresa, i al llarg d'aquest temps han dut a terme diverses campanyes, entre les quals Soleada Monachil, una compra col·lectiva d'instal·lacions d'autoconsum amb suport municipal.

Actualment treballen per a crear una comunitat energètica que aprofiti els teulats municipals per a instal·lar energia fotovoltàica: l'excedent energètic anirà destinat a famílies vulnerabilitzades. El projecte ha rebut el premi especial de comunitats energètiques de Germinador Social i actualment està treballant la forma jurídica, legal i tècnica, així com el pla de viabilitat.

8

PROJECTE RADAR (📍 8)

Articular xarxa per a detectar situacions de pobresa energètica

📍 Vallecas, Madrid
socaire.es/radar-vallecas

El projecte RADAR contra la pobresa energètica busca articular una xarxa que impliqui els diferents col·lectius que conformen el teixit associatiu de Vallecas en la lluita contra la pobresa energètica. Està impulsat per Socaire, una iniciativa de l'economia social i solidària especialitzada a fomentar un ús conscient de l'energia i intervenir en situacions de vulnerabilitat energètica.

La xarxa es compon de punts físics d'atenció en què els veïns i veïnes poden resoldre dubtes referents a l'energia a través d'un assessorament tècnic personalitzat que els permet fer un ús més conscient de l'energia, optimitzar factures i tramitar possibles ajudes com el bo social. Els punts s'instal·len a entitats sòcies de la xarxa per fomentar la confiança mútua i l'enxarxament. L'objectiu final és teixir una xarxa autosuficient i replicable per a generar barris més sostenibles, eficients i sensibilitzats, capaços de dialogar amb l'AP i que apostin per un model energètic sostenible.

Aquest va ser un dels projectes premiats en l'àmbit de pobresa energètica en l'edició del Germinador Social de l'any 2018.

L'ESPERIT DE SCHÖNAU 2008

DURADA: 60 min.

PAÍS: Alemanya

DIRECCIÓ: Frank Dietsche
i Werner Kiefer

GÈNERE: documental

Aquest documental, que podeu trobar subtitulat al canal de Youtube de Som Energia, ens parla de la iniciativa ciutadana coneguda com "Els rebels de Schöna". Les persones cofundadores de la iniciativa ens expliquen quin fou el procés per a gestionar la distribució elèctrica del seu municipi.

El clic que ho activa tot: el desastre de Txernòbil; el punt d'arribada: la creació de la companyia elèctrica ciutadana EWS, una empresa nascuda fruit d'anys de lluites i mobilitzacions per a rescindir el contracte amb KWE, l'empresa subministradora d'energia encarregada de gestionar la xarxa elèctrica de Schöna amb estricte monopoli.

El documental ens mostra les traves tècniques, legals, econòmiques, administratives... per a constituir una iniciativa comunitària, però també les estratègies de l'oligopoli, de les grans empreses que ocupen el mercat elèctric per a no renunciar al mercat. I ens mostra, sobretot, com el que va començar sent una lluita contra l'energia nuclear acaba esdevenint una lluita contra els grans oligopolis del país i la defensa d'un nou model energètic basat en fonts renovables i en la participació ciutadana.

ALCARRÀS 2022

DURADA: 102 min.

PAÍS: Catalunya

DIRECCIÓ: Carla Simon

GÈNERE: ficció

Podem sembrar un camp amb plaques fotovoltaïques? Quina collita surt dels panells solars? A quant es paga el préssec al mercat? Del preu final de la fruita, quina part va al productor?

Arrencar un camp de préssecs per a plantar panells solars o com la producció d'energia renovable pot reproduir les mateixes pràctiques extractivistes que caracteritzen el mercat energètic actual. O com el mercat de l'energia renovable pot ser tan devastador o més que el mercat de la fruita. I com, de fet, això ja és així. Perquè, qui no ho sap, que el de les energies renovables és un mercat a l'alça on ja fa temps que val la pena començar a invertir?

Podem mirar *Alcarràs* sota el prisma de la necessitat de sobirania, de les lluites per a preservar el territori. De la necessitat de desplegar un model energètic basat en l'energia verda que tingui cura també de la preservació dels ecosistemes, que garanteixi la sobirania alimentària. Amb la necessitat, de retruc i de manera central, de les lluites (o derrotes) que volen preservar la dignitat de les formes de vida que es despleguen en cada terra.

AUDIOVISUALS

LA MUJER DE LA MONTAÑA 2018

DURADA: 101 min.

PAÍS: Islàndia

DIRECCIÓ: Benedikt Erlingsson

GÈNERE: ficció

Sabotatge ecològic. Això és el que podríem dir que es fa en aquest preciós film islandès que explica els successius sabotatges per part d'una professora de cant, Halla, a la línia d'alta tensió que alimenta una indústria d'alumini.

Metàfora de la lluita per a preservar l'entorn natural del capitalisme més salvatge, aquesta pel·lícula és també un cant a la lluita no-violenta, a aquelles estratègies que podem desenvolupar, des dels diferents àmbits vitals, per fer virar el transcurs dels esdeveniments. I, si no, recordem el paper que juguen el cosí de Halla o la seva germana bessona.

Però no és solament un cant a la naturalesa i a la conservació mediambiental, sinó també un cant a la vida, al més pur estil ecofeminista, podríem dir. Perquè de poc pot arribar a servir voler cuidar el desig de ser mare si alhora no es desplega el desig de tenir cura de l'entorn en el qual ens desenvolupem i dels recursos naturals que ens ofereix.

KILOWATTS D'AIGUA, EL NEGOCI DEL SEGLE 2021

DURADA: 79 min.

PAÍS: Catalunya

DIRECCIÓ: Carles Prats i Ricard Belis

GÈNERE: documental

Documental que ens parla del negoci de les centrals hidroelèctriques. De com, d'aquelles concessions, avui en cull els beneficis multimilionaris l'oligopoli energètic.

La història de moltes d'aquestes explotacions comença a finals del segle XIX i es perpetua fins a l'actualitat. I ho farà encara durant molts anys més, ja que la gran majoria de concessions hidroelèctriques de Catalunya no caduquen fins al 2061, gràcies a un canvi legal que es va fer als anys vuitanta i que va eternitzar els permisos per a explotar un recurs natural escàs i públic com és l'aigua.

El documental és argument clau per a reivindicar una gestió de l'aigua més aterrada a cadascun dels territoris. I una gestió pública de l'energia que tingui en compte que, en l'explotació d'un recurs natural i comú, no hi pot haver benefici i lucre només per part d'alguns.

'LA DIRECTA' 533

El número 533 de *La Directa* posa el focus en l'energia i dedica totes les pàgines de l'apartat "A fons" a parlar de l'oligopoli energètic.

I a "Miralls", s'entrevista Antonio Turiel.

Al llarg d'aquestes pàgines ens acostem a les entranyes de l'empresa de renovables Forestalia, que entre les seves files compta amb l'ex-conseller Felip Puig o amb Josep Grau, encarregats de convèncer els alcaldes de municipis que s'oposen a la MAT perquè deixin pas a les línies de molt alta tensió. Hi podem conèixer també els perills d'aquest macro-model centralitzat que idea una transició energètica fet a la mida de les grans empreses energètiques i dels fons d'inversió, i que no té en compte ni les veus del territori ni els principis de justícia i democràcia en la transició energètica.

Si no rebeu el diari en paper, al web us en podreu descarregar aquest número.

'ENERGÍAS', MONOGRÀFIC DE 'PIKARA'

Ja que parlem de reculls monogràfics sobre energia, no volem passar per alt aquest de *Pikara*. I és que podem (i, de fet, és molt necessari) revisar el tema de l'energia també des de la mirada i l'anàlisi feminista. Perquè en l'energia també hi ha bretxa de gènere, perquè la pobresa energètica té rostre de dona, perquè les aportacions de l'ecofeminisme són i seran fonamentals a l'hora de fer la transició, perquè el sistema extractivista afecta especialment i de manera més punyent les persones vulnerabilitzades, perquè... Un monogràfic on retrobar-nos amb la veu de Yayo Herrero, on poder desmuntar conceptes com el de *gre-enwashing* (que es barreja amb el *purplewashing*), on conèixer les resistències a grans megaprojectes i on continuar coneixent alternatives al sistema gestades des d'allò comunitari. I amb la vida al centre i el focus a la perifèria.

'CRISI ENERGÈTICA', DOSSIER MONOGRÀFIC DE 'CRÍTIC'

Aquest dossier digital del mitjà de comunicació *Crític* recull bona part dels articles i reportatges que han publicat en matèria d'energia i crisi energètica en els darrers temps, sobre-tot els apareguts durant el mes d'abril de 2021, quan es van complir 35 anys del desastre de Txernòbil.

Totes les lectures apunten cap a la necessitat d'una transició energètica que tingui en compte la situació de descens energètic que viurem els propers anys. I és que les energies fòssils s'esgoten i les energies renovables han d'entrar en escena tant sí com no. I el que ens cal és reflexionar sobre la manera en què ho hauran de fer. Al llarg del dossier podem conèixer detingudament el cas Vandellòs i de l'energia nuclear; de la mà de Sergi Saladié, els problemes de la generació eòlica, i també podem conèixer una mica més el sistema del mercat

elèctric, en concret qui en controla la distribució, entre altres temes. També trobem la possibilitat de generació comunitària i local d'energia a través de la fórmula de les comunitats energètiques. Si encara no l'heu llegit, podeu descarregar-vos el dossier al seu web.

OPCIONES I LA PUBLICITAT

A OPCIONS, a la nostra publicitat, en diem “Banc de recursos”, perquè només publiquem informació d’empreses i institucions que faciliten pràctiques de consum conscient. Tampoc no publiquem continguts promocionats per empreses.

A les pàgines següents, hi mostrem productes i serveis que, per ells mateixos o pel tipus d’entitat que els ofereix, responen als criteris socioambientals d’OPCIONES.

Agraïm a totes les empreses i entitats que apareixen en aquesta secció que apostin per anunciar-se a OPCIONS sense pretendre incidir en els nostres continguts.

Creem des de l’art
i per a l’art.
Som Mangrana!

REVISTA TRIMESTRAL DE CULTURA CONTEMPORÀNIA

MANGRANA
Cultura contemporània col·laborativa

mangrana.cat

Relat Recerca Reflexió Realitat Resposta Revista

Per gaudir, entendre i aprendre.
Les revistes t'acompanyen sempre, per fer camí.

L'APPEC representa les editorials de revistes
i mitjans digitals en llengua catalana.

Més de 200 capçaleres de 30 temàtiques diferents.

www.iquiosc.cat

APPEC
Editorials de revistes i mitjans digitals

**La comunicació
transformadora
hace piña**

#COMUNLESS

**ComunESS, IV Congreso de Comunicación
y Economía Social y Solidaria
28 al 30 de septiembre 2022**

Toledo
Albergue del Castillo de San Servando

<http://economiasolidaria.org/comuness-2022>

REAS

Red de redes de economía alternativa y solidaria

***Pel dret dels pobles
a decidir sobre l'energia!***

**Col.labora! suma't!
participa!**

Xse.cat

**Xarxa per la
sobirania energètica**

XSE

Xarxa per la sobirania energètica

12.353 PERSONES
impulsant el **consum conscient!**

Ajuda'ns a ser-ne més,
REGALA OPCIONS!

OPCIONES
Consum conscient

LACOL
ARQUITECTURA
COOPERATIVA
LACOL.COOP

Treballem per generar infraestructures comunitàries per a la sostenibilitat de la vida, com a eina clau per la transició ecosocial, mitjançant l'arquitectura, el cooperativisme i la participació.

LACOL
Arquitectura cooperativa

ecologíaPolítica

¡Suscríbete!

**La suscripción anual es de
2 números y cuesta 25€ (15€ digital)**

**Si todavía no estás suscrita o suscrito
puedes hacerlo por las siguientes vías:**

Entra en www.ecologiapolitica.info

Envía un correo a

subscriptores@ecologiapolitica.info

Llama al 93 893 51 04

Icaria editorial

CLACSO
CONSEJO LATINOAMERICANO DE CIENCIAS SOCIALES

ECOLOGÍA POLÍTICA

Quaderns de debat internacional

A **La Zona** no només
hi pots comprar
productes d'alimentació,
higiene, cosmètica, moda...

També hi pots
contractar
serveis
amb criteris de
responsabilitat
i compromís!

Visita

lazona.coop

LA ZONA

Consum conscient

PALAU ROBERT
Passeig de Gràcia, 107
08008 Barcelona
Tel. 932 388 091

palaurobert.gencat.cat

Segueix-nos a:

Revolució Vilaweb

tecnologia
periodisme
societat
i país

#revoluciovilaweb

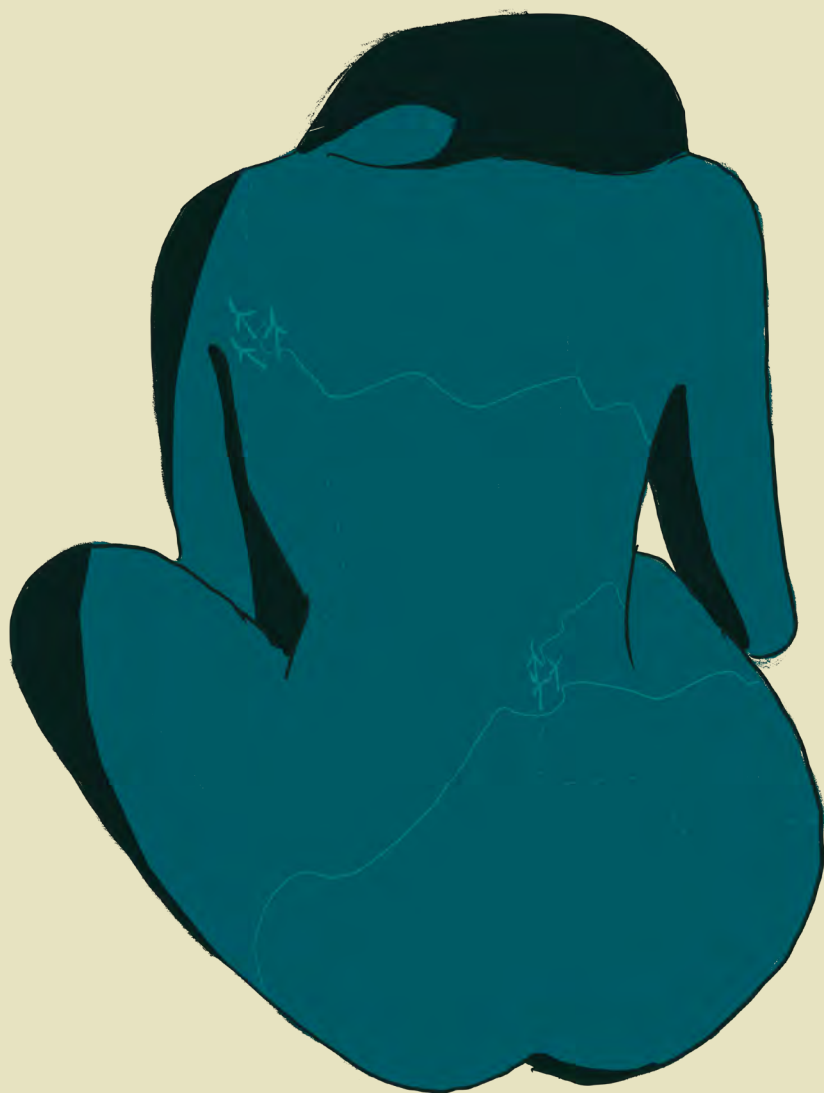
EXPOSICIÓ FINS AL 25.09.2022

ENTRADA LLIURE *FREE ENTRY*

Fem-ho / BE
TOT
POSSIBLE

**Generalitat
de Catalunya**

CICATRIUS D'ALTA TENSIÓ

